

LUSTGÅRDEN 1977

LUSTGÅRDEN

Årsskrift 1977

ÅRGÅNG 58

FÖRENINGEN FÖR
DENDROLOGI OCH PARKVÅRD

Innehåll/*Contents*

TRÄDGÅRDSHISTORIA

LOUISE VAN EVERDINGEN

Het Loo	5
---------------	---

H-G och IRJA PERSSON

Krupperup — trädgård och park	17
-------------------------------------	----

LILLEMOR HOLMBERG

Slottsträdgårdsmästarens svunna glanstid	27
--	----

EBBE GYLLENSTIERNA och LENNART HILDINGSSON

Sundby Säteri — en lustgård i Bohuslän	37
--	----

RESOR

HELMUTH WANDEROY

Floristikkursen i Skurup 1976	40
-------------------------------------	----

VERA GADE

Med dendrologerna till Jylland	42
--------------------------------------	----

MARTIN BJERRING

Den jyske Skovhave	49
--------------------------	----

GEORG SCHLÄTZER

Vildplantningen och dens forsøg	53
---------------------------------------	----

EBBE GYLLENSTIERNA

Föreningens Dalaresa 29—30 maj 1976	61
---	----

En rättelse	62
-------------------	----

SMÄRRE MEDDELANDEN OCH NOTISER

<i>Sven A. Hermelin</i> : Utsikten med den tuktade alkronan	64
---	----

<i>Carl Rylander-Ryl</i> : Nikkogranen (<i>Abies homolepsis</i>), ett nomenklatoriskt påpekande. (Med noter av <i>Tor G. Nitzelius</i>)	66
--	----

<i>Walter Bauer</i> (foto och text): Kaukasisk getapel (<i>Rhamnus imeritina</i>) ..	66
--	----

Resetips	67
----------------	----

Dendrokronologiskt Sällskap bildat	67
--	----

RECENSIONER

<i>Carl v. Linné</i> : <i>Calendarium Florae</i> (Harald Sandahl)	68
---	----

<i>Nils Hylander, Örjan Nilsson, Ingvar Nordin, Helmuth Wanderoy</i> : Våra kulturväxters namn på svenska och latin (Harald Sandahl)	68
--	----

<i>Roland Rainer</i> : Die Welt als Garten — China (Carl Rylander-Ryl)	68
---	----

<i>Reinhard Höhn</i> : Seltsames aus dem Reich der Pflantzen (Carl Rylander-Ryl)	69
--	----

<i>Sven Nilsson</i> : Nordens Orkidéer (Carl Rylander-Ryl)	70
--	----

<i>Helge Vedel</i> : Träd och buskar vid Medelhavet (Carl Rylander-Ryl) ..	70
--	----

<i>Gunnar Rönn</i> : Markernas år (Carl Rylander-Ryl)	70
---	----

<i>Ingmar Holmåsen</i> : Det okända Sörmland, Fårö, Sjaunja (Carl Rylander-Ryl)	70
---	----

<i>Sören Hallgren</i> : Fåröbilder (Carl Rylander-Ryl)	71
--	----

<i>Sven Gréen</i> : Landskapsblommor (Carl Rylander-Ryl)	71
--	----

<i>Roy Lancaster</i> : Trädgårdens träd (Carl Rylander-Ryl)	71
---	----

<i>Adrian Bloom</i> : Trädgårdens barrväxter (Carl Rylander-Ryl)	71
--	----

<i>Peter Seabrook</i> : Rumsväxter som hobby (Carl Rylander-Ryl)	71
--	----

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Styrelseberättelse för 1976	72
-----------------------------------	----

MATRIKEL

Föreningen för dendrologi och parkvård

(The Swedish Society for Dendrology and Park Culture)

Villavägen 8, 752 36 Uppsala, tel. 018/10 35 10.

Postgirokonto 1607-1. Medlemsavgift 55:— årligen,
25:— studerande, 20:— familjeavgift.

Ordförande: Översten friherre Ebbe Gyllenstierna,
Gyllenstiernsgatan 10, 115 26 Stockholm, tel. 08/
67 87 65.

Vice ordförande: Bitr. professor Magnus Fries, Yng-
lingavägen 5 B, 182 62 Djursholm, tel. 08/755 73 03.

Sekreterare: Docent Örjan Nilsson, Bellmansgatan
166, 754 28 Uppsala, tel. 018/15 04 57.

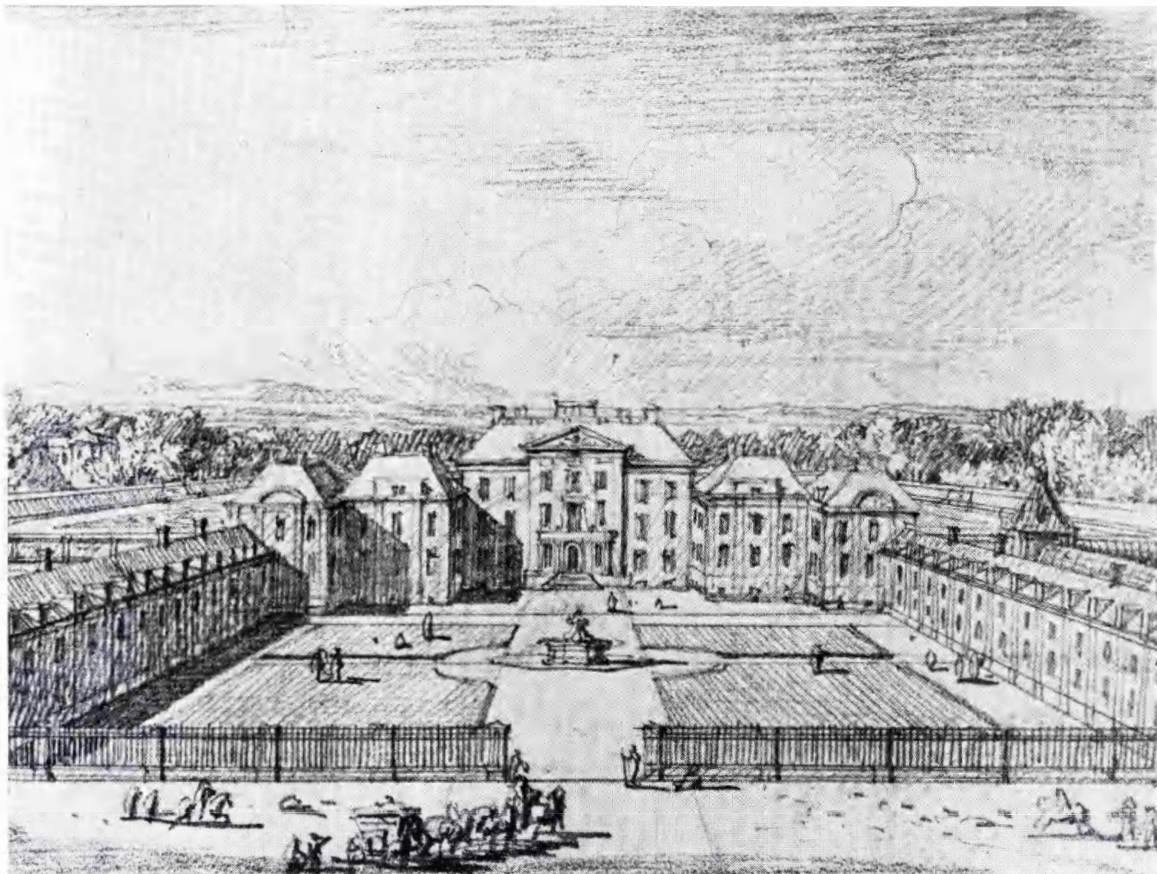
Skattmästare: Akademiträdgårdsmästare Helmuth
H. Wanderoy, Villavägen 8, 752 36 Uppsala, tel.
018/10 35 10.

Redaktör för föreningens årsskrift: Friherre Gösta
Adelswärd, Slefringe, 597 00 Ätvidaberg, tel. 0120/
103 72.

Redaktionskommitté: Bitr. professor Magnus Fries,
Docent Örjan Nilsson, Akademiträdgårdsmästare
Helmuth H. Wanderoy.

Omslagsbild: Klibbal, *Alnus glutinosa*, Skeppshol-
men, Stockholm. I bakgrunden Kastellholmen med
kastellet.

Teckning av Lisa Bauer 1978.

Front of Het Loo, drawing by I. de Moucheron. Copyright, Foto: Commissie Rijksmuseum Amsterdam.

Het Loo

Historical background to a restoration of King William's and Queen Mary's 17th century Dutch country Palace

by

LOUISE VAN EVERDINGEN

Madame Louise van Everdingen, assistent till baron van Asbeck, som leder restaureringsprojektet för Het Loos slott och trädgård, lägger i följande artikel fram den historiska bakgrunden till detta intressanta och storslagna företag.

The visit of Members of The Swedish Society for Dendrology and Park Culture to "Het Loo" was of very special importance for all those who have made a study of the early history of the house and the gardens of this country palace in Apeldoorn.

It was in fact a great honour for us to welcome so many members of this Society, because they set

is certainly of interest for the Swedes to get a short survey of the Cultural connections of our countries during the 17th century, especially in connection with "Het Loo".

The educative background of the Prince and Princess of Orange qualifies their remarkable artistic feeling *for* and notion *of* French architecture.

The young couple married in 1677, Mary 15 years old and William 27. They spent their honeymoon at the beautiful House of "Honselaersdyck", built in order of William's grandfather, Prince Frederik Hendrik of Orange Nassau (1584—1647), second son of the famous "William the Silent".

During his adolescence Prince Frederik Hendrik frequently spent several weeks at the French Court with Maria de Medici and Henri IV, King of France, who was his Godfather.

Highly impressed by the French architecture of the School of Du Cerceau and of Salomon de Brosse, Frederik Hendrik commenced his architectural activities in 1620 by rebuilding the old Castle of "Honselaersdyck". One can say that he adopted in great lines the plan of the "Palais Luxembourg", built in Paris for Maria de Medici.

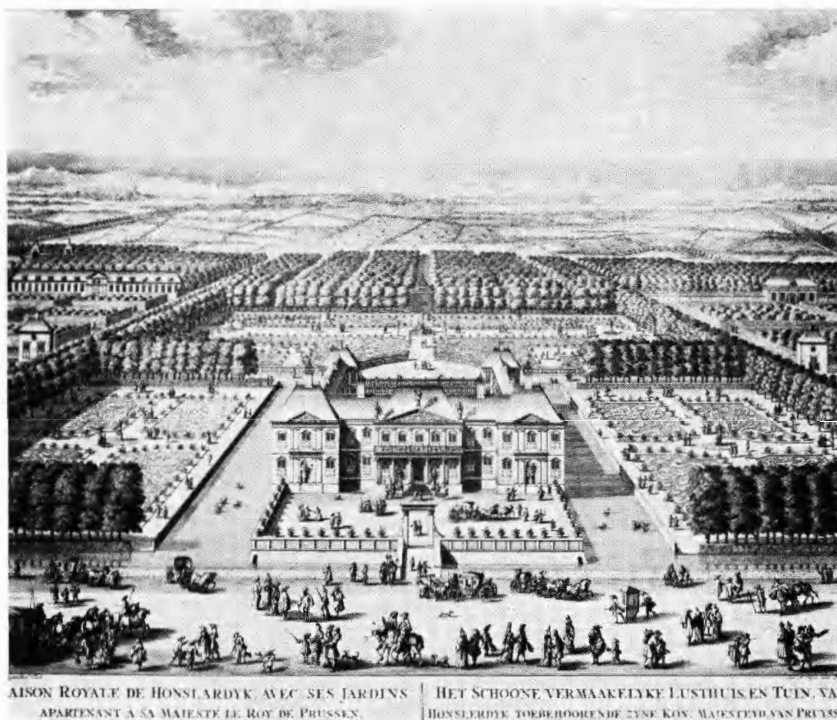
Although the projects were always initiated by

the Prince himself, he appointed in 1634 the French architect Simon de la Vallée (son of Marin who was cooperator of Salomon de Brosse) to add creative ideas for the building of "Honselaersdyck" and to lead the construction of the House "ter Nieuwburch" near Rijswijk. The building of this residence started in 1630, indeed a magnificent House, well known in Sweden in connection with "The Peace of Rijswijk" in 1697.

Architectural relation between our countries can now closely be perceived. In 1637 Simon de la Vallée left the Netherlands at the summons of Count Axel Oxenstierna, the Swedish High Chancellor of King Gustav II Adolf and Queen Christina, for whom he later designed the Castle of Fiholm. In 1639 Simon de la Vallée became "Royal Architect", appointed to direct the royal and stately building activities in Sweden.

Two designs, made by his hand for the "Riddarhuset" in Stockholm, are still preserved. They show stylistic resemblances to the design for the House "ter Nieuwburch".

Simon de la Vallée's son, Jean, followed his father to Stockholm at the age of 19. He certainly inherited his architectural talents. Very soon after his father's cruel death (after a flaming row in the

ALISON ROYALE DE HONSLARDYK, AVEC SES JARDINS. HET SCHOONE VERMAAKELYKE LUSTHUIS EN TUIN, VAN HONSLARDYK TOEBEHORENDE ZYNE KON. MAJESTEIT VAN PRUSSEN.

The Royal Palace at Honselaersdyck with gardens. Copyright Koninklijk Huisarchief, Den Haag.

William III, Prince of Orange, Count of Nassau. King of England 1689. Portrait from the School of Wissing. Copyright by A. Meine Jansen, Gorssel, Holland.

Mary II Stuart, Duchess of York. Queen of England 1689. Portrait from the School of Wissing. Copyright by A. Meine Jansen, Gorssel, Holland.

streets of Stockholm) Jean is in great demand by the Swedish nobility. He will lead the final construction of the "Riddarhuset", executed, with modifications however, after the original characteristic project of the Dutch architect Justus Vingboons, who left Sweden in 1637 before the stately "House of Nobility" was completely finished.

As mentioned before, Simon de la Vallée worked at the first great residence for Frederik Hendrik, "Honselaersdyck". When Nicodemus Tessin the younger visited Holland in 1687, he gave a clear description of this magnificent place where he paid a ceremonious visit to Prince William and Princess Mary. Unfortunately he did not mention the gardens, because here again is an obvious evidence of the cultural relations between France, The Netherlands and Sweden in the early 17th century. In fact this garden project was designed in 1633 by the French garden architect André Mollet, son of Claude Mollet who designed the gardens of St. Germain, the Tuileries and Fontainebleau, for Henri IV and Louis XIII. André Mollet made several garden plans for Prince Frederik Hendrik and his artistic wife, Amalia Countess of Solms. Then Mollet is called to Sweden, by Queen Chris-

tina, whom he dedicated his Garden Essay: "Le Jardin de Plaisir", published in Stockholm in 1651.

Like Prince William III inherited his grandfather's ambition for architecture and perfect feeling for proportion and symmetrical composition, so his wife, Princess Mary, got the same interests from her grandmother, Henriette Maria of France (daughter of King Henri IV, wife of King Charles I of England). The Family records, "Parentalia", of Mary's English architect, Sir Christopher Wren, testifies her exceptional talent: "There were few acts or sciences in which Her Majesty had not only an elegant taste but a knowledge much superior to any of her sex..."

Nicholas Hawksmoor, close collaborator to Wren, related "that the endefatigable Queen Mary was constantly at his elbow, with most determined ideas, and no details escaped her".

It would be an interesting study to compare the ambition for garden architecture of the Royal Queens and Princesses in the 17th century: Christina, Queen of Sweden (1626—1689), Mary II Stuart, Queen of England (1662—1695), Sophia, Great Electress of Hanover (1630—1714), Hedwig Eleonora, Queen Regent of Sweden (1636—1715). Hedwig Eleonora

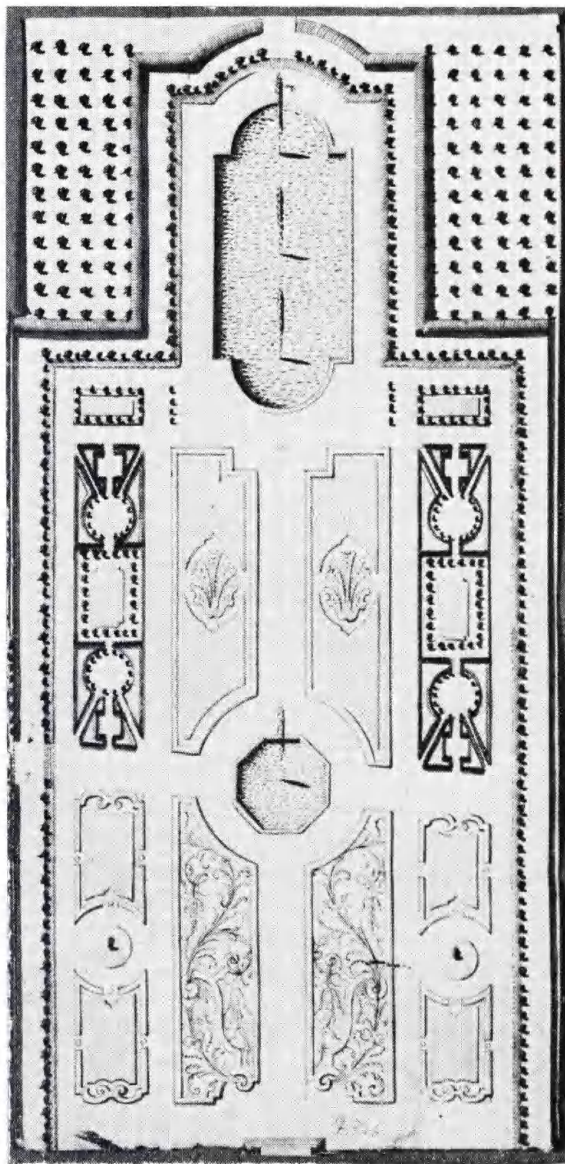
in particular was devoted to the laying out of gardens and their beautification. In this relation the correspondence between Queen Hedwig Eleonora and the Marquis de Ferrière is most valuable.

Extremely precious are also the extracts of the correspondence between Nicodemus Tessin the younger and Daniël Cronström, published by R.A. Weigert and C. Hermarek (Stockholm 1964): "Les Relations Artistiques entre la France et la Suède, 1693—1718".

There is another important example of the "trait-d'union" between Sweden and The Netherlands concerning garden architecture. In the famous "Tessin Hårleman Collection" in the National Museum in Stockholm, two remarkable French plans have been found (no. 7936-port. 39), plans for possible alteration or modernisation of the Loo garden, at the end of the 17th century or the beginning of the 18th. These are undated copies from Claude Desgots (1642—1730), nephew of André le Nôtre. They

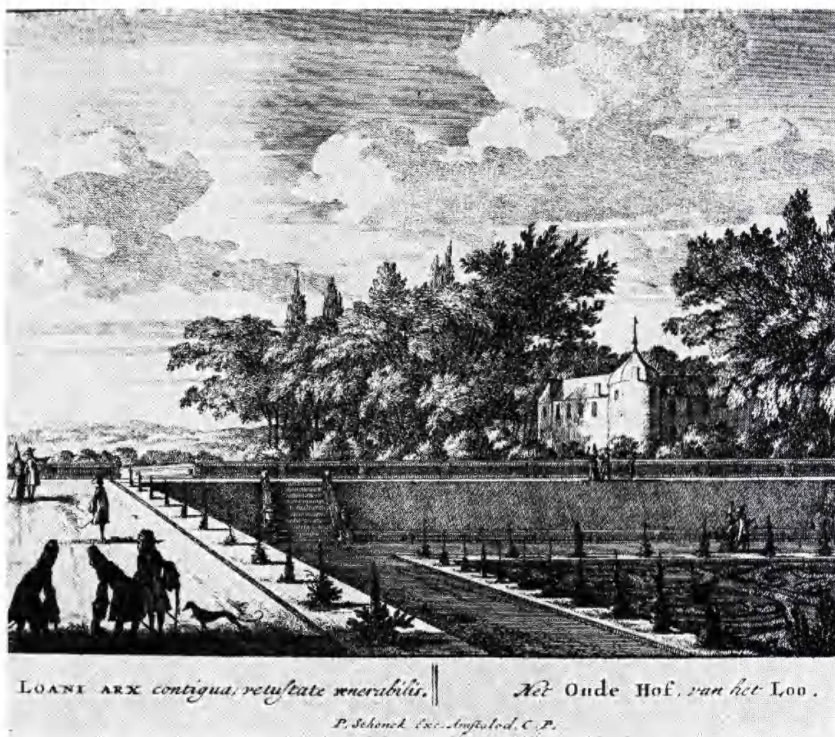
Hedwig Eleonora, Queen Regent of Sweden during the infancy of her son, King Charles XI. Painting by David Ehrenstrahl. Copyright Nationalmuseum, Stockholm.

Project for a new garden design by Claude Desgots — undated. Manuscript National Museum in Stockholm. Nr. 7936 — port. 39. Copyright Nationalmuseum, Stockholm.

show indeed much more the elongated "Le Nôtre" style than the original renaissance-like lay-out, designed by Daniel Marot.

In the card-index system of the National Museum these plans are catalogued: "Clagny", Versailles, France". Not so surprising because the chosen form for the construction of the two wings of "Het Loo" is very similar to those of "Clagny", the beautiful "château", built near Versailles for Madame de Montespan, in order of Louis XIV.

Het Oude Loo now restored as a country seat for the Royal Family.

Strange however, that this error in the card-index has not yet been corrected into: "Het Loo", Apeldoorn, Holland"!

The discovery of Claude Degots' designs of the Loo garden in Sweden is a great stimulus for further research. I would like to express here my sincere gratitude of Prof. Dr. Per Bjurström of the National Museum in Stockholm and his staff, for their particular kindness in giving valuable directions to find clues of importance for the restoration of the Royal Palace.

In the 17th century "Het Loo" was one of the most beautiful country estates in The Netherlands, built for the Princely couple that later became King William and Queen Mary. By 1700 the mansion had attracted attention far beyond the borders of The Netherlands, especially the garden with its magnificent fountains and waterfalls.

Without doubt William III was one of the most important and interesting persons of the Orange Dynasty.

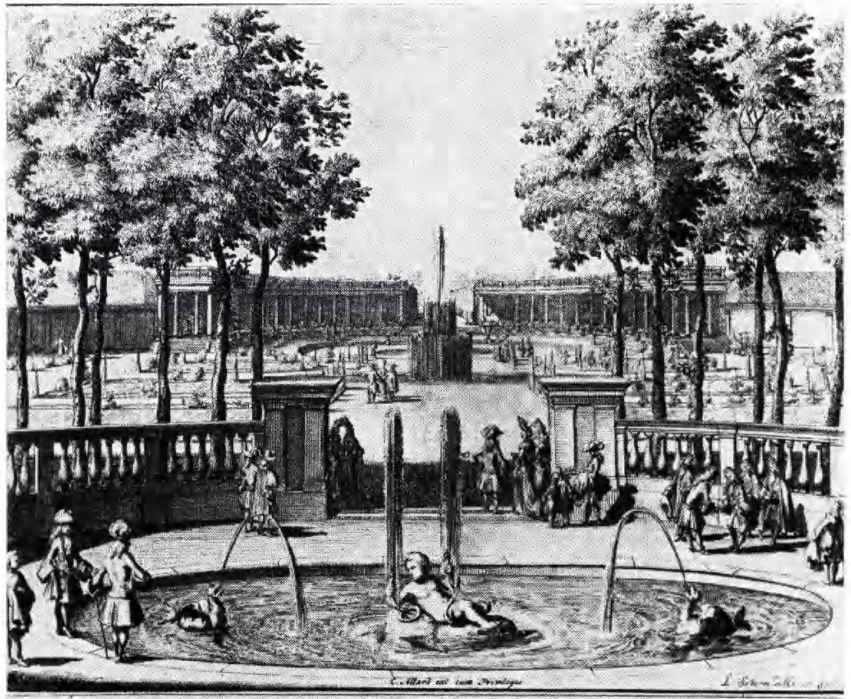
Mary II Stuart had, as mentioned before, a particular interest in architecture and she loved nature. The Prince wrote in one of his letters, that he had two passions, hunting and gardens. These mutual interests of William and Mary gave rise to the decision to buy a small medieval castle in 1684, si-

tuated in one of the few hilly parts of Holland, the "Veluwe", which provided for the best boar, stag, wolf and hare hunting. From this old Noble House (later called "Het Oude Loo") William and Mary could closely follow the construction of their new private "hunting-lodge", "Het Loo". ("Het Oude Loo" is now restored by Baron van Asbeck as a country seat for the Royal Family.)

As the first propositions for the plans of "Het Loo" have been ordered to the Royal Academy of Architecture in Paris in 1684, and apparently have been discussed by the Dutch Ambassador M. de Starenbourg-Vassenar with the Swedish Envoy M. Lillieroth, it might be of interest for the Swedes to read the text of this order in the "Proces Verbaux de l'Académie Royal d'Architecture, H. Lemmonnier, Paris 1912. II".

Before 1691 no sketch or design of "Het Loo" has ever been found, not from the hand of the 5 architects, Blondel, Bruand, Gittard, d'Orbay, Félibien, all well-known members of the Royal Academy of Architecture in Paris, nor from the Dutch royal architect Jacob Roman, who finally directed the building process in close co-operation with the well-known French Huguenot Daniel Marot who also became royal architect in 1689.

It is from Nicodemus the younger's "Reisebuch"

The fountain of Hercules.

De Fontein van Hercules, met die van de Grootte Sprong, voor 't Amphitheater

that we know exactly how the House has been constructed from the very first beginning, when the main building was connected to the low shaped wings by means of two quart round colonnades. If ever Tessin had known how important his descriptions, told with remarkable observation, would be for the restoration plans 300 years later, he certainly would have made more explanatory sketches. Many times Tessin refers to drawings of the kind, but we are still in search of these unknown designs.

We cannot be grateful enough to the Queen Hedwig Eleonora who sent this eminent architect to Holland, France and Italy to collect all informations valuable for the rebuilding and restoration of the Royal Palaces in Stockholm. I feel fortunate to have been able to study part of the original of Tessin's "Reisebuch", safely kept at the "Riksarkivet" in Stockholm. One learns to understand and appreciate this dignified and erudite person.

Tessin's reports are closely followed by another very important account of the period. Sir Walter Harris M.D., Physician in Ordinary to His Majesty King William and Queen Mary, left us an almost anatomically written account of "The King's Royal Palace and gardens at Loo", published in 1699.

In one of the best known standard works on garden history, written by Marie Louise Gothein, in

1928, we read the following about "Het Loo":

"There are many Dutch houses and castles worthy of note, but none compares in decorative conception and style to the house and gardens of Het Loo".

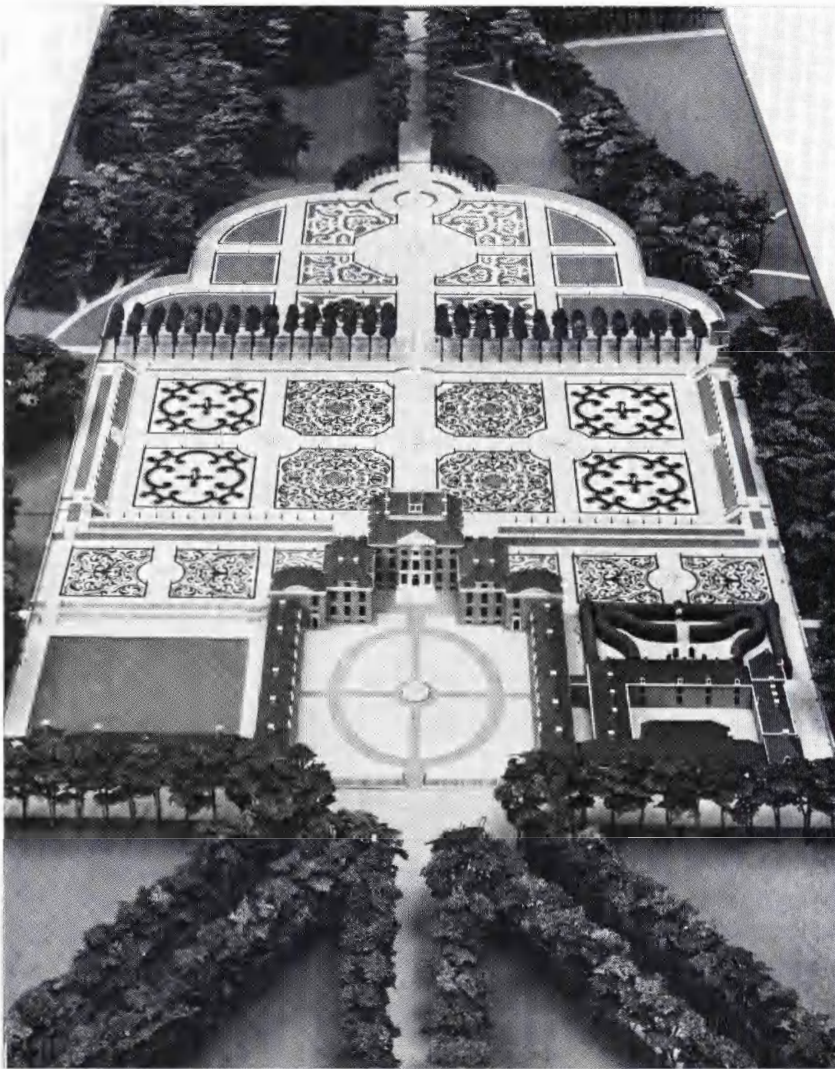
Despite the evident French influences, the gardens of the Palace "Het Loo" were characteristically Dutch in appearance. This was attained by the use of specifically Dutch materials, the adaption to the existing contours, the utilization of natural springs, as well as to the fine, small-scale lay-out.

When in 1688 William III departed for England, where in 1689 he and Mary were crowned King and Queen, plans were prepared for the enlargement of "Het Loo" so that the princely mansion would acquire the character of a royal palace.

The kitchen garden was altered into a pleasure garden. The two quart round colonnades, mentioned in Tessin's "Reisebuch" were taken down and rebuilt as a decorative background for this upper pleasure garden. The colonnades were substituted by two inner pavilions, with a marvelous dining room and library after designs by Daniel Marot.

Following construction of two outer pavilions in 1693, the private gardens of the King and Queen were enclosed. The first exact design of this stage, probably by Jacob Roman, is preserved.

When in 1695 Queen Mary died in England, at

A model showing the restored castle and garden of Het Loo. Copyright A. Meine Jansen, Gorssel, Holland.

the age of 33, work at "Het Loo" continued. By 1700 the country estate was at its utmost beauty and was known everywhere for its magnificent design and especially for the spectacular fountains. The idea of the Dutch architect Roman was to "preserve decorum" in everything. Severe and sober in style, his utilization of space was controlled yet lively. The main building is on axis, the outer buildings grouped to form a spacious quadrangle.

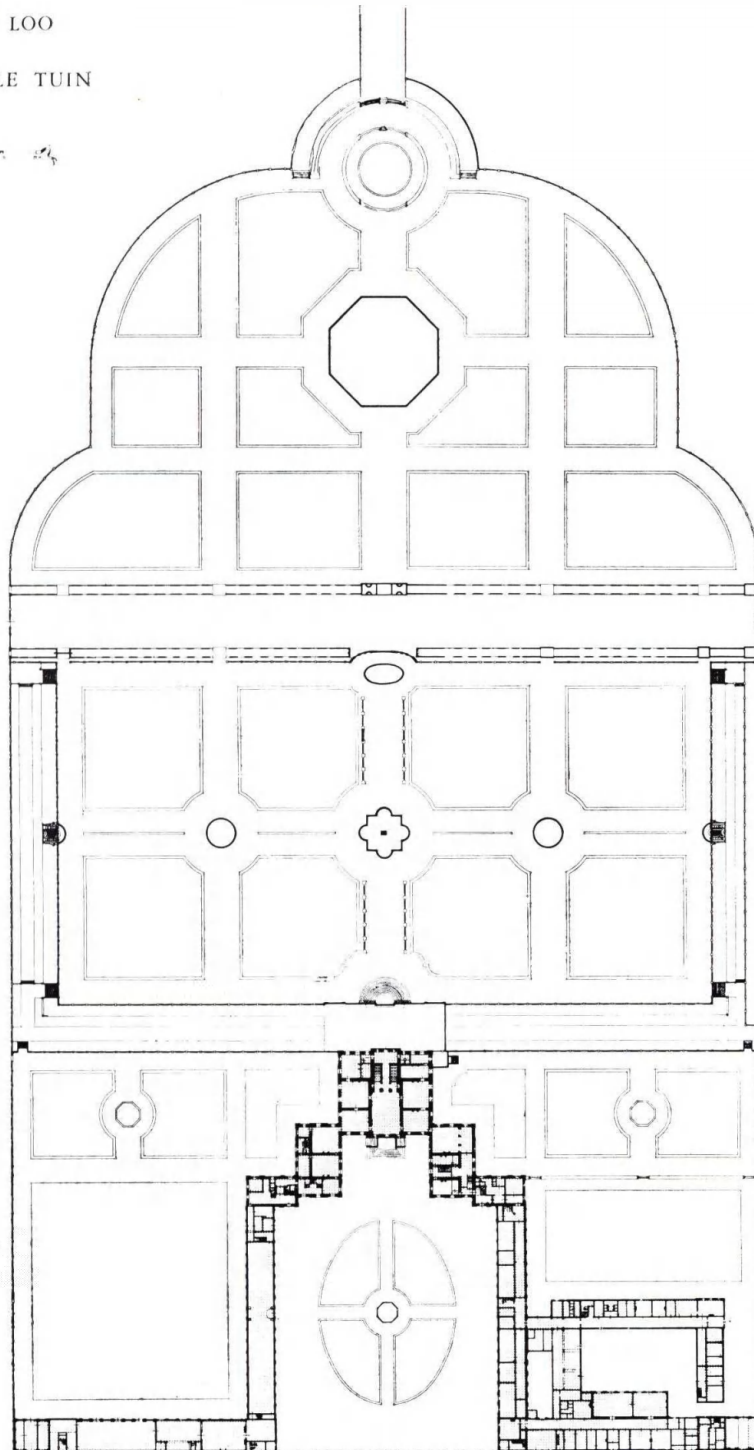
The west garden, with bordering stables which could house 150 horses, was for the King himself. The garden on the east side, the Queen's garden, was full of baroque ideas, imaginative and pleasurable because of the well-arranged arbours. These two private gardens, hidden behind the terraces, were a special contrast in the whole design to the

large formal garden. Besides this exciting interplay of small and large, intimate and formal, the rigid forms of the King's garden and the smooth contours of the Queen's, besides the play of light and shade, there is also the important role of continuity of the central axis in the overall plan.

The ample area of the sunken garden is outstandingly beautiful in its decorative renaissance style parterres, in its white marble or gold coated leaden statues, in its vases and various fountains and echoing waterfalls, which, by their movement, sound and dancing light, give a further dimension of space. The garden is bounded by raised terraces with sloping lawns and brick walls, set in a framework of lofty wood. Everything conveys a dreamy and intimate atmosphere.

HET LOO
FORMELE TUIN

1:500 1:100

Result of recent excavations in Het Loo garden

—— excavated masonry
- - - - sounded masonry

It is this tranquillity that Mary regrets deeply, when Queen of England, she writes in her nostalgic letters how she longs to go back to Holland, where she spent eleven years of happiness. For King William "Het Loo" will always be full of memories of Mary, their favourite home, planned together.

William certainly would have liked to spend his old age as a retired countryman at "Het Loo". He died alas at the age of 52, exhausted by a hard and strenuous life. The Poet Thackeray wrote:

"The greatest, the bravest, the wisest and most clement Sovereign England ever knew".

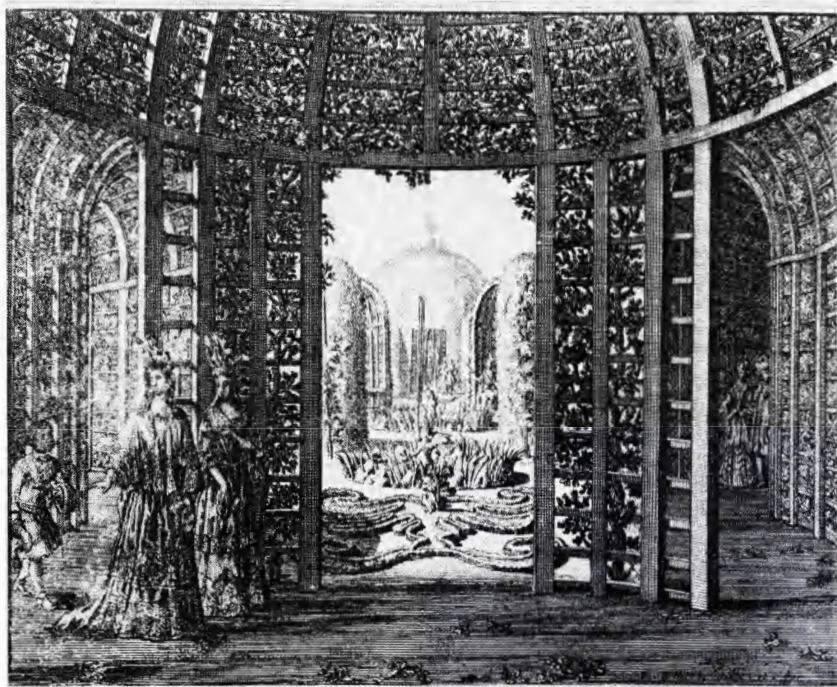
After tedious inheritance and succession disputes with Frederik I, later King of Prussia, "Het Loo" was legally granted to the Dutch Sovereigns in 1732. Although uninhabited after William's death, the house and the garden were well preserved. In about 1710 the warden proudly shows the place to many visitors.

Fate seems to be merciless to the succeeding Orange Princes. William's heir, his nephew Johan Willem Friso, drowned in 1711, at the age of 24. Friso's son William IV, married to Anne of Hanover, died 42 years old in 1751, leaving a daughter Caroline and a son, the later Stadtholder William V (1748—1806).

Until 1766 "Het Loo" is very much neglected. During the reign of William V however the house and especially the garden seem to revive. Never before children had been there to enliven the garden. William V and his sister Caroline were extremely fond of the beloved country palace, but family life becomes only fully complete when William marries Princess Wilhelmina of Prussia. Their three children, the hereditary Prince William, Prince Frederik and Princess Louise Henriëtte, enjoyed themselves with delicious and imaginative gardenparties. There is a charming description of one of those happy events, when the children were allowed to go out in the darkness and walk through the arbours, each one with a lighted Chinese lantern in their hand... Unfortunately the wind blew them all out.

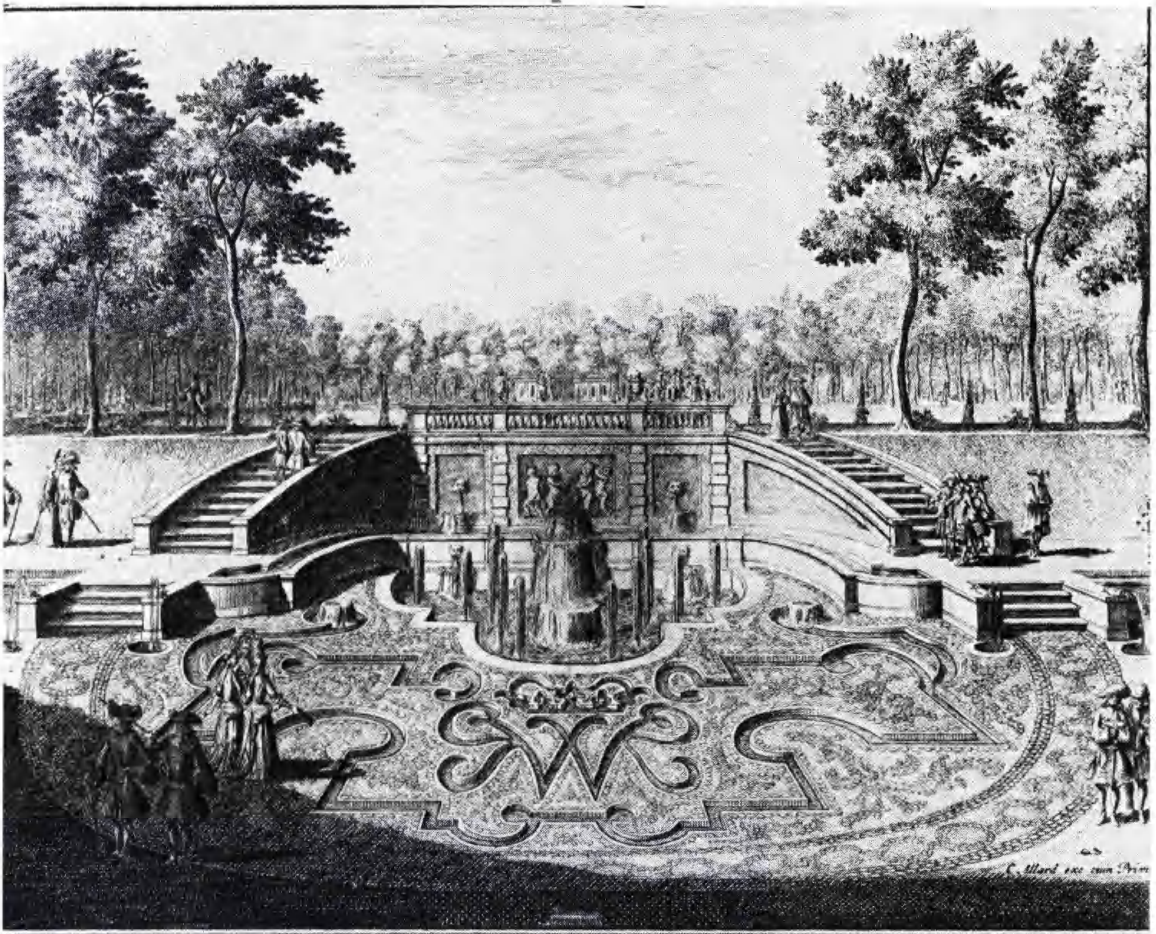
Occasionally magnificent fire works were organized near the colonnades at the end of the garden. Musiciens and actors were invited. A newly aroused interest in natural science gave the children a keen observation for the flora and fauna. Stadtholder Prince William V wanted to restore the garden in its original glory, certainly for the special occasion of Frederik The Great's visit to "Het Loo" in 1768.

Deep are the scars, left after the influence of the French Revolution. William V had to leave our

Arbour in the Queen's garden.

Het Groene Koningins Kabinet

De Fontein van de Koninglyke door-eengevlochte Naam; voor de Veiver

11

A fountain in the terrace of the sunken garden.

country to take his refuge in England. French forces took possession of "Het Loo" which became a military hospital. A great deal got destroyed; the Dutch republic vandals spared nothing of the beautiful garden furnishing. In 1800 the place was in an absolute disconsolate state.

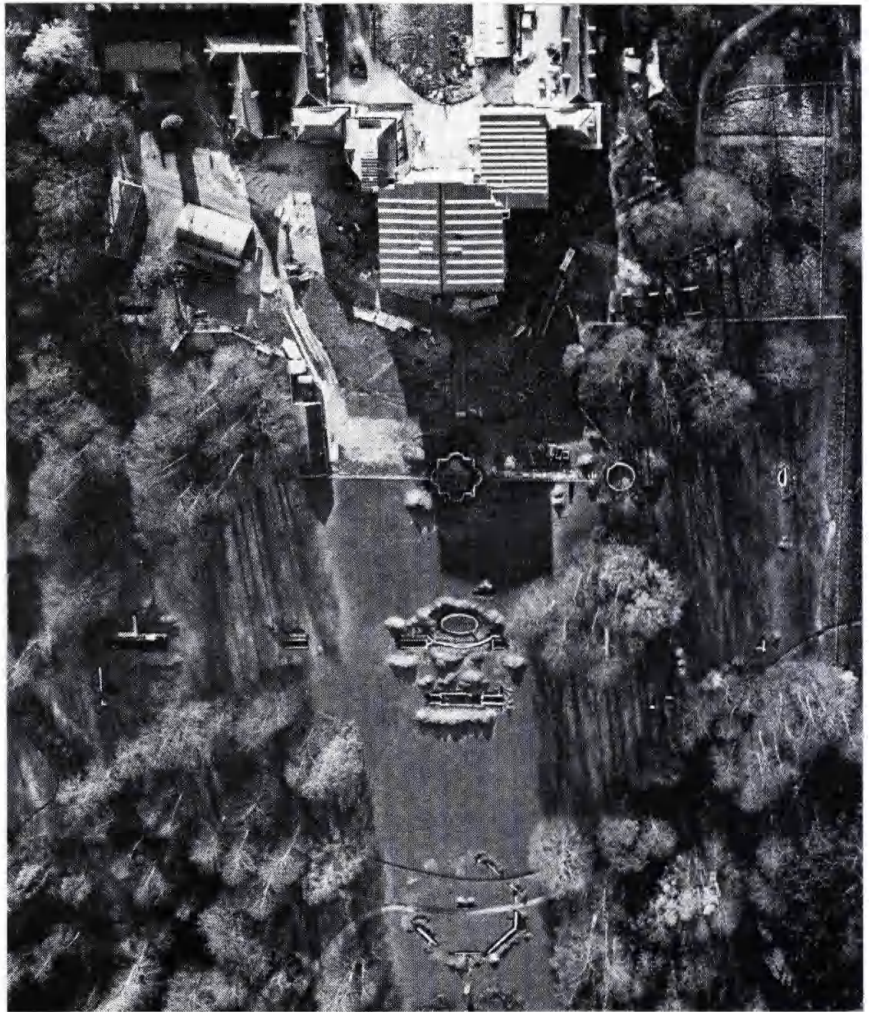
During the reign of the French Louis Napoleon (1806—1810) then King of Holland, the sunken garden was filled in and completely transformed. The French garden architect Dufour created a design for an English park, a layout which still exists today in its general outlines.

In 1814, after the French Revolution and Napoleon's rule, King William I of Orange Nassau wrote to his mother, Princess Wilhelmina of Prussia, that the gardens "are completely spoiled and, if one remembers their previous state, it is impossible to be reconciled to their present condition".

The gravest architectural damages to the building took place in 1911, when the Dutch Government enlarged the mansion. In 1969 the Government decided to convert the palace into a National Museum. A report in 1973 concluded that, from what archives and publications reveal, there is no country estate, founded by the House of Orange, that contains as much beauty hidden under the layers of plaster, behind the ceilings and walls and beneath the lawns of the park.

In October 1974 the Government decided to put into effect the restoration plan in its entirety, beginning in 1977 with work on the main building, the pavilions and the walls surrounding the garden. The wings will follow in 1978, and 1984 the entire restoration should be completed.

One could ask, on seeing the restoration plan, whether it wouldn't be better to conserve the build-

Air view showing recent excavations

ding as we presently see it, with its numerous reminiscences of past inhabitants, even with its characterless architectural additions.

But, if one preserved the palace and the park in their present state, this would be a poor memorial to Queen Wilhelmina, the last Sovereign to reside at "Het Loo".

The deterioration of the park, with aging trees, in precarious condition and covered with ivy, and the state of the building which has lost its character since 1911, do not correspond to the character of Queen Wilhelmina, a great admirer of the archi-

tectural work of Daniel Marot. The restoration of the palace and the garden in their original glory will be a memorial to the entire dynasty. We will regain an exact notion of the country-house and garden, constructed by order of our Stadtholder Prince William III, who became King of England.

Coming to the end of this survey, I would like to mention Dr. A. Staring van de Wildenborch and Ir. J.B. Baron van Asbeck who are the promoters of the study and research which finally will lead to the understanding of the essential spirit of the house and garden of "Het Loo".

Krapperup — trädgård och park

Av H-G och IRJA PERSSON

Slottet är beläget på kanten av en höjdplatå söder om Kullaberg vars sluttning i väster vetter mot Öresund. Avståndet till havet är knappa 800 meter. Slottet ligger drygt 30 meter över havet och nivåkillnaden inom parken närmar sig 20 meter. Trädgård och park har efterhand fått en utbredning av ca 45 ha om man till parken räknar den omgivande lövskogen.

Läget är magnifikt. Slottet nås från norr, öster och söder via pampiga alléer med gamla anor men successivt förnyade. Allén mot öster utgör en axel från slottet mot Brunnby och dess kyrka.

Slottet har anor från 1300-talet, byggdes troligen om på 1500-talet då det försågs med den fascinerande stjärnprydda fasaden. Vid 1700-talets slut skedde en ombyggnad till dess nuvarande form. I riksantikvarieämbetets beskrivning vid entrén heter det bl.a. "I det vallgravsomflutna slottets exteriör spåras drag av både renässans, barock och rokokostil, men dess karaktär präglas främst av en ombyggnad på 1790-talet, då flyglarna sammanfogades med slottet och de höga taken uppfördes."

Trädgården har i än högre grad förändrats och utvecklats under århundraden. Av allt att döma har man aldrig fallit för någon radikal omläggning av trädgården som helhet utan förnyelsen har skett genom utvidgning eller en successiv förändring av delar av den.

Den tidigaste kända dokumentationen redovisar hur trädgården troligen tedde sig år 1680. I princip bestod den av tre trädgårdar, en muromgärdad träd- och kryddgård i norr, en inhägnad hage med en fyrkantig damm i väster och en likaledes muromgärdad örtagård i söder. Den norra och södra trädgården var regelbundet uppdelade i parter och boskékvarter. Fruktdodling tycks ha haft en stor omfattning under 1700-talet. Linné skriver om sin skånska resa 1749: "KRAPPARP s. Krapperup, som med underliggande gods hölt 2 1/2 adelsryttare, herr kapten von Kochen tillhörig, låg vid Viken söder om Kullen, där han skjuter ut i havet mot väster. Huset grundmurat omgiver gården på 3 sidor och förmentes vara tvåhundra år gammalt. Ett åttkantigt murat torn stod vid södra hörnet och ett dylikt på ändan av södra flygeln. Gården var omgiven med en djup grav.

TRÄDGÅRDEN i Krapparp innehöll 300 stycken fruktträn med en myckenhet av lavendel och vita liljor. Lök såddes här rätt mycken, den fiskarena behövde till sin färska fisk. I denna trädgård sades ett helt skålpund tymjansfrö vara en vår utsått, vilket är en ibland de största doses för en trädgårdsmästare."

Trädgården har successivt utvidgats och nådde 1918 sin största utbredning då en ny stor frukt- och grönsaksträdgård anlades öster om Höganäsvägen. Denna del är numera nedlagd.

Vid 1800-talets mitt bar ännu den norra delen spår av en kvartersindelning medan trädgården i övrigt hade fått en romantisk landskapskaraktär med slingrande gångar, springvatten och utsiktsplatser samt en mängd arter av in- och utländska träd och buskar framförallt planterade genom Axel Gyllenstiernas försorg.

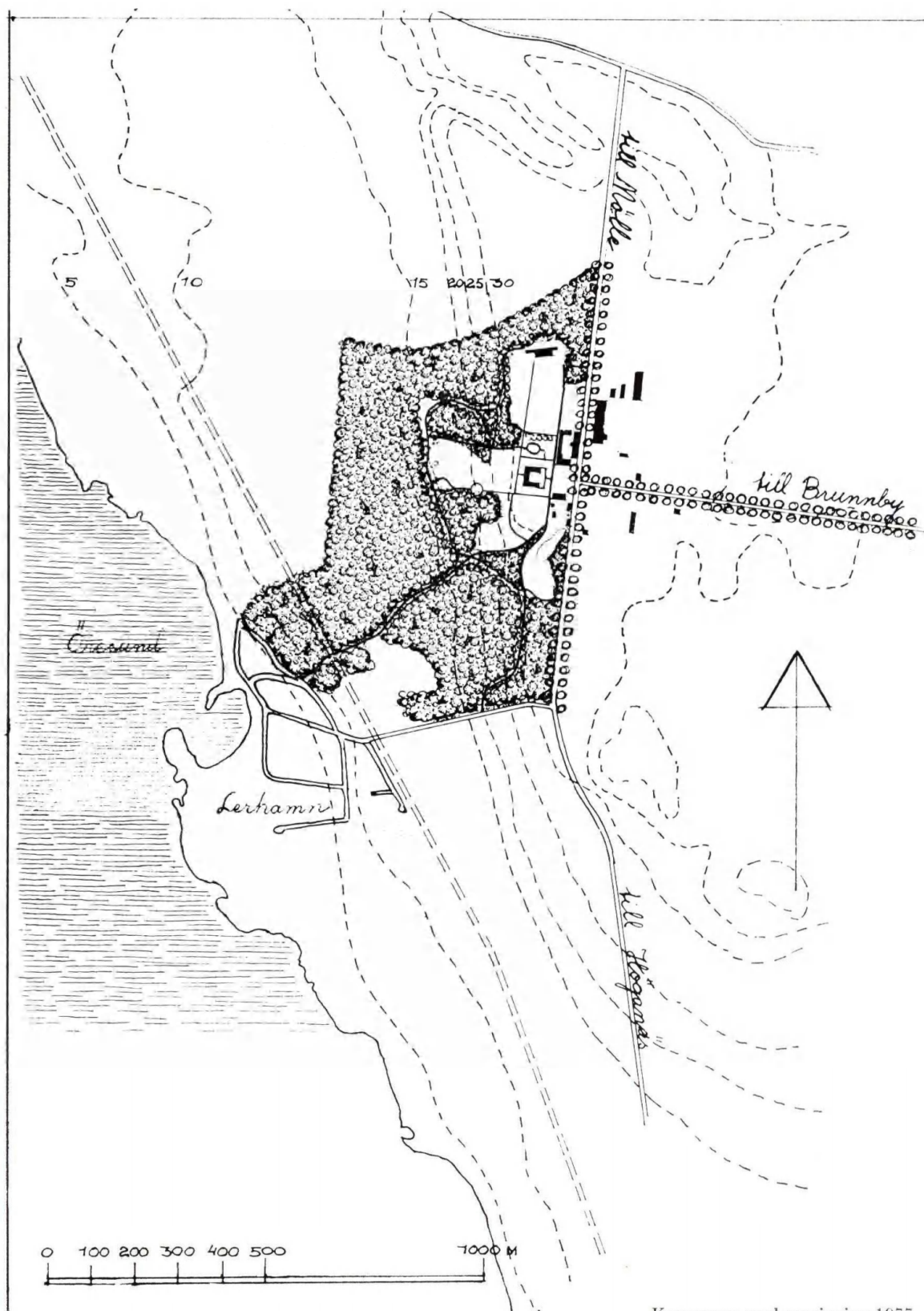
Bland de förändringar som kontinuerligt skett kan nämnas några av de större såsom utbyggnaden av den norra trädgården, formträdgården och rosengården, på 1880–90-talet samt anläggningar i den västra delen på 1910-talet.

Vid beskrivningen som följer av trädgården har den delats upp i fem rätt naturliga delar. Den första delen, inre och yttre borggården, omfattar området innanför vallgraven samt området öster om slottet. Rosengården och köksträdgården ligger norr om slottet. Trappvägen får utgöra gräns mellan västra och södra trädgården.

Resurserna har inte medgivit någon komplett uppmätning av parken utan den redovisade planen har som underlag haft en av Leif Slengerik Hansen 1972 upprättad stomme som genom okulärbesiktning kompletterats med vegetation och justerats beträffande förändrat gångsystem osv.

Inre och yttre borggården

Den inre borggården omslutes på tre sidor av borgen och på den fjärde av en mur med entrén där en vacker stenbro leder över vallgraven. Gården är belagd med kullersten satt i mönster. Grönskan begränsar sig till en väggbeklädnad av murgröna och några rosor. Mellan muren och vallgraven väx-

Krapperup med omgivning 1977.

1. Gammal och ny pyramidalm står mot den norra stallflygeln. Klippta lindar och avenbokshäck formar rummet mot öster.

er ett buskage av bl.a. syren och buxbom. I övrigt ansluter en gräsmatta med öar av *Iberis* *Cerastium* och *Campanula* från vallgraven direkt mot borgens fasad. På sydfasaden växer dock persikor, några fikonsträd och ett svart mulbärsträd såsom det redan gjorde vid 1800-talets mitt. Vid den tiden omtalas också en rad gamla lindar vid entrépartiet vars grenar hängde långt ut över vallgraven. Av dessa återstår idag tre, varav två starkt beskurna, en på var sida av stenbron samt en vid entrén till den södra delen av trädgården.

Den yttre borggården mellan de två stallflyglarna avgränsas mot öster av forniklippta lindar som står längs en avenbokshäck. En rad gamla pyramidalmnar (enstaka är förnyade) växer framför stallflyglarna. Gräs, grus och asfalt delar upp gårdsytan på ett funktionellt och symmetriskt sätt.

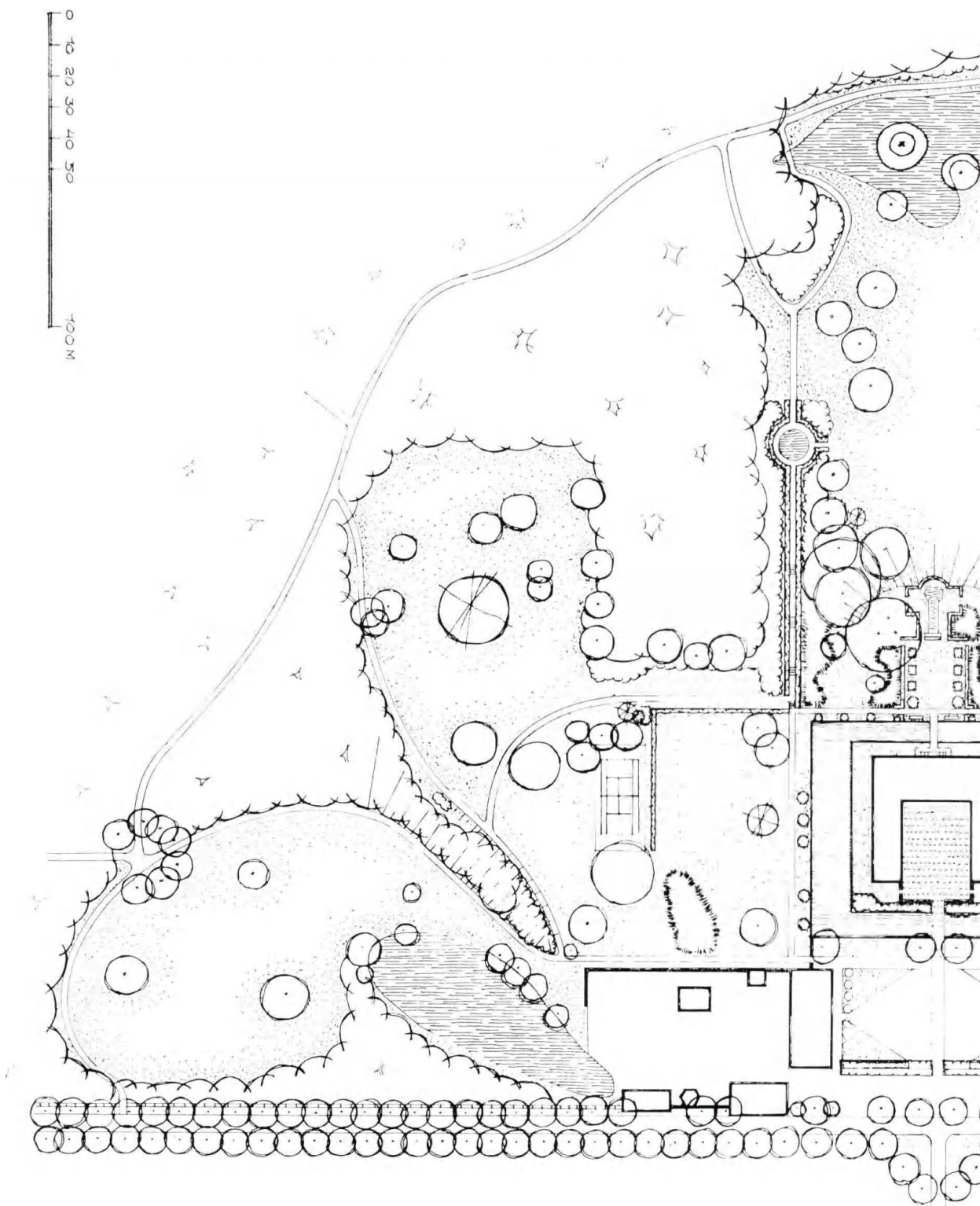
Rosengården

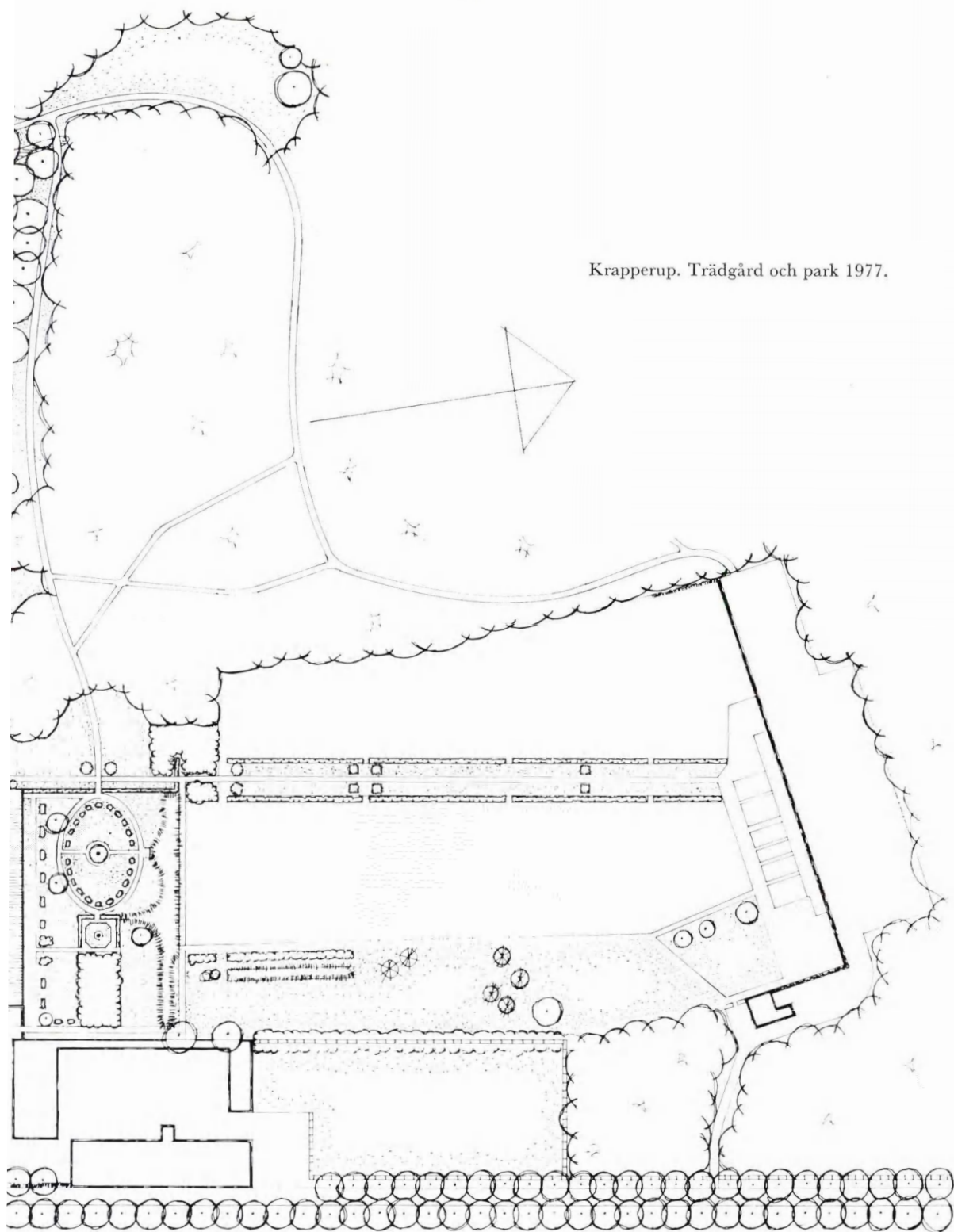
Norr om slottet ligger rosengården. Spår av 1600-talets träd- och kryddgård eller 1800-talets kvarterindelade grönsaks- och fruktträdgård är svåra att skönja. Här finns rester av en mycket gammal buxbomshäck. Rosengården anlades 1889 efter ritningar av trädgårdsarkitekt E. Glaesel och ansågs då vara nästan enastående. Den har sedan genomgått en förenkling. Rosenrabatterna har nu blivit öar i gräs. De pryddligt ansade kanthäckarna har försvunnit. Centralt ligger en rund rabatt kring en romersk pelare med rosen Gruss an Bayern. Kring denna ligger 22 fyrkantiga rabatter med olika rosorter som genom sin gruppering bildar en oval, en form som känns igen från den ursprungliga rosengården. Från slottet upplevs denna del symmetriskt kring en axel med en avslutning i en sittplats omgärdad av den guldgula klätterrosen High Noon. Axeln förstärks av två magnolior. Ett kraftigt buskage av barrväxter såsom *Taxus*-former, *Thuja plicata*, *Chamaecyparis lawsoniana glauca* samt en *Sequoiadendron giganteum* bildar bakgrund i norr. Längs gången som följer vallgraven finns likaledes en rad rosenrabatter samt några kraftiga rosenbuskage.

Den östra delen av rosengården har en något oklar uppbyggnad. Den symmetri och kvartersindelning som ännu fanns kvar för ett halvsekel sedan är borta, endast de gamla buxbomsträden samt en urna på en pelare klädd med rådhusvin och omgärdad av en *Taxus*-häck vittnar om en tidigare anläggning. Rosengården avslutas i öster av en perenn-

2. Rosengården sedd från slottet med Kullaberg i bakgrunden.

Krapperup. Trädgård och park 1977.

rabatt med mot en vägg spaljerade rosor, murgröna och klematis, bl.a. en prunkande skogsklematis. I väster bildar en bokhäck gräns.

Köksträdgården

Norr om rosengården ligger köksträdgården som från några äldre kvarter utvecklades till en omfattande formträdgård under 1800-talets sista decennium. Väster om slottet förlängdes en gång och byggdes ut som en blomstergata med växthus och en mur i fonden mot norr. Trots att all kvartersindelning idag har slopats till förmån för en rationell odling kan man ännu göra sig en föreställning om hur trädgården en gång såg ut genom de bevarade bokhäckarna vars genombrott ännu antyder indelningen samt genom gräsytorna längs huvudgången med mäktiga formklippta *Taxus*. De gamla växthusen utnyttjas ännu för persikor och vindruvor. Nya hus har byggts vilka tillsammans med köksträdgården numera är utarrenderade. Det skyddade läget med omgivande planteringar ger området bästa tänkbara förutsättningar för odling.

Västra trädgården

Denna del av trädgården som vetter mot havet är mycket spännande med sin kraftiga nivåskillnad. Dock skimtar man idag inte havet varken från trädgården eller slottet. Centralt på plattan fanns

vid 1800-talets mitt en konstgjord kulle med en spiralformig ligusterkantad gång som ledde upp till toppen varifrån man kunde se havet. Likaså skedde tidigare regelbundna beskärningar av vissa markerade träd för att man från slottet skulle kunna se havet. Framförallt under 1910-talet lades grunden till trädgårdens nuvarande utseende i denna del då trädgårdsarkitekten Th. Andersen föreslog en omläggning.

Slottets entré mot väster är förhållandevis enkel med smala trappor och en träbro över vallgraven. Längs vallgraven står prydligt till koner klippta idegranar. På ömse sidor om bron finns en rabatt med heliotrop. Varje höst tages skott till nästa års plantor vilket skett under hela detta sekel. Centralt finns en nedsänkt anläggning som avslutas med en halvrund utspringande terrass med en spegeldamm som har formen av ett nyckelhål. De väklippta mäktiga idegranarna bildar idag nästan en mur mot kringliggande buskage och dungar av *Taxus*-former, *Thuja plicata*, *Chamaecyparis lawsoniana glauca*, *Sciadopitys verticillata*, *Thujopsis dolabrata*, *Aucuba japonica* och *Prunus laurocerasus*. Här finns också några mycket gamla avenboksträd, en vintergrön ek samt ett tulpanträd — en ersättning för det tulpanträd som omtalas som stort redan vid 1800-talets mitt. Från terrassen öppnar sig en vidsträckt gräsmatta som har sitt ursprung i den uthuggning som skedde vid 1800-talets slut. Här var först en naturlig äng som på 20-talet utnyttjades för fasanuppfödning. Gräsmattan avslutas mot skogen av en stor damm. Utgrävningen

3. Vid entrén till köksträdgården blommar syrenhortensia. Formklippt *taxus*, gräs och bokhäck ger huvudgången karaktär.

4. Slottet sett från väster med dammer, gräset och terrassen. Hängpilen skymtar till vänster.

av denna (egentligen en förstoring av en mindre guldfiskdamm), som skedde under Eric. Gyllenstiernas och Andersens ledning vid slutet av 20-talet, tog hänsyn till den redan då praktfulla flerstamiga alen för vilken en ö skapades i dammen. På en udde står en vacker hängpil. Dammen försågs ursprungligen med ett lågt staket innanför vilket svarta svanar och praktänder huserade. Här fanns också dungar av bambu och en matta av pestskräp av vilka man ännu kan finna rester.

Gångvägar som kanske ibland onödigt skurit sönder parken har under åren lagts igen men det återstår en utomordentligt fin promenadväg från vilken skogsstigar förgrenar sig. Denna löper från huvudgången vid entrén till rosegården nerför slutningen under väldiga trädkronor, sedan i skogskanten där strödda träd som al, ask, blodbok och lind kantar gräsmattan, över dammen på en röd japansk träbro, förbi en mäktig ek och följer sedan dammen längs ett stort rhododendronbuskage. Vägen går åter på bro över vattnet och rundar ännu ett rhododendronbuskage som visar sig vara det

något diffusa slutet på en mäktig axel som för tillbaka till huvudgången. Denna axel, som är samtida med den centrala anläggningen med spegeldammen, har utformats som en trappväg som leder från huvudgången ner till ett springvatten kringgårdat av funkia. Springvattnet förekom redan i en tidigare anläggning i närheten, då förbundet med en liten bäck. Trappvägen är kantad med strikt klippta *Taxus*-häckar bakom vilka ett vällandebuskage av en mängd olika rhododendron täcker slutningen. Bakom buskaget mot gräsytan står också al, ask, svartek, hästkastanj, falsk akacia och en kinesisk sekvoja (*Metasequoia glyptostroboides*). Axeln som onekligen hör till en av de kraftfullare inslagen utgör en något märklig avskärmning mot den södra delen av parken. Gångar som avlägsnats har onödigt konsekvent planterats igen mot söder med häck och buskage.

Ytterligare ett tillskott finns inom denna del av trädgården nämligen Sjutavleslätten, en uthuggning i skogen nordväst om den stora dammen. Det är en naturlig äng som tidigare utnyttjades som be-

5. Den flerstammiga alen frodas på den lilla ön i dammen. Bakom alen skymtar träbron.

gravningsplats för hästar och hundar. Skogen har här inslag av ek och solitärt på ängen växer pyramidek och svartek.

Södra trädgården

Den del som ligger närmast slottet avgränsad av en avenbokshäck i söder och väster samt en högmur mot öster tycks ha genomgått många förändringar sedan renässansens örtagård i strikta kvarter. Axel Gyllenstierna beskriver 1922 hur den tedde sig omkring år 1860: "Söder om kanalen ligger trädgården skyddad mot öster av en hög stenmur, åt väster och delvis åt söder innesluten av en vacker gammal avenbokshäck. Längs kanalens tvenne sidor och längs stenmuren löpte en lång, i fyrkanter och rektanglar delad blomsterrabatt. Denna bar en rikedom av gammaldags rosor, moss- och provinsrosor m.fl., vita liljor, stockrosor, Digitalis och andra perenner, mellan vilka sommartiden frodades lövkojor, reseda, Escholtzia m.m. Gräsplannerna voro i s.k. engelsk stil, genomskurna av slingrande gångar och bevuxna med präktiga bigarrå- och körsbärsträd, grupper av blommande buskar: schersmin, syren, Lonicera, Weigelia, Deutzia, Spiraea samt ett och annat vitblommande rosenträd."

Nu ligger gräsytan hel. Längs kanalen står de vackert formklippta små idegranarna. En hopväxt grupp av *Taxus baccata* 'hibernica', ett valnösträd och en flerstammig äkta kastanj (planterad 1871) samt en blodbok av anseliga dimensioner utgör solitärer. Ett buskage av barrväxter rymmer en rad arter som *Taxus baccata* 'fastigiata aurea', *Thujopsis dolabrata*, *Chamaecyparis lawsoniana glauca*, *Chamaecyparis pisifera filifera*, *Chamaecyparis pisifera squarrosa*, *Thuja plicata* och *Crypto-*

6. Trappvägen, kantad av klippta taxushäckar, leder till ett springvatten och avslutas med en parkbänk mot ett rhododendronbuskage.

7. Framför slottets sydfasad står 70-åriga *Taxus baccata* 'hibernica'. En mäktig blodbok inramar bilden.

meria japonica. Tyvärr ränner vissa av arterna i höjden i ett sådant buskage och det synes bli svårhanterligt och väl mycket avskärmande. Längs muren finns en rabatt med perenner och utplanteringsväxter.

I övrigt utgör den södra delen en mjukt böljande gräsmatta sluttande mot sydväst med enstaka solitärer och kantad av olika arter som med gröna och röda nyanser samt varierande former ger en parkflanör många upplevelser. Här växer bl.a. valnöt, äkta kastanj, japansk blodlönn, hassel, ceder, falsk akacia, några ovanligt höga gudaträd och näverlönnar. Tyvärr tränger ibland skogen på varför de sistnämnda har svårt att hävda sin särart. Ett japanskt lärkträd har utvecklats till en imponerande solitär.

Stutadammen i öster som kantas av praktfulla almar och alar samt några yngre hängpilar avvattas av en liten bäck som bildar en ravin vars sluttning delvis är klädd med rhododendron. Gångvägen som följer den övre kanten av ravinen tangerar ett gräsrum, sparsamt planterat med fyra solitärer, hängbok, äkta kastanj, platan och falsk aka-

cia. Den passerar sedan en cirkulär plantering av sju lindar och för genom skogen fram till stationen vid den numera nerlagda järnvägen. Gången väster om ravinen tar upp nivåkillnaden med en nygjord åsnetrappa i slipers och leder genom skogen ner till Lerhamn.

Krapperrups trädgård och park är, vilket bör framgå av denna beskrivning, en rikt varierad anläggning som inom sig rymmer såväl en strikt enkelhet närmast slottet som en flödande romantisk lummighet i parken. Däremellan finns många steg med spår av olika epoker. Det som framförallt gör Krapperrup till en levande anläggning är den successiva förnyelse av växtmaterialet som skett och fortfarande sker. Här finner man träd i alla ålderskategorier. Man gläds åt att växtmaterialet inom begränsade delar är samlat och enhetligt men totalt i parken är mycket rikt varierat. Ännu finns också perennrabatter kvar att njuta av. Det är en synnerligen välskött anläggning där ägarna genom århundraden haft ett djupt rotat intresse för trädgård.

8. Den japanska lärken har fått en imponerande kronutbredning.

Sedan 1967 sköts trädgården av en stiftelse. Wanda Gyllenstierna som bebor slottet är ordförande i stiftelsen. Det är stiftat att trädgård och park alltid kostnadsfritt skall vara upplåtna för allmänheten och om möjligt hållas och bestå i samma skick som under instiftaren Gustaf Gyllenstiernas livstid. Han

har under åren 1951—76 i hög grad bidragit till anläggningens harmoniska och välskötta tillstånd. Det är en oskattbar tillgång för allmänheten att även fortsättningsvis få njuta av detta kulturarv där varje årstid visar upp sin speciella charm.

Tryckt med bidrag av Gyllenstiernska Krapperupstiftelsen.

Slottsträdgårdsmästarens svunna glanstid

Av LILLEMOR HOLMBERG

Ett personligt färgat äreminne över forna dagars trädgårdsmästare på de stora godsens och herresätena i Sverige tecknas här av vår medlem Lillemor Holmberg, journalist och konstnärinna i Stockholm. Hon beskriver hur hennes morfar Carl Henrik Fernlund och hans yrkesbröder i Mälardalens län med lust och möda avlockade det oblida svenska klimatet de yppersta sydliga frukter och lukulliska grönsaker till fromma för godsägarna — men också för trädgårdsmästarfamiljen som kunde njuta av samma nektar och ambrosia. Lillemor Holmberg vill särskilt framhäva slotts- och herrgårdsträdgårdsmästarnas kulturhistoriska roll och intressanta mellanställning i hierarkin på gårdarna, som föga har beaktats.

När unga "Trädgårds-Kari" Andersson på 1860-talet hade ärende över stora gårdsplanen på Beck-Friisens Christineholm i Roslagen var hon tillsagd av sin prudentlige pappa slottsträdgårdsmästaren att dra en kratta efter sig för att utplåna sina spår.

Karin Andersson blev mor till min morfar Carl Henrik Fernlund, vars långa blomstrande liv som slotts- och herrgårdsträdgårdsmästare jag här vill skildra. Morfar föddes 1871 i Södertälje. Som 13-åring sattes han i trädgårdsmästarlära hos sin omtalade duglige morfar på Christineholm. Denne hade genomgått en trädgårdsskola på Taxinge-Näsby i Mariefredstrakten, där det bl.a. fanns italiensk trädgård. Den unge dottersonen fick nu hos morfadern grunden lagd till den ordningssamhet, punktilighet och känsla för både helhet och detaljer som är trädgårdskonstens adelsmärke.

Morfadern var änkefriherrinnans högra hand vid skötseln av Christineholm. Förutom att sköta trädgård och park övervakade han tillsammans med friherrinnan gårdens bokföring. Därjämte hjälpte han beredvilligt folket på gården med skrivgöromål och vardagsjuridiska frågor. Han beskrevs som "en gubbe med djupa rötter". Som det anstod en fin trädgårdsmästare planterade han en ståtlig thuja på familjegraven på Lohärads kyrkogård. I modern tid har thujan växt upp till kyrknocken.

Hos morfadern och hans stränga, aktade och gudfruktiga maka Margareta Erg fick den unge Carl Henrik en nyttig fostran tillsammans med sin nästan jämnåriga morbror Carl, som studerade till präst och var framstående sångare i Uppsala, och lite äldre moster Elisabeth, som blev lärarinna.

Carl Henrik fick nu också den första inblicken och delaktigheten i adelns och andra herrskaps liv, som gjorde forna tiders slottsträdgårdsmästares yrke så säreget och spännande.

Den stora gästfriheten utmärkte gårdarna. Friherrinnan Beck-Friis var i sitt esse, när hon steg ut på stora trappan och välkomnade ekipagen med talrika släktingar och vänner, som hon placerade i rader av gästrum med nummer på dörrarna som på ett hotell. Vid dessa ofta månadslånga visiter, vid bröllop och andra familjefester spelade trädgårdsmästaren en viktig roll. Hans frukter, bär och grönsaker kom till heders i festmåltiderna. Det skulle ordnas blomsterdekorationer och siras äreporrar med namnchiffer av blommor. Denna "rulljängs" tilltalade min morfar.

Mitt syfte med denna skildring är att söka beskriva trädgårdsmästarens unika mellanställning på herresätena främst i Mälardalens län, där min morfar verkade. Livet på godsens har ju mest blivit omskrivet ur ägarnas och statarnas synvinklar. Trädgårdsmästarens roll är förbisedd och sjunker snart i glömska, eftersom de stora prunkande välskötta trädgårdarnas historia nu är förbi. Deras glanstid varade till ett stycke in på detta århundrade. Sedan började en nedgångsperiod, när arbetskraften blev för dyr för att sköta många parker och blomsteranläggningar perfekt och importen från utlandet av frukt och grönsaker tog loven även av de skickligaste svenska odlarna.

Men ack, vad har inte de gamla fina trädgårdsmästarna betytt för skönheten, glädjen, kulturen och njutningen på godsens? Skänkt en sinnesfröjd och poesi, som märk väl alla gårdens underlydande i stor utsträckning fick del av — det glömmar man lätt. Det hände alltid något spännande på gårdarna, och trädgårdsmästaren och hans familj stod i händelsernas centrum.

Jag lyssnade till min morfars livliga minnen när jag var barn och ung flicka och tänkte inte riktigt på hur oskattbara de var. Då hade jag mera lagt personalia, odlingsteknik och årtal på minnet. Min framställning kan därför inte göra anspråk på att vara särskilt dokumentär. Jag hamnade i ett myller av blommor och bin, ångande gurkhus, grevar och baroner. Mitt intryck var att morfar genomlevt sin trädgårdsmästartillvaro som i ett enda stort rus med sol och regn och växtlighet pulserande genom varje fiber i hans levnadsglada kropp.

När det gäller det sociala livet kring trädgårdsmästaren och hans familj, matordning och bostadsskick, har jag fått ovärderliga och roande skildringar av min mor Margit Holmberg, som var yngst av de sju barnen i den vitaminsprudlande fernlundska familjen och med journalistiskt vaken blick fäste sig vid stämningar och detaljer, som kanske undgick många vuxna. Margit fick ta pianolektioner för att kunna bjuda den mycket musikälskande och sjungande familjen på musik. För att skona pianofingrarna slapp hon sådana stingsliga sysslor som krusbärsplockning. Men hon kunde göra mycket nytta genom att gå ut med kaffekorgen till arbetsfolket och springa ärenden kors och tvärs på godsen och hade då huvudet på skaft.

Att mycket av privatlivet medtas i denna skildring beror på att jag tror att det kan vara betecknande för många av forna tiders trädgårdsmästarfamiljer.

Trädgårdskonsten var ett yrke, där en yngling från blygsamma förhållanden kunde svinga sig upp till en ställning, om han visade de rätta takterna: var noggrann, punktlig, snabb och hövlig mot över- och underordnade. Men han måste vara begåvad med ett särskilt handlag. Min morfar kunde med sin stora mjuka näve ta så oändligt varsamt runt yeka livet på varje planta, så att grobladen inte skadades vid den snabbaste utplantering efter ett härligt regn. Det har jag flera gånger själv iakttagit med förvåning. När han själv blev mästare och hade elever demonstrerade han handgreppen, och pojkar som inte hade det rätta handlaget gallrades ut med ett vänligt "Du passar säkert för något annat".

De som ville framåt på trädgårdsmästarbanan började som elever, tog sedan platser och arrenden och skaffade sig kanske slutligen något eget. Det gick mest på muntlig rekommendation, men

Fru Margit Holmberg, f. Fernlund, vars hågkomster från sin barndoms och ungdoms trädgårdar utgör ett väsentligt stoff i denna uppsats.

det fanns också ett kontor i Stockholm som förmedlade platser till godsen i Mälardalen och där fina betyg var avgörande.

Min morfar hade läroår på Hargs bruk och Penningby slott i Roslagen. Penningby ägdes på slutet av 80-talet av storgrosshandlaren Sten Nordström från Gävle, som bl.a. handlade i viner och till trädgårdselevernas nöje hade flera glada tjänsteflickor från Stockholm.

Morfar fick vara med och göra extra flint i parken, när grosshandlare Nordström fick besök av kronprins Gustaf, som kom ridande med 80 officerare i blå uniformer.

Penningby var ett präktigt matställe, och min morfar hade god hand med kokerskan.

— Jag åt så duktigt att jag vid 18 års ålder var levnadslustig, rödblommig, trind i ögonen och vägde 85 kg utan att vara tjock, berättade morfar.

Det behövdes också krafter, eftersom det bl.a. ålåg trädgårdseleven Kalle att tillsammans med en gårdsdräng tidigt på morgnarna dra den jättelika smörkärnan nere i medeltidsvalven.

Den här tiden var det verkligen vargavintrar i Sverige och morfar hade besman till reds mot stråt-

Slottsträdgårdsmästare Carl Henrik Fernlund med maken Jenny. Morföräldrar till artikelförfattarinnan.

rövare, när han påpälsad och med traskobottnade stövlar fick följa med trädgårdsmästaren till Distingsmarknaden i Uppsala och hade kassan gömd i halmen på lasset.

För sina ihopsamlade slantar som elev ekiperade sig morfar elegant hos Paul U. Bergström vid Hötorget i Stockholm. Han köpte byxor av kläde med sidenrevärer, plommonstop och en skrytkäpp med krycka som skallrade. Det gällde att se snygg och vårdad ut om man skulle få bra platser.

Hos trenne militärer

Vid sekelskiftet fick morfar plats hos de tre Tauvonnerna på Toresta herrgård i Uppland. Det var överste Axel, ryttmästare Arvid och kapten Carl Tauvon. Hos sådana herrar fick man lära sig ord och avsked och det tilltalade min morfar. På Toresta fanns persikohus och orangeri med palmer.

Sin idealiska livsledsagerska Jenny Josefina Olsson hade morfar lyckan att träffa i Västmanland. Hon var född 1868 på soldattorpet Smedsbo i Tärna. Hon var utbildad till sömmerska i Sala. Paret startade sitt äktenskap med Jennys linneförråd och möbler, en symaskin, en gris och 800 kr från en fester. Sju barn föddes i familjen.

Den kloka och goda Jenny blev morfars stora stöd och glädje i hans alltmer ansvarsfulla och omfattande trädgårdsgärning. Hon skötte affärerna, sydde barnens kläder och var medelpunkten i det storhushåll som trädgårdsmästarfamiljen med alla tillhörande personer bildade. Morfar kallade sin hustru "min ledstjärna".

Ett ställe med glans som morfar fick uppleva var Målhammar, där godsägaren hette Johan August Treschow. Denne var en föregångsman som var den förste i Västmanland, som byggde ett privat elektricitetsverk omkring 1905 för att driva moderna lantbruksmaskiner. Slottet hade en fin fruktträdgård.

Morfars äldste son Helmer blev förman på Mälsåker hos de kända driftiga trädgårdsmästarna Ridder och Westlinder, vilken sistnämnde sedermera köpte Mälsåkers slott.

Prisbelönt äppelodlare

Mälsåker hade 30 växthus och 1 400 Åkeröträd. Far och son kunde nu utbyta erfarenheter ifråga om okulering och beskärning. Morfar var prisbelönt äppelodlare och kände till varje äppelsort. Han tillämpade pomologisk klassificering och packning av sin frukt, särskilt på Djurholms-Näsby slott, dit han senare kom. Han poängterade att ett äpple för att ha rätt arom, bouquet och skönhet skall vara fullt utvuxet och hanteras med största varsamhet.

Vilken epok är inte sorgligt försvunnen — den tid då det fanns enorma välvärdade bestånd av ljuvliga svenska äpplen, saftiga, lagom syrliga, rosenkindade, somliga genomskinliga som glas. I den mån de finns kvar på gårdarna anses det sällan löna sig att plocka ned frukten och frakta den till torget. Där hittar man i stället dyra stenhårda utländska äpplen med kärva skal.

Hur många trädgårdsmästarbarn har inte dar-

Gravsten över Karl XII:s häst Brandklipparen i Ängsö slottspark. Teckn. O. Holmberg.

rat vållustigt i knäna, när de fått följa med pappa upp på godsens ljuvligt doftande skumma äppelvindar, där det vimlade av Vita fruar och huvudlösa krigarvålnader i vråna...

Medan vi talar om äpplen måste vi dröja en stund inför den poesi, som de gamla slottsträdgårdsmästarna omvärldes av vid hanteringen av alla himmelska frukter, bär och rosor med sina romantiska namn. Det var en högtidsstund, när grevinnan eller husmamsellen kom ned i trädgården med korg på armen och i samråd med mäster skulle välja ut det förnämsta. Morfars högsta fröjd var att vara fransyskt artig mot det täcka könet av alla åldrar. Han kallade sin hustru och sina döttrar "mina damer" och tog alltid av sig hatten för sin fru när han kom in till måltiderna. När mormor var i 45—50-årsåldern sade han att hon "stod i sitt flor".

De fantasieggande fruktnamnen av typen Gyllenkrookastrakan, Greve Moltke-päron och Reine Claude-plommon för att inte tala om alla förnämna och älskliga namn på rosorna samt de vackra slotten och medeltidskyrkorna väckte ett levande intresse hos min morfar för svenska historien och gjorde honom till en levande adelskalender. Ofta hade trädgårdsmästaren förmånen att ur slottets eller herrgårdens bibliotek få låna hem unika historiska böcker och planschverk.

Sägenomsusade Ängsö

Ännu full av kraft tog morfar som 75-årig änke-man trädgården på Ängsö sägenomsusade slott. Där var en speciellt förtätad slottsstämning, som tilltalade honom. Olof von Dalin hade skaldat "Till Hofva (hovet) är stolt, men Ängsö har tusende nöjen". Men det hade också hänt rysliga ting i gamla tider, som när fröken Agnes hölls inspärrad i slottstornet av den hårde Sparren för att hon skulle vekna och äkta honom i stället för den unge Ängsö-prästen Vigelius. Också på morfars tid inträffade ett crime passionelle bland gårdens befattningshavare. Greve Piper fick ingripa och försöka skipa rättvisa som i gamla tider. (Jag fick vara hos morfar på somrarna och minns hur detta drama ackompanjerades av hemska åskväder. Jag ryste när jag fick snudda vid Ängsö pokal och kedja, som djävulen en gång haft något att göra med och som skulle bringa vådeld om den någon gång avlägsnades från slottet.) Sparre spökade i parken, där olycksbådande kajor jämt skrek, marken var täckt med förvildade "smultron-jordgubbar" och Karl XII:s häst Brandklipparen hade sin gravsten. I hägnen av muren runt den åldriga slottskyrkan lyckades morfar en sommar driva fram gurkor så tidigt att yrkesbröderna gjorde stora ögon på torget i Västerås.

På Ängsö var trädgårdsmästarbostaden inrymd i en vit flygel med rosafärgad grund och nötta stentrappor. Som vanligt på de gamla ställena stod där ett taffelpiano som bara blivit kvar i ett rum. Trädgårdsmästarens bostad på de gamla herresätena var merendels vacker och ofta lika gammal som corps de logiet. Den kunde vara en slottsflygel eller annan byggnad nära slottet — dock avskild och omgiven av trädgården.

Christinas jaktstolt

På Äleby gård på Stallarholmen hade morfar och

mormor särskilt antikt i en rosa byggnad från 1600-talet, benämnd drottning Christinas jaktlott. Där fanns gyllenläderstapeter, magnifik öppen spis i salen, parkettgolv i stjärnmönster, lönnskåp i stenhallen och franska dörrar som vette ut mot den glittrande Mälaren och den sluttande fruktträdgården.

Inte bara en taffel kunde man få på köpet i de fantastiska trädgårdsmästarhusen. Där fanns ofta romantiska rullgardiner, speglar och sängar kvarlämnade på vindarna. Vid behov kunde man hastigt möblera upp ett gästrum. Och det behövdes ofta. Trädgårdsmästarfamiljen utökades nämligen esomofrast till sin dubbla och tredubbla storlek.

I hushållet ingick trädgårdselever, praktiserande lantbruks elever som skulle bli agronomer, praktikanter från högre trädgårdsskolor, ibland en sömmerska, farmor under den bråda sommartiden, söner och döttrar från Stockholm, mågar, sonhustrur och barnbarn vid storhelgerna och så småningom på semestrarna. I växthusen fanns rum, där söner och elever kunde ha "drängstuga". Dusch och bad kunde behändigt fås i växthusen.

En ganska intressant företeelse var att föräldrarna till överansträngda studenter från Uppsala ville placera sönerna hos en god trädgårdsmästarfamilj om sommaren för att dessa skulle få delta i sunt trädgårdsarbete. Dessa studenter blev naturligtvis svärmerier för familjens flickor.

En sommar hade Fernlunds en något förläst stu-

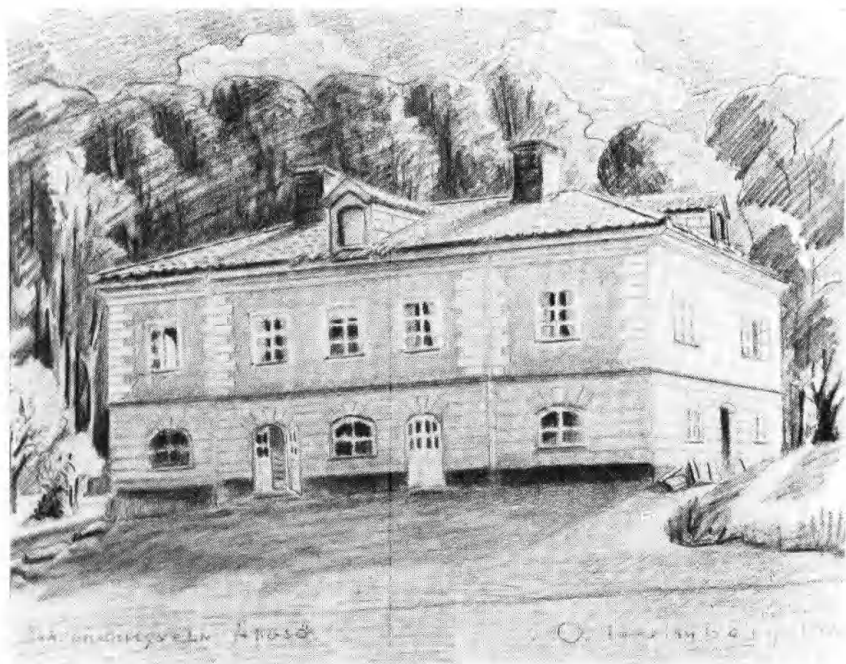
dent, som hade tolv par skor med sig förvarade i etuin. Morfar var nog med bordsskicket och punktligheten vid måltiderna. Vilket han instruerade trädgårdseleverna om innan de anställdes. Den här studenten kom ned till varje middag iförd svart kostym och lackskor, och det var ju ändå inte meningen.

Till Äleby kom en annan originell person gående, som erbjöd sig att laga taffeln och justera klockor. Han arbetade förstrött i stora salen en hel vinter, ständigt sägande sig hitta nya fel. Han kom ned till varje måltid snyggt klädd. På våren försvann han, noll och intet var gjort. Men mormor tyckte ändå att hon haft stort utbyte av honom. Det var en fin och bildad man, som hon kunde läsa dikter ihop med.

Många "i maten"

Om skogvaktaren på en gård var ungarl var det vanligt att trädgårdsmästarfamiljen hade också honom "i maten".

Det gick alltså åt mängder av mat i hushållet, som genom sin variation tack vare frukt och grönsaker mer liknade ett prästgårds eller herrgårds hushåll än ett vanligt lantushåll. Man kunde ju unna sig den finaste sylt och saft, härliga efterrätter, alla slags legymer till söndagens kalvstek, korngrynsvälling till kvällsvard med päron som flöt i

Trädgårdsmästareflygeln på Ångsö slott med sina uråldriga källarvalv. Tekn. O. Holmberg.

Välkrattad kastanjeallé vid Ängsö slott. Foto från seklets början av S. A. Hermlin.

en naturlig tjock sockerlag. Mängder av äpplen och päron torkades på ållor i spisen och stoppades i llnesäckar för vinterbehovet. Farmor arbetade sommartid nästan heltid med att ansa grönsaker och sprita ärtor till de doftande grönsakssopporna, som borde fått förbli en svensk nationalrätt men nu förfuskas.

Morfar var liksom en del andra av sitt skrå dessutom utbildad biodlare, så att honungen flödade i hushållet. När vi är inne på trädgårdsmästarens extra färdigheter kan nämnas att han vid brådskanie fall anlidades som glasmästare på gården, händig som han var med diamanten vid lagning av bänkfönster och växthusglas.

Morfars produkter överflödade generöst och på något sätt självklart hela hans omgivning. När hans moster Elisabeth, lärarinnan, som varit gift med en trädgårdsmästare, blev änka med fem barn att försörja startade hon driftigt ett pensionat på Oxtorgsgatan i Stockholm för ett 20-tal teknologer och andra studenter. Morfar försåg också denna rörelse med frukt och grönsaker och mostern kom

ibland ut till honom lördag-söndag på grönbete med sina inackorderingar.

Dråpligt var det när min mamma låg två månader på epidemisjukhuset i Mariefred för scharlakansfeber. När mormor och morfar kom med häst och vagn från Stallarholmen för att hälsa på hade de med sig en stor kålbox med blomkål, vitkål, tomat, rotsaker, frukt och bär, som de bad personalen anrätta för att den lilla sjuklingen skulle tillfriskna fortare. Men Margit kunde ju inte äta upp allting. Det fanns bara två ineliggande patienter, så sjuksystrar och biträden fick också frossa i frukt och grönsaker.

Trädgårdsmästaren och hans hustru måste i sin mellanställning ha förmågan att umgås med olika slags folk. De skulle finna den rätta samtalstonen både med godsägarfamiljen och befallningsmannen, trädgårdseleverna, besökande blomsterlökhandlare, trädgårdskullor och "hjon" som lånades från gården som hjälp med rensning och grovjobb. (Uttrycket "hjon" hade ingen nedlåtande betydelse, utan användes helt enkelt om kvinnor och ungdom

mar i skolåldern.) Trädgårdsmästarfamiljens språk-⁴ bruk blev rikt. Gamla farmor svängde sig med franska ord, som hon i umgänget med herrskap och guvernanter fångat upp. Ibland användes orden i medvetet inadekvat betydelse eller med förvrängt uttal för att uppnå en komisk eller raljerande effekt.

En arrenderande trädgårdsmästare på herresätena hade ungefär samma rang som lantbruksarrendatorn, inspektorn, befallningsmannen, skogvaktern och i äldre tid också husmamsellen. Kusken, rättaren och bokhållaren stod ett halvt trappsteg lägre.

Carl Larsson beundrades

Mormor bjöds som trädgårdsmästarfru ofta in av grevinnan till kyrkkaffe tillsammans med prästfrun, lärarinnan och kantorsfrun. Det var vid samtal med sådana damer som mormor för första gången fick höra talas om idén med fri barnuppfostran utan rotting och skamvrå. Dessa rön beslöt hon praktisera på yngsta dottern, och det skedde med framgång. Mormor älskade en mjuk och glättig livsstil. Morfar och hon anammade genast den levnadsglada fräscha Carl Larsson-stilen och ett rum målades upp med Sundborn som direkt förebild.

Vad beträffar statfoikets ställning på de gods som min mamma minns, har hon i motsats till en del författare det bestämda intrycket, att statarna levde gott och fritt och inte var överansträngda.

Statarbarnen blev mycket omhuldade av sina mödrar, som bakade sockerkakor veckan lång. Dessa barn behandlades inte nedlåtande vare sig på gården eller i skolan och deras föräldrar uppträdde självsäkert. Statarna hade egna ganska stora trädgårdsländor. De hade merendels även lite fruktträd, men självfallet fick de komma till morfars stora trädgård och plocka så mycket fallfrukt de ville när det blev "augustipäronblåst" och den finaste vinterfrukten också damp ned.

Mälaren var det stora kommunikationsmedlet. På Strängnäs Express for morfar från Åleby med lillflickan Margit till Strängnäs för att köpa Sveciakängor till sig själv och lackskor åt Margit och gå på det finaste konditoriet. Ombord träffade han kolleger från andra trädgårdar runt Mälaren med vilka han utbytte de senaste rönen på trädgårdskonstens område — ett utbyte som var nödvändigt för utvecklingen av nya odlingsmetoder och prövning av nya sorter. Han studerade också trädgårds-

tidningen Violas artiklar och annonser för att hålla sig à jour.

När morfar sedan flyttade till Näsby slott företogs flyttningen över Mälaren med en hyrd jättepåse, på vilken man kunde lasta allt folk och få, bohag, syltkrutor och gurktinor, bänkfönster, blomkrutor och andra inventarier.

Mirakulös sparrisodling

Morfars skildringar av Stora Väsby och Djursholms-Näsby slott har särskilt fångat mig. Båda slotten var försedda med sådana fantastiska orangerier och växthus, där de svenska trädgårdsmästarna utfört stordåd genom att i det bistra svenska klimatet härma Söderns sol och frambringa de skönaste växter och de saftigaste vindruvsklaskar och persikor, nektariner, citroner och pomeranser till människor med anspråk, innan någon import fanns. Man föreställde sig vilken tålmodig och spännande procedur det måste ha varit när godsägare från utlandsbesök förde med sig ömtåliga plantor och skott, som trädgårdsmästaren fick ta hand om och försöka få att gro och växa. En trädgårdsmästare med något av experimentlusta och pionjäranda blev särskilt värderad. Så småningom blev det allt vanligare att blivande trädgårdsmästare själva for till utlandet för praktik.

På det ståtliga Stora Väsby härskade general Bror Munck, som levde furstligt och vars syster Ebba blev gift med prins Oscar. Det här var vid mitten av 1910-talet innan slottets långa vackra allé brutalt klövs mitt itu av Uppsalavägen.

På Stora Väsby var det militärisk drill. Morfar anställde en tysk förman. Tyskar, danskar och holländare ansågs skickliga som arbetsledare i trädgårdarna. Varje morgon var det uppställning på gården med alla befäl i givakt inför generalen för genomgång av dagens arbete. En kastad tändsticka i gruset undgick inte generalens skarpa blick.

— Till general Munck gick det inte att säga: jag tänker göra en sak. Man måste säga: jag skall, berättade morfar för mig.

Morfar gillade disciplin på alla nivåer i arbetet och bevisade i sitt uppträdande att lydnad inte behöver innebära detsamma som krusande och kryperi. Men det fick inte bli några onödiga diskussioner om det inte skulle börja släpa efter i trädgård och park. Arbetstakten måste vara hög. I slottsparken var morfar t.ex. noga med att varje morgon gå

Terrass vid Väsby med tids-
typiska agaver. Foto S. A.
Hermelin.

runt och peka ut för eleverna vilka planter på grupperna som inte längre var absolut fräscha utan omedelbart måste bytas ut.

Jag vill minnas att det var på Stora Väsby som morfar frambringade sparris vintertid för att skicka som en delikatess till riksdagsmännen i Stockholm. Nuvarande herren till Stora Väsby, friherre Carl de Geer, tror dock att general Munck var så förtjust i sparris att han behöll allt för egen del. Kanske var det därför på ett tidigare ställe som riksdagsmännen kom in i bilden. Alltnog, det var morfars skickliga odlingsmetod som är trädgårdshistoriskt intressant. Han byggde rökgångar i jorden av flata stenar tre och tre, och lät het rök från en ugn genomströmma gångarna så att sparrisen i en bädd av gödsel och halm fantastiskt nog kunde drivas fram och skördas till lyktsten utomhus redan i februari i snösörja! 18 kr för en bunt på 100 av sådan sparris kunde man få på 1910-talet.

På Näsby slott, nu Sjökrigsskolan, gjorde morfar upp med den store konstsamlaren, ingenjör Carl Robert Lamm, en skönande, som satt i timal och

drömde inför sina tavlor och promenerade i barockträdgården. I Näsby persikohus fick min mamma den förtjusande sysslan att i stället för insekter polinera persikoblommorna med en mjuk pensel. Hon vistades från tidiga våren med förkärlek i "övervintningen", uppkruken på översta etaget osynlig bland palmkronor och lagerträd och andra tropiska växter, försjunken i böcker om Madame de Pompadour, som hon av de stora systrarna var förbjuden att ta ur bokhyllan.

Morfar var skicklig på tidiga vårprimörer, som såldes till Carl Larsson i Djursholm och NK i Stockholm till höga priser.

Med en stor tysk korg full med salladshuvuden kunde en dotter i familjen fara med djurholmståget till NK och skaffa sig en elegant vårdräkt! Morfar odlade också jordgubbar i kruka i växthus på vintern, som inhöstade 20 kr litern.

Glanstiden för storträdgårdsmästarna blev dock relativt kortvarig. När frukt och grönsaker började importeras, t.o.m. med flyg, blev folk bortskämda med trädgårdsprodukter året runt och priserna

dalade. Godsägarna började samtidigt att få svårt att hålla sina parker i trim, när arbetskraften blev dyr. Förändringens vind började blåsa snål både för herrarna och deras trädgårdsmästare.

Redan på Åleby förmärktes en orostid. Gården bytte ofta ägare, som i kristiden byggde upp skogshuggarbaracker och skövlade skogen. Efter morfars tid sjönk trädgården tillbaka totalt.

Morfar fick uppleva hur ingenjör Lamm, påverkad av den stora depressionen, tvingades att i oktober och november 1922 lasta stora delar av sin magnifika konstskatt till Amerika. Ingenjör Lamm måste göra inskränkningar i allt och kunde då inte själv behålla trädgården hur gärna han än ville utan måste utarrendera den. Morfar beskrev ingenjör Lamm som en mycket nobel man, som det gick utmärkt att göra upp med.

Mariadagen en rit

Hela sitt sekelgamla liv åtnjöt morfar en härlig

hälsa till följd av sitt sunda harmoniska liv och goda arv. Han befann sig ständigt i lustgården. "Mitt yrke är min hobby", sade han. Han njöt av söndags- och helgdagsfrid genom att klä sig fin och gå omkring och inspektera odlingarna. Arbetet skulle ha sitt men vila och fest sitt. Någon semester kunde han dock inte tänka sig. När den tiden kom då de arbetande i trädgården började tala om att få ut lagstadgad semester, skojade han: "Jamen, ni får ju se mäster varje dag!"

Min beskrivning av morfars liv låter kanske som en dans på rosor. Det beror på att svårigheter aldrig slog ned hans osedvanliga optimism. Visst hade han ibland stora bakslag, som när man fick riva ut en hel skörd gurkor och varennda jordsmula ur flera växthus vid sjukdomsangrepp, men det var bara att gå vidare.

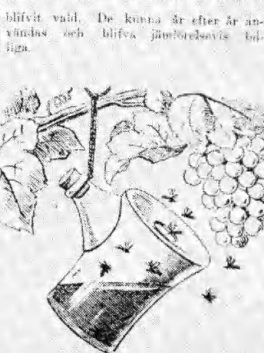
Vad man må beundra och inte förgäta denna geist hos de förnämsta av gamla stammens trädgårdsmästare, som kunde förena skicklig odlings-teknik med konstnärlighet. De behärskade en märklig förmåga att minutiöst planera växtföljden och

Medel till skyddande af vindruftklasar mot getingar.

Det är väl bekant att getingar gärna införa sig i frukthöfvar och där på de nymunda vindruftklasarne orsaka betydlig skada. De medel som vanligen användas däremot, äro ju också väl kända. Genom upphängande af flaskor, fyllda med någon söt vätska, lyckas man alltid fånga en del. Äfven söker man afhålla dem från drufvorna genom att smörja hvarje klase med moselin eller annat glesst tyg, eller, ännu bättre, man sänger dem ute ur huset genom att öfverspanna alla luftventiler med entänning eller ett fint ståltrådsnät. Man får ju äfven anställa jakt efter skadedyren, uppsöka deras nästen och där tillintetgöra dem i massor.

Ett medel som i Tyskland mycket användes är den s. k. "Traubenbeutel", af hvilken vi här gifva en afbildning. Dessa drufsockar äro förädlade af en hård, med ferusen genomdräckt tråd.

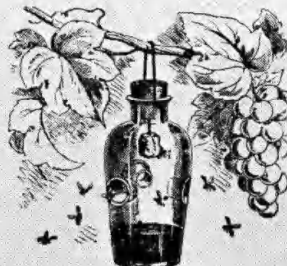
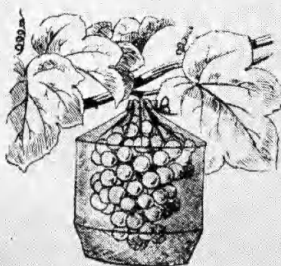
Inuti kan man, om man så önskar, fastsätta ett par ståltrådsringar, såsom å afbildningen synes, på det de icke skola

blifvit valdt. De kunna äro efter år användas och blifva jumborensvis tillförliga.

De af tysk tillverkning. De fyllas till en fjärdedel med någon söt vätska, ho singas eller sirapseraten, till pansch eller annat liknande. I det ena glasets tjälar, såsom å afbildningen synes, en med sirap besmukt kork som lockbete. Man ser tillse att intet af det söta ämnet kommer att förtä vid glasets öppningar, ty då förtä inskärterna där och flyga ut. I det ena glasets här, det andra såsom en trådgång. De upphängas bländt drufklasar och locka inskärterna till sig, hvarigenom drufvorna skyddas. Äfven prövas å dessa af jumborensvis tillförliga. Pröfver finnas till passande å Trädgårdslådan.

Priserna å öfven beskrifna apparater äro i Tyskland: Fånglas med 3 öppningar 1 st. 60 Pf., 12 st. 6 Mark, med 1 öppning 1 st. 35 Pf., 12 st. 3 M. 60 Pf., 100 st. 25 M. Traubenbeutel stora 10 st. 1 M. 30 Pf., 100 st. 12 M., medelstora 10 st. 1 M. 30 Pf., 100 st. 10 M., små 10 st. 1 M. 20 Pf., 100 st. 9 M. Mycket små såsom för frukter

C. H. Fernlund läste trädgårdsmästarnas hus- och livorgan Viola. Här goda råd i nr 14/1899 om "Medel till skyddande af vindruftklasar mot getingar".

på sidorna beröra drufvorna. Detta är dock icke nödvändigt, emedan de sitta ganaka bra ändå om passande storlek

De andra båda afbildningarna framställa särskildt för detta ändamål tillverkade getingsfällor eller fånglas, äfven

såsom persikor etc. 10 st. 1 M., 100 st. 7 M.

Svenska Trädgårdsföreningens Tidskrift.
Redaktion: Axel Pihl och Jakob Eriksson.
Prenumerationspris 4 kr.

Tidning för Trädgårdsodlare.
Prenumerationspris 2: 50
Redaktör: Erik Lindgren. Alhambra.

Skånska Trädgårdsföreningens Tidskrift.
redaktör E. Olsson. 2 kr. pr. år.

ändå improvisera när väder och vind spelade in. Till skillnad mot i lantbruket pågick odlingen nästan året runt.

Min mamma var döpt till Margit Maria. På Mariadagen den sista februari sjöd redan livet i växthusen och Maria ansågs som trädgårdsmästeriets nyårsdag. Morfar kom då alltid in till Maria med

hela famnen full med tulpaner i prunkande färger. Han höll ett litet tal till henne om våren och den annalkande sommaren, vars skördar han redan njöt av i andanom. Det var som en fruktbarhetsrit. Ute låg ännu drivorna höga, men trädgårdsmästaren firade vårens ankomst!

Carl Silfverstolpe f. 10.7 1902 — död 10.4 1977.

Sundsby säteri — en lustgård i Bohuslän

Av EBBE GYLLENSTIERNA och LENNART HILDINGSSON

Under den svenska stormaktstiden framträdde åtskilliga märkliga, högt begåvade och handlingskraftiga kvinnor, vilkas namn har levt kvar i historien. En av dessa är Margareta Huitfeldt, av många kallad Bohusläns mest berömda dam. I en av Carl Silfverstolpe författad liten skrift om hennes märkliga levnadsöde kan man läsa att hon föddes 1608 på godset Skjelbred i Norge.¹ Fadern tillhörde en förmögen norsk-dansk adelsfamilj. När hennes mor dött gifte fadern om sig och flyttade till Danmark, där hans nya maka ägde ett storgods. Margareta

fick en halvbror, men denne dog vid späd ålder, och hon blev ensam arvinge till sina föräldrars många gårdar och stora förmögenhet. Hon gifte sig med den danske adelsmannen Thomas Dyre och bosatte sig med honom på den enligt sägnerna "med ståtliga byggnader och torn och tinnar" försedda gården Sundsby, belägen vid havet på Mjörn, Tjörns lilla grannö, i Bohuslän. Makarna trivdes mycket väl på Sundsby, och genom försäljningar och byten av utanför Bohuslän belägna mindre svenska och norska gårdar kunde familjen utöka sina domäner

inom detta landskap, så att när Thomas Dyre avled 1651 var hans änka Bohusläns största jordägare. Makarna Dyre-Huitfeldt fick tre barn, av vilka två dog redan i spädbarnsåldern. I förhoppning att den kvarvarande sonen, Ifver, skulle kunna överta hennes domäner fortsatte Margareta Huitfeldt att förvärva nya gårdar. Men även Ifver dog under en studieresa till Frankrike, och det fanns då icke längre någon som kunde ärva moderns jordegendomar. Innan han avled hade emellertid Ifver i ett brev till sin mor framfört en önskan att hon skulle avsätta en del av inkomsträntorna från egendomar till hjälp åt fattiga skolbarn och behövande studerande ungdom. För att tillmötesgå denna önskan beslöt Margareta Huitfeldt att skänka inte bara en del utan alla sina jordegendomar till en stiftelse som genom sin verksamhet skulle främja det önskemål som hennes son funnit angeläget. I januari 1664 undertecknade hon på Sundsby, med bl.a. den dåvarande översten Rutger von Ascheberg som vittne, sitt berömda testamente. Den jorddonation som härigenom gjordes och som blev grunden till den nuvarande Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen i Göteborg torde ha varit den största som skett i Sverige med undantag av Gustaf II Adolfs överförande av sina s.k. Gustavianska arvegods till Uppsala universitet.

Margareta Huitfeldt dog på sitt älskade Sundsby 1683. Under det stora nordiska krigets sista år 1720 nedbrändes gården av danskarna, men den återuppfördes 1770. I slutet av 1800-talet blev Sundsby kraftigt restaurerat av dess dåvarande ägare, den göteborgske affärsmannen Hutchinson Kay. Han lät ersätta gårdens gamla vackra valmade tak med ett nytt sådant av en annan typ och gjorde tillbyggnader. Även om Sundsby härigenom kom att förlora en del av sin 1700-tals skönhet är det, sådant det ter sig i dag, med sin rödfärgade huvudbyggnad med gula fönsterinramningar och två små flyglar, ett litet smycke.

Säteribygnaderna har den mest natursköna inramning man kan tänka sig. Det är inte bara trädgården och parken utan även den omgivande bohuslänska naturen som i förening ger denna säregna effekt. Många författare och naturvetare har under tidernas lopp gjort uttalanden om Sundsbyns skönhet. I pastorsadjunkten Axel Em. Holmbergs skrift Bohusläns historia och beskrifning av år 1845 återfinnes bl.a. följande: "förskönadt af den täckaste natur ligger på ön Mjörn Hvitfeldtska herresätet Sundsby —". Konstnären och arkeologen G.H. Bru-

sevitx ger i sin bok Elfsyssel av år 1864 denna beskrifning: "— en liten bergig och backig ö, kallad Mjörn, på hvilken man finner det såsom Margaretha Hvitfeldts vistelseort välbekanta säteriet, eller numera gymnasiegodset Sundsby, omgifvet av den mest pittoreska natur — ja, man kan på vissa ställen der anse sig förflyttad till den yppiga södern, till Appenninernas av pinjelundar smyckade pass, till Medelhafvets kuster".

Fil. dr. Mårten Sjöbeck — vår kanske främste utforskare av det forna svenska odlingslandskapet — framhåller i sin skrift Bohuslän och Göteborg av år 1932, att "Mjörn visar samma djärvhet i anslaget som Tjörn, men havet griper in på många håll och skänker landskapet en mildare och gladare uppsyn. Samma verkan utlöser anblicken av herrgårdslandskapet, som jublande hälsar oss omkring Sundsby, en av de huvudgårdar som tillhörde Margareta Hvitfeldt. - - - Herrgården och de tillhörande trädgårdsanläggningarna äro icke egendomliga. De äro sentida. Men den sydländskt praktfulla växtligheten, som skapar ett parklandskap med Tjörns nakenhet till bakgrund är märkvärdig."

1963 erhöill Skogssällskapet i Göteborg i uppdrag att svara för stipendieinrättningens skogar. Ungefär samtidigt tillträdde Carl och Ebba Silfverstolpe byggnaderna med skyldighet att även svara för trädgårdens och parkens underhåll. Under tidigare törnrosasömn hade igenväxningen och framför allt ett växtkraftigt silvergransbestånd med sällsynt god självföryngringssträvan hunnit dölja och äventyra mycket av den ofta omvittnade naturskönheten. Här krävdes sålunda omfattande och omedelbara åtgärder. Det är med glädje och tacksamhet man idag erinrar sig med vilken ambition och kärlek Carl och Ebba tog sig an deras del av detta angelägna naturvårdsarbete. Det är lika glädjande att erinra sig med vilka fältherremanér Carl demonstrerade deras arbeten för dendrologerna vid 1966 års västkustexcursion.

När Carl Silfverstolpe år 1952 utsågs till chef för den då nyinrättade Luftvärnets Radarskola i Göteborg, började han genast att leta efter ett hem, där han skulle kunna bo kvar även efter sin pensionering. Till Göteborg hade han kommit närmast från Karlsborg, en stad som på sommaren är en lantlig idyll, och där officerarna har tillgång till trädgårdar. Det var därför naturligt att Carl Silfverstolpe inte ville bo inne i det centrala Göteborg utan i dess utkanter eller omgivningar, och att han önskade att hans nya hem skulle ha en trädgård,

som dock ej skulle vara större än att han och hans maka skulle kunna sköta densamma utan större hjälp. När han under en av sina rekognosceringsturer efter ett sådant hem kom till Sundsby, som då arrenderades av vänner till honom och fick veta att dessa planerade att flytta ansåg han sig ha funnit vad han sökt och ville överta säteriet. Detta lyckades även och Sundsby blev Carl och Ebba Silfverstolpes "Lustgård", där de med stor gästfrihet kunde ta emot sina vänner och odla sina dendrologiska intressen.

Carl Silfverstolpe tillhörde ett numera ej så vanligt slag av officerare som valt sitt yrke främst av ideella skäl, och för vilka begrepp som löneförmåner och reglerad arbetstid inte var av mer väsentlig betydelse. I unga år var han aktiv idrottsman, med stort intresse för bl.a. ridning, fäktning och

modern femkamp. Men när han med åren fick svårare att ägna sig åt fysiskt krävande sportgrenar blev botaniken det som alltmera kom att intressera honom. Han blev medlem i dendrologföreningen och hemma på Sundsby avvaktade han varje höst med iver att föreningens årsprogram skulle komma honom tillhanda. Då så skett var han en av de första som jämte sin maka anmälde sig till föreningens resor. De som hade förmånen att få träffa honom under dessa erinrar sig den iver han visade att öka sina dendrologiska kunskaper och dela med sig av dessa till andra, och de kommer med saknad att minnas den stora trevnad som han alltid spred omkring sig bland sina många dendrologvänner.

¹ Carl Silfverstolpe: Margareta Huitfeldt och hennes testamente. Utg. av Valla kyrkoråd. Ellös 1972.

Floristikkursen i Skurup 1976

AV HELMUTH WANDEROY

När Örjan Nilsson skulle hålla sin efterlängtnade floristikkurs i Skurup den 12—18 juni 1976, var vi 17 som ställde upp för att lära om och se något av den skånska vildfloran. Och det fick vi göra med besked. Kursen var på alla sätt väl förberedd. Vi måste tyvärr avstå från vänliga, närboende föreningsmedlemmars inbjudningar till luncher och andra förfriskningar, då inget bestämt dagsschema hade uppgjorts. Vädret fick varje dag avgöra vilket område som skulle studeras och det var ju marktäckat vi skulle ägna vår tid åt.

1. Örjan håller första genomgången. Foto: A. M. Stalfelt.

Första dagen besökte vi Skurups omgivning (bild 1) för att nästa dag hemsöka Kåseberga-trakten. Tredje dagsturen förlades till Simrishamnssområdet, Gladsax, Bäckhalla-dalen, Vite- och Basemölla, Ullstorp och Högestads mosse. Fjärde dagen ägnades Skanör och Bernstorps backar jämte V. Klagstorp vid Klagshamn. Nästa tur gick till Andrarum, Åhus, Horna fure, Tosteberga via Trolle-Ljungby till Ålahaken — ett av de artrikaste områdena i vårt land.

Vi hade tursamt haft uppehållsväder under hela tiden och den ringa kontakt vi fick med åska och regn kom denna dag under återfärden till Skurup. Näst sista dagen började kring bandelen vid Skurups järnvägsstation. När vi fortsatte mot Stjärnholm såg vi från bussen hur "rågen rök". Den synen ser man inte så ofta eftersom den bara möjliggörs

2. Djungelvägen till den träckartade pölen. Foto: A. M. Stalfelt.

med rätt avstämning mellan värme och luftfuktighet. Vi hade turen att se det 2 gånger denna vecka.

Vid Stjärnholm hade Örjan lyckats lotsa oss till en träckartad pöl, där vattnet stundvis nådde upp på vaderna. (bild 2). Svaneholms gästgiveri låter ju fint som besöksmål, men avsikten med besöket var inte alls att gotta oss. Sådana platser var 'tabu' och försedda med den osynliga etiketten "vårdshus förbi". Sista dagens förmiddag ägnades Ageröds mosse vid Börringe. Ett antal stutar gillade efter en stund inte vårt intrång. Anfallna av dem fick vi kasta oss häller om buller under nedersta taggtråden för att nå en säker position.

3. Frisk luft och mycket gående ger aptit — Fältlunch. Foto: A. M. Stalfelt.

Det var i korta drag våra besöksmål och det var ett härligt gäng som samlades för att bese dessa platser och den flora som de berikats med. Vi var lagom många och stämningen var hela tiden glad och gemytlig. Alla därtill intresserade, glada, trevliga och utan knorr även i besvärliga situationer. Carl Lamberth t.ex. skulle med ut i den träckarta- de pölen trots avsaknad av stövlar. På ett finurligt

sätt tog han sig fram via liggande stammar och grenverk men fick slutligen rådet att vända. Själv ville han helst vidare. Den viljan var betecknande för alla deltagare. Alla ville vara med framme hos Örjan. Ingen ville vända. Därför fick vi också möjlighet att se mycket — även om inte allt sitter kvar i minnet.

Med dendrologerna till Jylland 1976

AV VERA GADE

I mars månad 1975 skrev jag i ett brev till resesekretariatet följande: I Lustgården 1961 skriver Bengt M. P. Larsson: "Redan sommaren 1922 gjorde svenska dendrologer ett — om än flyktigt — besök på Själland, där Kronborg have studerades. I juni 1937 var det dags för ett mera ingående studiebesök på Själland och Fyn. Eftersom årets resa i huvudsak gått till samma råjong som de föregående, får vi hoppas, att vi snart får deltaga i en exkursion till Jylland. En sådan exkursion skulle på ett värdefullt sätt komplettera de föregående. Den som lever får väl se."

Hösten 1965 kom så turen till norra Jylland med Ålborg och Århus, Rold skov och Rebild bakker, så vitt jag kunnat utröna endast 2 resedagar, medan turen till "Söderhavsoarna" 1961 räckte över 4 dagar och utflykten 1937 tog 2 — som man kan läsa i Lustgården — hektiska dagar i anspråk. Finns det då något vi inte sett i Danmarks bakke-dal? Ja, för att börja med Jylland så har det ju allaredan förflutit 10 år sedan Nordjyllandresan. Efter denna resa har 1970 Den jyske skovhave i Skörping öppnats för allmänheten. Yttermera firade 1973 Det jyske haveelskab sitt hundraårsjubileum och i den forbindelsen öppnade 8 slotts- och herrgårdsträdgårdar sina portar för allmänheten. Kanske kunde vår förening komma i åtnjutande av samma gästfrihet?

Slut på avskriften till resesekretariatet. Detta var alltså första steget i den process, som ledde till att 50-talet dendrologer fredagen den 3 september 1976 avreste från Göteborg med Sessan-linjen till Fredrikshavn och vidare med buss till Randers, där ytterligare 40-talet resenärer med egna fordon stötte till — och att jag i mitt stilla sinne tänkte: "Vad är det jag lockat alla dessa oskyldiga människor ut på? Vilket ansvar, måtte allt klaffa!"

Lördag den 4/9: Den jyske skovhave, Overgaard, Gjessinggaard.

På morgonen startade vi resan något trettio-tal kilometer mot nordväst till Skörpinge och Den jyske skovhave. Vid ingången med sin japanska portal

Flemming Juncker talar till dendrologerna framför tornet till sitt slott Overgaard. Foto M. Sandström.

finns en stråttäckt hydda; där ligger framlagd en 40-sidig katalog med karta och vägvisare för turen runt skogen. I katalogen beskrivs hundratalet av Skovhavens arter med text och teckningar och kommentarer om de lokala förhållandena. Bilagd är också en karta över Buderupholm statsskovsdistrikt — varunder Skovhaven hör — med utprickade färdmål såsom Rebild bakker och allt vad som finns i Rold skov med sjöar och ålopp, 400-årig bok-urskog, istidsformationer och t.o.m. en lokal för *Cypripedium calceolus*, på danska fruesko, utpekad.

På de soliga stigarna i Skovhaven ledsagades vi av skovfoged Martin Bjerring, som berättade om

planteringarna. Men det vill han också göra själv här i Lustgården, så återstår för mig bara att vidarebefordra hans hjärtliga välkomnande till förnyat besök.

Efter örrings-lunch på Rold Storkro, beläget mitt bland de blommande ljunbackarna, körde vi åt sydväst genom det kuperade östjyska landskapet till Overgaard vid Havndal. Här mottog Jutta och Flemming Juncker oss framför den röda tornförsedda huvudbyggnaden i sengotik. Egendomen är på 4300 tönnder land, varav 600 tl skog och 30 tl park. (I Danmark räcker 1 tunna utsäde till 0.55162 ha medan 1 svensk tunna bara räcker till 0.49364 ha.) Ägornas areal är under Fl. Junckers tid nästan fördubblade genom invallningar av Mariager fjord. Från skogen säljes till Tyskland stora mängder "pyn-tegrönt", en viktig inkomstkälla, som vi ideligen stöter på; summor på hela och halva miljoner nämnes. Det är nobilis-gran, *Abies procera*, som beskäres ytterst effektivt, så att grenarna får ljus och blir silver-grå. "Man får 8 kr per kilo för de vita och 2 kr per kilo för de gröna", berättade Martin Bjerring, som demonstrerade beskärningsmetoden i Skovhaven. Parken på Overgaard domineras av de väldiga kandelaber-lindalléerna, stämningsfulla och berömda. "Ja, här är de där alléerna", som Fl. Juncker uttryckte det. Vi såg många fina träd, mullbärsträd med mogna frukter, Danmarks grövsta äkta kastanj, en försänt doft- och färgrik rosenträdgård, en spegeldamm, där fru Jutta i detta torkans år ersatt det dyrbara vattnet med blåfärgade småsten — allt sammanhållet av rika partier med perenner och buskar. Härtill fogades så slottsinteriör och kylda drycker och glimten av ett lockande bibliotek. Men det var intet av allt

detta vi egentligen hade kommit för att se, utan för något i mitt tycke alldeles särskilt spännande: nämligen Flemming Junckers fröodlingar av *Eucalyptus*- och *Nothofagus*-arter. På initiativ av sagda man reste G. Schlätzer och Paul Larsen för några år sedan på en 45 dagars frösamlingsresa till Sydamerika längs med Anderna till Eldslandets sydkust. På Overgaard har frö från denna insamling och även australiensiskt sådant dragits upp, och bland dessa större och mindre fröplantor gick dendrologerna på upptäcktsfärd under Flemming Junckers stränga kommando. Jag vågar mig här inte på några förklaringar och beskrivningar, som endast kan bli otillräckliga, den intresserade må söka källan. Men jag åkte hem och köpte mig vad man kunde få: en *Nothofagus antarctica* från Cedergren i Råå. Den har på 2 växtsäsonger lagt 1 m till sin längd och är nu drygt 2 m, ett gracilt litet träd med krusiga, mörkt gröna blad så små som fingernaglar i 2 rader längs kvistarna.

Från Overgaard och Mariager fjord körde vi söderöver till Randers fjord och Gjessinggaard. Ägor-na är här på 1130 tönnder land och med 8 tl trädgård. Gården har i 8 generationer varit i familjen von Folsachs ägo. Tunga, svarta angus-kreatur i sällskap med vita, krämmande duvor möter oss, när vi stiger av bussarna vid vallgraven — men på andra sidan bron till det låga vita barockslottet med de gråblå fönsterinfattningarna står kammarherre von Folsach och hustru Caritas och möter oss på trappan. Vi visas genom rummen, där de stora blomsteruppsatserna hälsar oss strålande festligt — står vi så på trädgårdssidan och ser ut över vatten-speglarna djupt där nedanför grässlutningarna, där

Parken på Overgaard med utsikt över Mariagerfjorden, från vilken Flemming Juncker vallat in 2000 tunnland jord. Foto M. Sandström.

Lindallé på Overgaard.
Träden har genom beskär-
ning fått kandelaberform.
Foto M. Sandström.

skruvhornsfåren betar i flockar. På andra sidan ängarna tar skogar och backar vid helt ut till Mariager fjord. Professor C. Th. Sørensen har varit behjälplig med att utforma dessa dammar i ängarna, som fordom varit en gren av Gudefjord, såväl som den mjuka vägföringen och sluttningarnas formfasthet. Att Erna Friis Sonne har samarbetat med Caritas von Folsach, ser man på de för henne typiska grå-rosa färgtonerna i den stora blomsterbatten längs trädgårdsmuren med den lilla strå-

täckta hyddan i murhörnet, här sprider sig villigt *Salvia*-annuellen "Charming" med rosa eller mörkblå blommor. Med ett sådant ägarpar och sådana tillkallade experter kan resultatet inte bli annat än utomordentligt: den luftiga utsikten över landskapet, som dock genom rummets djup samtidigt känns så intimt samhörig med trädgården och huset, — de livliga trädgårdsrummen med rosor, Clematis och lavendel — den breda "åsne"-stigen nerför sluttningen med rika planteringar av buskar, rosor

och perenner på den ena sidan, och pelarenar markerande stigningen på den andra, — dungarna med fina, lätta rönnbärssorter i gränsen mot betesmarken, där ett litet rådjurskid kelet söker sin matmor — allt bildar en ljus harmoni. Av brev och samtal med resedeltagare har jag förstått, att vi alla här upplevde "park- och trädvårds" starkaste förbindelse med människan, djuren, huset och landskapet.

I den gyllne kvällssolen galopperade de spanska äsnorna i sin inhägnad nere i dalen och vildänderna lyfte i flock över dammarnas vatten, när våra bussar, trotsande de smala vägkorsningarna, manövrerades den allra vackraste vägen tillbaka till Randers.

Söndag den 5/9: Frijsenborg, heden vid Hessellund, Den geografiske have i Kolding.

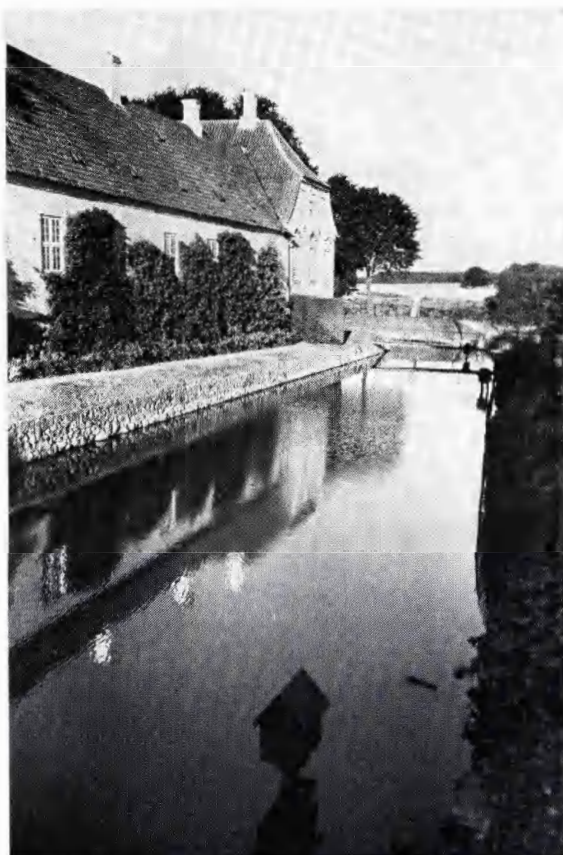
Söndagen var en vacker dag. Dendrologerna reste genom det mesta av Jylland, från Randers och Frijsenborg genom skogar och backar åt väster mot sandigare trakter och heden med fältlunch vid Karup — och så vidare till Kolding neråt Jyllands höjdrygg — ej under 60 m ö.h., merendels över 90 m ö.h. och med enstaka höjder upp till 120 m ö.h. Här flammade i gamla dagar under Jellings storhetstid, längs "Den jyske härvej", som just följde höjdryggens vattendelare, de stora bål där mängder av Mittjyllands träd förbrukades till att smälta de rika fyndigheterna av myrmalm.

Till lensgreve T. Wedells Frijsenborg körde vi raka "Linien" — det är namnet på den spikraka privatväg som går genom Frijsenborgs skogar från slottet till järnvägsstationen. Den gav oss en fin "genomskärning" av ett välskött skogsbruk — här såg vi ett parti med den omtalade nobilisgräsen, som var beskuret till "pyntegrönt", unga raka stammar med korta, raka grenar i glesa kransar för optimal skörd. I oktober—november arbetar 50 man uteslutande med skörd av de 160 ha nobilis. Skovrider Brüel, som tog emot oss vid slottsparken, svarade med många fakta på alla frågor som ställdes av intresserade deltagare. Den samlade egendomen är 10.774 tönder land, därav 8748 t.l. skog och park, varav 200 t.l. trädgård. Stora rhododendronodlingar sänder varje år ut 30—40.000 plantor, mycket går till Finland. Ja, som man förstår var här mycket och stort att höra och se medan vi gick tur i parken utanför vallgravarna runt den treflyglade slottsbyggnaden i nyrenässans. Här såg vi ock-

så ett praktiskt arrangemang: i en stor inhägnad "skärehave" var alla blommor samlade — vackert och lätt att sköta för den ålderstigne man, som ensam skötte hela parken, dock med en handräckning ibland till trädvård av personalen på skogsbruket.

Från Frijsenborg med de skuggrika bokskogarna runt backarna vid Hammeln körde vi så rakt västerut mot sandigare och öppnare nejder, där de långa, mörka läplanteringarna av gran mötte oss.

Forstfuldmäktig G. Schlätzer vid Vildtplantningen i Hvedde väntade på oss ute på heden vid Hessellund, och i sol och blåst med dendrologerna spridda i ljungen höll han här ett intressant föredrag om inplantering av ett stort växtmaterial till skydd för viltet, ja t.o.m. nyodling av den näringsrika ljungen. Jag hoppas att ett löfte om bidrag till årets Lustgård blir uppfyllt, då han kunde förmedlat ännu mer av intresse, om inte blåsten lekt tafatt med hans ord. Under alla omständigheter önsade han oss hjärtligt välkomna att ringa och anmäla vårt besök vid Herning Örkenarboret, så ville

Vallgraven vid Gjessinggaard. Foto M. Sandström.

Kammerherrinde Caritas von Folsach på terrassen framför de anlagda dammarna vid Gjessinggaard.
Foto M. Sandström.

han ta emot oss och visa oss runt. Örkenarboretet — beläget i gamla övergivna brunkols-tag — såväl som Hedeselskabets forsthav i Viborg är objekt längre västerut, som vi inte nu hann med, men som är väl värda besök.

Här på heden blev vi denna gång strängt hållna vid en av de gamla tyska landningsbanorna från krigstiden. Det var nog den allvarliga brandfaran som var orsaken — vid Rold skov var ljunghackarna avstängda för turister, överallt kämpade man mot torkan, sådant som bevattning av offentliga gräsmattor hade förlänge sedan uppgivits, nödslakt pågick och lantbruksministern hade varit över på krisbesök. Vid förnyat besök på heden rekommenderas att uppsöka de små fina vägar, som går på kors och tvärs genom plantagerna och hedarna vid Karup å, studera de fina randplanteringarna av inhemska blommande buskar, som mildrar det allvarliga suset i de stora gran- och tallplantagerna, ligga på rygg på den varma sandjorden och känna doften av ris och ljunghack och uppleva den oändliga friden över de öppna unghäcksplanteringarna. Skänk då en tanke åt E.M. Dalgas stora arbete för "Det danske hedeselskab" under andra hälften av artonhundratalet. Det var detta arbete med anläggning av bevattningskanaler, vägnät och mörgelbanor från mörgelgravarna som möjliggjorde "frugtbyggelsen af den jyske hede" och som föregick de stora trädplanteringskampanjerna. Om man funderar över vad Danmarks skogar brukades till under gångna tider

förstår man, att de till tider försvagades starkt: till framställning av träkol, till bränsle för smältning av myrmalmen, till tegelverken, kalkbränningen, saltkokningen, glassmältningen, till byggnad av korsvirkeshus — som ofta brann ner — till skeppsbyggnad, till djurfoder och foder åt de stora viltstammarna, — vid krigstider förstördes mycket skog och otroliga mängder åtgick till rishägnader av marker och skogar — detta sista där unghäcken nedhögs utan åtskillnad gjorde nästan mest skada.

Efter lunchen anträder vi så den ca 100 km långa färden söderut till Kolding. När vi framåt eftermiddagen anlände till Kolding, var det Aksel Olsens dotter som mötte oss och visade oss runt, då fadern, som i dagarna fyllt 89 år, just denna dag var litet krasslig. Nu kunde man ju lyssna hur länge som helst på denna kunniga dam, som var uppvuxen tillsammans med trädgården och kände varje enskild växts historia. Den geografiske have i Kolding är ett sådant resmål, som med fördel kan besökas åter och återigen, då träden och buskarna här ges de bästa möjligheter till fortskridande harmonisk utveckling. En tryckt vägledning för rundturen i trädgården finns att få, tyvärr alldeles för knapphändig, men i trädgården är allt namnskyltat. I Lustgården 1964—1965 har Aksel Olsen själv skrivit om sin trädgård. I anslutning till hans verk har Kolding kommune, som med en stiftelse övertagit skötseln av De geografiske haver, anlagt en rosenträdgård, där rosennyheter kontinuerligt visas.

Bland yppig grönska på Forsthaven i Åhus. Foto M. Sandström.

Den rhododendronintresserade bör veta, att A. O. till sin egen försäljning av exklusiva rhododendron har tryckt precisa översikter över sina uppdragningar med teckningar och skötselråd. Och vet alla månnstro att *Potentilla* "Månelys" är en av A.O.s uppdragningar från mandschuricafrö, — att väl alla bambus, *Sinarundinaria murielae*, i Danmark stammar härifrån; att vandra genom Syvdalens bambutunnel på 40 x 30 m är en upplevelse. Och det är roligt att veta, att den stora, skönt vuxna *Metasequoia glyptostroboides* som står fritt i A.O.s egen trädgård, stammar från en påse frö från Nanking, som han 1948 mottog av dr. agr. Syrach Larsen och som han fick att gro. Fröplantor-

na bytte sedan plantskola och därifrån stammar de tiotusentals sticklingförökade "vandgranerne" från Danmark. Mitt eget exemplar, som stått här sedan 1971 är nu nästan 6 m högt och ser ut att trivas i Norrköping. I Det kongelige have-selskabs have i Köpenhamn har jag sett trädet användas som ett — staket! Ett levande, grönt staket av tätt planterade och beskurna träd i dryg manshöjd.

Nu började kvällskylan så smått dra ner genom den långa dalen och dendrologerna styra mot den gamla korsvirkesgården med kroen "Den gyldne hane" just vid ingången till Haven. Där kan man sitta och spisa vid bord mitt i en stor blomrabatt och se ut över Haven. Längst bort i fonden av den

stora gräsplan, som omges av "haverne", tecknar sig ett rakt streck mot aftonhimlen. Det är en svensk pyramidasp, *Populus tremula* f. *erecta*, som här väl fått sin mest anslående placering någonsin.

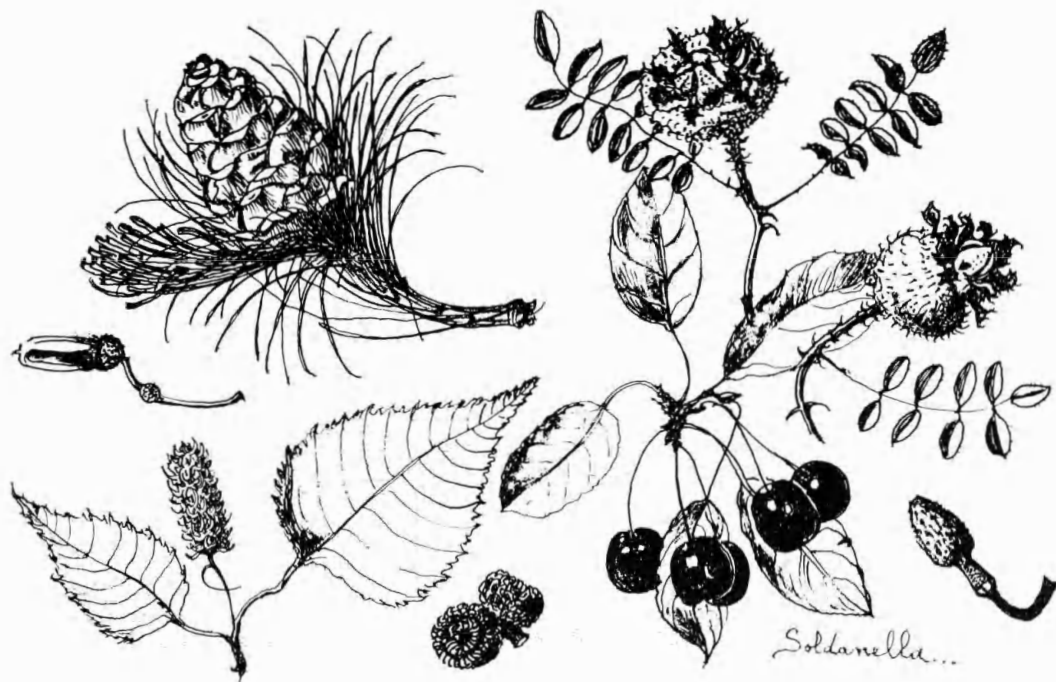
Efter en äkta dansk middag med "klar suppe med boller, svinekam med rödkål og surt" m.m. styrde vi färden norrut längs den snabba kustvägen till Randers, dit vi anlände ungefär lagom till sängdags.

Måndag 6/9: Forsthaven i Århus

Måndag var hemresedag, sydsvenskarna tog sina fordon med sig till Århus och Forsthaven. Resten av oss skulle så småningom åter norrut till Fred-

rikshavn och färjan till Göteborg. Vi mottogs vid Forstbotaniska av dr. agr. skovrider Kj. Ladefoged, som strax lät dela ut ett särtryck av Dansk dendrologisk årsskrift häfte III med förteckning från 1966 över parkens växtmaterial. Vid föreningens Danmarksresa 1965 besöktes också Forsthaven, men då många av våra resenärer berättade, att de aldrig förut varit i Jylland, var väl ett återbesök inte oberättigat. Efter förevisning av den, som skovrideren beklagade, mycket tätvuxna parken förde han oss i våra bussar till parken vid Moesgaard historiska museum och sedan en rundtur genom den vackra bokskogen vid Marselisborg.

Så var tid för avskedslunch i hotell Marselis ljusa matsal med utsikt över hela vida Århusbukten och Mols bjerger blånande i fjärran.

Dendrologiskt fragment från Jyllandsresan. Soldanella Oyler.

Den Jyske Skovhave

AV MARTIN BJERRING

Författaren är sedan 1966 anställd som statsskovefoged i Rolds skov. Hans revir omfattar 1000 ha löv- och barrskog, mossar och sjöar samt fritidsområden. I hans arbete ingår, förutom en del undervisning, att ge information om skogen.

I hjertet af Danmarks største skov — Rold skov — ligger "Den Jyske Skovhave". Den er placeret på et areal med den jyske længdebane mod vest og en kommunevej mod øst. Den dækker et areal på 14 ha. Haven er indhegnet som værn mod vildt udefra. Nord for selve Skovhaven ligger en parkeringsplads hvor de besøgende kan parkere deres biler. Indgangen til parkeringspladsen er igennem en portal, som er en kopi af de portaler man kender fra japanske helligdomme. Når denne model blev valgt som indgangsportal skyldtes det, at japanerne har ord for at værne om træer og med stor kærlighed plejer og passer dem. Portalen er fremstillet af savskåren douglas tømmer af stor dimension. De lodrette stolper er 12 x 12 tommer og skåret ind til kærnetræet. Den smukke brune farve er desværre blegget i sol og vind.

Vi kan nu bevæge os ind i selve skovhaven. Når

vi kommer gennem lågen ser vi først et skilt der giver hundefolket tilladelse til at slippe hunden løs. Det er en tilladelse mange benytter sig af. Folk fra den nærmeste omegn kommer næsten daglig og giver deres hunde den nødvendige motion. Da det ifølge hundeloven er forbudt at lade hunde løbe frit alle andre steder i naturen, er det et dejligt fristed, uden at det giver gener for vildtet. Ved indgangen er der placeret en hytte af træ og strå, kaldet "negerhytten". I denne hytte er der ophængt kort over arealet samt kort over omegnen, med angivelse af seværdigheder som kan have turistmæssig interesse. Det kan være geologiske, historiske og andre ting. Jeg kan ikke lade være at nævne, at Nordeuropas største kilder ligger i dette område. I hytten kan man, for en beskeden pris, købe en lille bog, der fortæller om de plantede træer og buske, ca. 130 arter. Her fortælles om starten på Skovhaven, som kom i gang ved tilfældigheder. Man begyndte med at plante lidt forskellige træarter i et bestemt område, dels af interesse for andre arter end de sædvanlige og dels af nysgerrighed efter at prøve noget nyt. Senere blev ideen om den egentlige Skovhave fostret af distriktets skovrider, og tilladelsen til at køre vi-

1. Indgang til skovhaven. Skildtet giver adgang til at slippe hunden løs.

2. *Abies procera* (*nobilis*) plantet ca 1890. Målt 1970 28,2 m. høj, 7,5 m³.

dere med projektet, blev givet af Skovdirektoratet. Man finder også i bogen historien om skovrideren, der ikke ville som Overførsteren. Den omtalte skovrider var ansat på distriktet fra 1886—1902 og havde stor interesse for fremmede træer. Især nordamerikanske, som har vist sig at være særdeles gode til vort klima og vækstforhold. Blandt andet grøn douglasgran (*Pseudotsuga menziesii viridis*), *Abies grandis* og *Picea sitchensis*. Disse to arter findes i dag som store træer fra denne periode. Da disse træer har vist sig at have en væsentlig større produktion af ved end rødgran — *Picea abies* — plantes de i stort omfang på distriktet i dag. *Abies procera*, kaldet *nobilis*, kan man i Skovhaven finde som store træer med op til 9 m³ i et enkelt træ. Det er også en art som havde hans interesse. Den og ædelcypressen (*Chamaecyparis lawsoniana*) samt fra Kaukasus *Abies nordmanniana* har senere fået en stor anvendelse til pyntegrøntsproduktion og juletræer. *A. nobilis* har en vedproduktion fuldt på højde med rødgran.

I området med disse gamle træer, gik man så igang med at plante parceller med 200 stk. træer

eller buske i hver. Meningen er, at man ved udtynding skal have de første træer ud mod stierne til at stå som solitære træer og den bagerste del som skovbevoksning. Området er begunstiget med en efter danske forhold god nedbør, ca. 740 mm pr. år. Til gengæld er der i området ret sent nattefrost i enkelte år. Helt hen til slutningen af maj. Jordbunden er grusmoræne med meget svag indblanding af ler. Ved lystilgangen bliver der meget hurtigt et kraftigt græstæppe, især af bølget bunke — *Deschampsia flexuosa*. For at modarbejde denne jordbundstilstand bearbejdes jorden, og i tilfælde hvor det gælder løvtræer tilføres der gødningskalk for at øge omsætningen. Denne jordbearbejdning kan hjælpe på nattefrosten, men indblanding af hjælpetræer — ammer — benyttes også ved en del arter.

Ved en gennemgang af Skovhaven vil man møde træer fra store dele af verden, dog alle fra den nordlige halvkugle. Af fyrrearter findes der i øjeblikket 18 arter. Deraf er de 8 fra Nordamerika, 8 fra Europa og 2 fra Asien. En gennemgang af arterne vil være næsten uoverkommelig. De amerikanske arter er *Pinus strobus*, *Pinus ponderosa*, *Pinus contorta*, *Pinus contorta* var. *latifolia*, *Pinus resinosa*, *Pinus aristata*, *Pinus banksiana*, *Pinus jeffreyi*. Der er ingen særlige problemer med dyrkningen af disse arter, dog angribes *Pinus strobus* af blærrust, der desværre medfører døden for adskillige af planterne.

De europæiske fyrrearter er repræsenteret med følgende 8 arter. *Pinus sylvestris*, *Pinus mugo*, *Pinus cembra*, *Pinus nigra*, *Pinus nigra poiretiana*, *Pinus mugo rostrata*, *Pinus peuce*, *Pinus leucodermis*. Heller ikke her er der store problemer.

Asien er repræsenteret med 2 arter: *Pinus armandii* og *Pinus griffithii*.

Abies-arterne er repræsenteret af 19 arter, heraf er de 8 fra Nordamerika. Det er følgende: *Abies balsamea*, *Abies grandis*, *Abies amabilis*, *Abies magnifica*, *Abies procera*, *Abies laciocarpa arizonica*, *Abies concolor*, *Abies concolor lowiana*. Fra Europa har vi følgende: *Abies pinsapo*, *Abies alba*, *Abies cephalonica*.

Sydøsten repræsenteres af *Abies nordmanniana*, *Abies bornmülleriana* og *Abies equitrojani*.

Fjernøsten kommer med *Abies homolepis*, *Abies veitchii*, *Abies koreana*, *Abies sibirica*, *Abies sachalinensis*.

Ni *Picea*-arter kan vi finde i Skovhaven. Fra Nordamerika *Picea sitchensis glauca*, *Picea maria-*

na, *Picea breweriana*, *Picea pungens* og *Picea engelmannii*.

Europas *Picea*-arter i Skovhaven er *Picea abies* og *Picea omorika*. Fra sydøsten kommer *Picea orientalis*. Hertil kommer grøn douglasgran (*Pseudotsuga menziesii viridis*) og Hemlock, *Tsuga heterophylla*, begge fra Nordamerika.

Nordamerikas ædelcypres — *Chamaecyparis lawsoniana* — har en ret stor plads i Skovhaven. Den dækker et areal betydelig større end andre parceller. Den bliver behandlet i plukhugst. På det samme areal står der kæmper på over 1 m³, ganske små kimplanter samt alle størrelser der imellem. Der er to arter af thuja fra Nordamerika. Den smukke og hurtigvoksende *Thuja plicata*, samt den hos os langsomme *Thuja occidentalis*. Dertil kommer en krydsning af *Thuja plicata* og *Thuja standishii* (Japan), måske fremtidens thujaart, da den er modstandsdygtig over for svamp som angriber *Thuja plicata* på kulturstadiet.

Lærk repræsenteres af, fra Nordamerika, *Larix laricina*. Fra Europa, *Larix decidua*. Fra Asien *Larix sibirica* og *Larix leptolepis*. Dertil kommer lærkekrydsningen *Larix eurolepis*. En krydsning mellem *Larix decidua* og *Larix leptolepis*, en lovende lærk, sund, ret og hurtig voksende. Dette træ er lavet på det danske forsøgscenter i Hørsholm.

Ceder, *Cedrus atlantica*, *Cedrus deodara*, *Cedrus libani* proves, men de klarer sig dårligt.

3. *Pinus cembra*.

4. *Abies procera (nobilis)* plantet ca 1900 med smuk selvforyngelse.

Taks, *Taxus baccata* samt ene, *Juniperus communis*, vore hjemlige nåletræer, de eneste vildt voksende i Danmark, er en selvfølge i Skovhaven.

Løvtræerne er et kapitel for sig selv. Klima og jordbund er de fleste løvtræer imod. De hjemlige løvtræer, bøg (*Fagus sylvatica*), egen (*Quercus robur* og *Quercus petraea*), lind (*Tilia cordata*), birken (*Betula verrucosa*, *Betula pubescens*), elle (*Alnus incana* og *Alnus glutinosa*), Acer-arterne (*Acer pseudoplatanus*, *Acer campestre*, *Acer platanoides*), ask (*Fraxinus excelsior*) klarer sig alle pænt, hvorimod elmene (*Ulmus glabra* og *Ulmus carpinifolia*) klarer sig dårligt. Avnbøg (*Carpinus betulus*) klarer sig pænt, hvis den beskyttes mod mus.

Det er svært at skelne danske løvtræer fra øvrige europæiske løvtræer, da mange er anvendt i vore slotsparker og af den vej kommet ind i skovene. Det gælder blandt andet Hestekastanie (*Aesculus hippocastanum*), Ægte kastanie (*Castanea sativa*) og Fuglekirsebær (*Prunus avium*).

Flere poppelarter er forsøgt plantet, men jordbunden egner sig ikke. Kun hybridasp (*Populus tremula* × *Populus tremuloides*) har klaret sig pænt. Af mindre træer og buske er der en del, blandt andet noget så sjældent som vild pære (*Pyrus communis*). Fra Nordamerika er det hentet rødeg (*Quercus borealis*), *Liriodendron tulipifera*, *Robinia pseudoacacia*, *Acer saccharum*, *Betula papyrifera* og enkelte andre.

Kristtjørn (*Ilex aquifolium*), vandgran (*Metasequoia glyptostroboides*) samt *Ginkgo biloba* er også plantet. Det første med held, de to andre med mindre held, endnu.

Der er en del der ikke er nævnt og en del nye kommer til hvert år, så der vil for den besøgende være mulighed for at finde andre træer end de nævnte. Skovhaven har været en succes, hvad der an-

5. Tulipantrae, *Liriodendron tulipifera*.

går besøgende. Der er daglig mange gæster, selskaber såvel som familieture. For os der arbejder med den i det daglige er det vores "stedbarn" på godt og ondt. Vi glæder os over det der lykkes og prøver igen og igen med det der ikke vil gro. Vi er dog optimister.

Vildtplantningen og dens forsøg

Av GEORG SCHLÄTZER

I. Örkenarboretet marts 1959, umiddelbart før tilplantningen.

Artikeln presenterar den danska inrättningen för plantering av buskar och träd, som är till gagn för viltet, och den därmed förknippade försöksverksamheten. Vildtplantningens verksamhet syftar till att genom distribution av ändamålsenliga busk- och trädplantor aktivera enskilda jägare till anläggning av smärre planteringar som skydd och foder för viltet — en viktig uppgift särskilt i det öppna danska landskapet. För danska jägare gäller att jaktkort måste lösas varje år. Avgiften går till en jaktfond under jordbruksdepartementet. Under Jagtfonden sorterar bla Jagtkonsulentvæsenet och Vildtplantningen. Jaktfondsmedlen skall alltså gå till främjande av viltvård. Artikelförfattaren Georg Schlätzer är forstfuldmægtig och har förestått både plantutdelningen och försöksverksamheten under Vildtplantningen men från september 1975 av halsoskål

endast försöken. Försöksverksamheten omfattar bla upprättandet och ledningen av Örkenarboretet. Författaren har företagit frösamling i Nova Scotia — Newfoundland 1969 och längs Andernas sydliga delar 1966—68 och 1974. Han har bla utfört planteringar på Påskön och tilldelades 1968 Chiles Universitets Andrés Bellomedalj.

Vildtplantningen

I det åbne, danske landskab har vildtet ikke mindst behov for dækning, for at kunne leve en skjult tilværelse. Såre forståeligt, når det nu er havnet i den situation at være pisket til et samliv med de øvrige danske. Til at yde denne dækning kræves der mange, små kratstumper spredt over kultursteppen. Hvor

2. Blomstrende *Amelanchier canadensis* i Ørkenarboretet.

der er plads, gerne således, at det enkelte krat består af en ydre rand af tornbuske omkring et åbent indre med grupper af buske og en holm af nåletræ omgivet af f.eks. eg. Til plantning af disse kratstumper har Jagtfonden gennem over 40 år uddelt planter til private. Ganske mange planter til ganske mange ansøgere. I finansåret 1974/75 således 748.125 planter til i alt 2.101 ansøgere, dækkende så at sige hele det danske samfunds erhverv, fra husmodre og studerende til landmænd og direktører, og omfattende alle mulige jordtyper, fra klithede og brunkulsjord til fede agre.

Sligt kræver et stort artsudvalg — i 1974/75 ca. 50 arter — og et særligt udsøgt artsspektrum. Det skal være arter og provenienser, der med sikkerhed kan gro op til sunde, robuste plantninger, som ikke voldtager det lokale landskab, og som dermed bl.a. ikke udæsker de kredse, der mener at vide, hvordan vort landskab bør se ud. Naturpuritanernes krigsråb skal helst kvæles i velgroet, vel tilpasset jungle.

I de ovennævnte 748.125 planter indgik bl.a. 22.650 *Prunus spinosa*, 29.400 *Hippophaë rhamnoides*, 231.900 roser (*canina*, *dumalis*, *eglanteria*, *multiflora*, *rugosa*, *virginiana* m.fl.), 12.350 *Cornus sanguinea*, 5.450 *Lonicera xylosteum*, 18.650 *Prunus padus*, 6.350 *Rhamnus frangula*, og 28.250 *Sorbus aucuparia*, men også, til magre egne, f.eks. 15.850 *Alnus viridis*, 16.450 *Amelanchier spicata* og *canadensis*, 18.700 *Malus sargentii*, 43.350 *Prunus serotina*, 1.275 *Prunus virginiana*, og 2.175 *Sorbus scopulina*. Dertil arter som *Alnus glutinosa*, *Carpinus betulus*, *Quercus* spp., *Picea glauca* og *sitchensis*, *Pinus contorta* og *mugo rostrata*, samt *Juniperus communis*.

Men et sådant artsudvalg får man ikke forærende. Det må ledes frem. Derfor *Vildtplantningens Forsøg*.

Disse forsøg sigter dels på afprøvning af nye arter og provenienser, hjemlige så vel som fremmede, dels på rent konkrete oplysninger som f.eks. bedste sådybde for gyvelfrø (*Sarothamnus scoparius*). Endelig dissekerer vi med fryd økologernes påstande, således på det seneste om *Prunus spinosa*, der ifølge Landbohøjskolens dendrolog (1968 og 69) er næringskrævende og særligt knyttet til kalk, men som dog på magert sand ved Femmøller gror som tæt krat også på kalkfattigt sted, eller som dog har præsteret en fuldt tilfredsstillende vækst på lerfri, kalkfattig, fugtig bund.

I den følgende skal vi alene hellige os de førstnævnte afprøvninger. De foregår på vidt forskellige, offentligt ejede jorder, men arbejdet er baseret på Ørkenarboretet. Lad os da først kaste et blik på dette særprægede arboret, der i dag rummer om ved 500 arter, varieteter og provenienser.

Ørkenarboretet blev anlagt foråret 1959 på godt 20 ha statsejet jord midt inde i det over 500 ha store Søby brunkulsleje, altså i barske omgivelser, som et udtryk for ukuelighed, men også som en provokation, bl.a. fordi vi derved viste, at på nogen, omgravet jord er det løvfældende løvtræ og buske de egentlige pionerer, hvilket var stik imod de nedarvede meninger på bjerget, hvor man forsvor sig til nåletræ, især fyrrener.

At det løvfældende løvtræ og buske må være særligt egnede på vand- og vinderoderende jorder, beror på en rent fysisk egenskab, som ikke mindst Israelerne har vidst at udnytte i deres klitter: Disse arter kan plantes som meget lange planter, der plantes dybt, f.eks. med halvdelen af toppen nede i jorden, så man får et meget langt skaft både over og

under overfladen, hvorimod nøgenrodede fyrretræer nødvendigvis må være små planter, der let skylles fri eller dækkes af sanddrifter. Desuden står disse løvtræer nøgne i den værste sandflugtstid, i våren, hvilket dog ikke udelukker, at det har været nødvendigt at skærme dem mod sandflugt i selve vegetationsperioden. Vi fandt frem til at bruge 1 1/4 m lange "skaller" (affaldstræ fra savværksdrift), der blev hamret ned i sandet, så de stod på række med skaller mellemrum. Med ca. 20 m mellem disse rækker opnåede vi tilstrækkelig beskyttelse mod sandslid. Billigt og effektivt.

Men det var naturligvis også i sig selv en provokation af anlægge et arboret midt i et stort brunkulsleje, i dette tilfælde på sure, næringsfattige grusjorder, jvnf. tabel 1. Som det ses, rummer grusjordene (bortset fra de hårblost surt giftige "klæg"¹ og kulblandede steder) kun ca. 1/10 af de næringsmængder, der foretrakkes i planteskole på sandjord. Hvor "klæg" og kulmuld dominerer, er surheden efter iltning af pyrit meget betragtelig. Men i Ørkenarboretets almindelige grusjorder er disse sure komponenter blandet op i grusmasserne, således at flertallet af jorder har surhedsgrad (pH) 4—5.

Her bør vi nok minde om, at når jordens pH falder fra 5 til 4, går aluminium over på ion-form og bliver derved optageligt. Og i sure, iltfattige jorder vil der ofte være overskud af mangan i 2-gyldig form. Begge faktorer kan føre til giftvirkninger, og det er oftest dem snarere end selve surhedsgraden, der gør sure jorder uegnede for mange plantearter.

Med en beliggenhed midt i Jylland får Ørkenarboretet sin rigelige del af områdets hyppige forårsnattefrost. Typisk i så henseende var den første vår: Sidst i april 1959 var de godt 40.000 nye planter langt henne i udspringet, da en kraftig nattefrost sved alt det lysegrønne. De startede trøstigt igen, men sidst i maj piskede en tør nordvestenstorm sandflugt det grønne sort på ny.

Forårsnattefrost, vand- og vinderosion, ekstremt magre, sure jorder, alt i alt ganske barske kår, men netop derfor er Ørkenarboretet særlig velegnet til afprøvning af en lang række arter.

Denne afprøvning foregår dels på åbne steder mellem værnplantninger, dels under forkultur af *Alnus glutinosa* og hjemlig *Betula* især *pubescens*. Begge indgår desuden i værnplantningerne sammen

3. Ørkenarboretet. *Nothofagus pumilio*, plantet efteråret 1959. Foto: 1973.

med *Populus tremula-tremuloides* krydsninger, *Quercus petraea* og *robur*, *Amelanchier spicata*, *Prunus serotina*, *Sorbus aucuparia* og *intermedia*, samt visse *Salix*, især *smithiana* og, med kalktilskud, *viminialis*.

Mærkeligt nok er *Alnus incana* uegnet. Den kan vel overleve men gror ikke tilfredsstillende. Omvendt er *A. glutinosa* vor mest anvendelige pioner, selv om den ikke bliver gammel. Allerede ved 9—10 års alder bliver den tørtoppet og bør da saves ned, hvorefter stødkuddene kan klare sig en kortere årrække igen. Men inden da har den allerede hjulpet de andre arter afgørende frem, bl.a. ved kvælstoftilskud, fra symbiosen med mikroorganismer i rodknolde. Dette har særlig betydning for *Betula*-arterne, der nok ellers ville få vanskeligt ved at dække behovet for kvælstof.

Når vi ikke bruger ren *Populus tremula* men derimod krydsningerne, er det dels for at opnå nogen beskyttelse mod svampe, især *Melampsora*, dels for at udnytte krydsningsfrodigheden. Faktisk kan hybridaspnen gro hurtigt, også i disse jorder. Et enkelt

¹ "klæg" betegner her den fossile gyttje, der lå mellem brunkulslagene. Den rummer meget svovl i form af pyrit.

4. Ørkenarboretet. November. *Myrica pensylvanica* er endnu løvbærende, medens *Alnus glutinosa* har kastet sit løv.

individ i en dyb lavning måltet efter 11 vækstsæsoner til 12,6 m, hvortil skal lægges 2—3 m sva- rende til, at jord gennem de 11 år er skyllet ned om stammen. Dette er den hurtigste vækst, vi har målt, men overalt, hvor det blot er noget læ, har hybridaspens vækst været stærk.

Flertallet af specielle arter trives ikke i Ørkenar- boretet, selv om vi i de senere år har kalket og gød- sket dem. Men en del arter klarer sig godt, stundom forbavsende godt. Således *Amelanchier canadensis*, *Alnus viridis*, *Betula papyrifera* (men ikke *lutea*), *Diervilla* spp., *Elæagnus umbellata*, *Malus baccata* og *sieboldii* med tilknyttede varieteter og kryds- ninger, *Myrica pensylvanica* (Lois.), endda på ud- sat sted, *Prunus virginiana*, *Pyrus communis*, *Ri- bes glaciale* (men ikke en række andre *Ribes*-arter), *Sorbus* spp., bl.a. *scopolina* (Greene) på udsat sted, *Spiræa* spp., især fra sektionen *Spiraria*, men også *S. wilsonii* och *S. chamædryfolia* var. *ulmifolia*, samt *Vaccinium corymbosum*. Som et kuriosum bør næv- nes, at *Aesculus hippocastanum* har overlevet siden 1960. Enkelte er op til 2,9 m høje. Derimod er *Rosa*-arterne gennemgående ringe i disse jorder, måske bl.a. på grund af kobbermangel, og *Hippo- phaë* kan man kun få til at overleve efter meget intens kalkning.

Men Ørkenarboretet er kun en hovedbrik i et system af afprøvningssteder, hvor vi i samarbejde med forskellige jordtypers ejere anlægger afpro- vningsplantninger. På denne vis kan vi afprøve en

lovende art på et bredt udsnit af landets jordtyper og i diverse klimater.

Umiddelbart en primitiv forsøgsteknik, hvis re- sultater da normalt heller ikke er egnede til viden- skabelige papers. Men den tillader os dog at råd- give jagtkonsulenterne og andre landskabsplanten- de. Og i al sin primitivitet er den sikrere end la- boratorieafprøvninger.

Henvend et kvart sekels syssel med artsafprø- vninger har lært mig, at vor viden er så mangelfuld, at kun ca. hver anden art, som vi sætter i et nyt miljø, reagerer, som man skulle vente fra økolo- giske iagttagelser. Resten gror enten bedre end ven- teligt, eller svigter, hvor de efter alt foreliggende burde trives. Thesen er ikke original: *Pinus radiata* og *Cupressus macrocarpa* havde vist vejen længe før mine erfaringer modnede. Men den indebæ- rer, at laboratorieafprøvninger vil være behæftede med den mangel, at man ikke kender alle de afgø- rende faktorer og derfor ikke kan tage højde for dem alle i en afprøvning i laboratoriet.

Over årene, fra få år før Ørkenarboretets start, har vi dog på denne primitive basis kunnet føre følgende arter ud i landskabsplantningen: *Ame- lanchier spicata*, *Aronia* sp. ad *melanocarpa* sub- *pubescens*, *Elæagnus umbellata* (en særlig type, vi fik fra Hokkaido), *Malus sargentii*, *Rosa dumalis*, *Ro- sa virginiana*/*carolina*-systemet, *Sorbus scopolina* Greene, og, ikke mindst gennem samarbejdet med læplantningsforsogene, *Alnus viridis*, *Lonicera lede- bourii* og *Prunus virginiana*.

Samarbejdet med læplantningsforsøgene ved Statens Forsøgsstation Studsgaard var vigtigt for os, fordi det bød på øgede afprøvningsmuligheder (forstander Wagn nåede at plante til afprøvning om ved 200 arter, oftest efter råd og med materiale herfra), men også fordi den nye, jyske hegnstype, som vi sammen gennemtvang, bestående af flere rækker løvtræ og buske, sikrer vildtet værdifuld dækning i lange linier gennem agerlandet.

Inden han måtte afbryde arbejdet, havde forstander Wagn fundet følgende arter velegnede til læplantning: *Acer tataricum*, *Amelanchier canadensis* og *spicata*, *Caragana arborescens*, *Fraxinus pennsylvanica lanceolata*, *Lonicera ledebourii*, *Malus sargentii*, *Philadelphus coronarius*, *Prunus virginiana* og *Spiraea vanhouttei*. De fleste af disse er nu taget i almindelig brug.

Anledningen til samarbejdet var bl.a. misèren i de gamle, oftest 1-radede nåletræshegn (især *Picea glauca*). Disse havde tjent vel som en afgørende faktor for hedens opdyrkning, men omkring midten af dette århundrede begyndte de at dø bort, idet mange faldt som offer for "Trametes", *Fomes annosus*.

Denne rodsvamp gjorde det utilrådeligt at plante nåletræ efter nåletræ. Man måtte bruge mere modstandsdygtige arter, f.eks. *Quercus* spp. og *Ulmus* spp. Disse havde vel været brugt i beskedent omfang, som enkeltradede hegn, men læplantningens ledende kræfter regnede dem endnu i begyndelsen af 1960-erne for at være mindre egnede til

midt- og vest-Jyllands magre jorder og barske klima. Man klamrede sig til *Picea glauca*, som jo vitterligt havde vist, at den kunne løse opgaven. Omvendt hævdede vi, at man ikke i det enkelte hegn måtte forlade sig på en art og en række træer. Ikke mindst af hensyn til Trametes-faren kæmpede vi for, at det enkelte hegn burde bestå af flere arter og mindst 2 men helst flere rækker, hvor i den enkelte række løvtræ vekslede jævnt med buske, således at det enkelte træ fik en god kroneudvikling, samtidig med at det afgørende underlæ sikredes. Meningsbrydningens slutresultat er blevet de 3-radede blandingshegn, der nu i stort tal anlægges i Midt- og Vestjylland.

Planterne til afprøvning producerer vi nu oftest selv, under ret så primitive muligheder. Af større interesse her er *anskaffelsen af frø og stiklinger*, hvor vi har 3 muligheder.

Dels gennemstøver vi danske landskabsdele, især isolerede krat. På denne vis fandt vi den type *Rosa dumalis*, vi nu har indført i masseproduktion. Den danner krat på skrånninger og grønklit ved Tornby straks syd for Hirtshals i det nordvestlige Jylland. I landskabsplantningen er dens fordele frem for den nærtstående *R. canina*, at den er mere kompakt og dermed lettere at indpasse, og at den bærer meget store, smukke hyben. Af praktisk betydning er, at den i planteskolebed er mindre modtagelig for meldug end de ordinære vildroser.

Den anden mulighed rummes i det internationale samarbejde botaniske haver imellem. Flertallet

5. Vildplantning i Midtjylland. Yderst en rand af *Rosa rugosa*.

af disse udsender frøtilbud, hvorfra man kan bestille de typer, der har særlig interesse. Frøet koster intet ud over portoen, men ofte modtager man kun ganske få korn af det enkelte nummer. I vort tilfælde indebærer dette, at vi tit må anlægge isolerede opformeringsgrupper som forudsætning for den videre afprøvning. Denne ulempe opvejes imidlertid langt af den omstændighed, at vi kan få naturindsamlet frø af de arter der interesserer, uden at skulle rejse efter det, men blot formedelst et frimærke.

På denne vis har vi fået værdifuldt arbejdsmateriale fra Nordamerika, Europa, Central- og Østasien. Et typisk eksempel er *Rosa acicularis*, hvor vi har tiltrukket planter af frø fra naturforekomster f. eks. i Brit. Columbia, Alberta, Nord-Karelen, Kazakhstan, Kirgisistan, Altaj, Tomsk-provinsen, Burjat Mongoliet og Primore.

Den tredje mulighed er, selv at samle frø i det fremmede. Det kan ske, når man er udenlands i anden anledning. Således har vi bl.a. *Prunus virginiana* og *Alnus crispa* var. *mollis* samlet i Nova Scotia og Newfoundland på hjemrejse fra et symposium. Og det kan ske på specielle frøsamlingsrejser. Dette sidste er en dyr og tidsrøvende måde, der, som netop vist, er inderligt overflødig i områder som Europa, Asien, Australien/New Zealand, og Nordamerika. Blot man har lidt tålmodighed, skal man nok få det frø, man søger, fra en eller flere lokale botaniske havers eller arboretets indsamlinger i deres omgivelser.

Anderledes i Sydamerika, og i denne forbindelse den sydligste, tempererede del. Her fungerer det internationale samarbejde kun mådeligt. Her må man selv søge at samle det materiale, man mener, kan have interesse. Det var selvfølgelig med fryd, jeg modtog opfordringen til at planlægge og sammen med Dir. Poul Larsen fra Junckers Savværk gennemføre *Juncker-IUFRO-indsamlingsrejsen foråret 1974 langs det sydlige Andes og på Ildlandet*. Den blev planlagt således, at vi så at sige fulgte i Skottsbergs fodspor, da han 1907—09 gennemførte sin kortlægningsrejse langs det sydlige Andes, og den baseredes i høj grad netop på Skottsbergs oplysninger, som indtil nu er det mest omfattende og pålidelige, der foreligger om disse egne vegetation.

Idéen til indsamlingsrejsen kom fra Godsejer Fl. Juncker, "fader" til Junckers Savværk, der afholdt hovedparten af udgifterne. Sammen med kgl. Skovrider H.v. Barner, Statsskovenes Planteavlsstation, fik han stablet forudsætningerne på benene, bl.a. gennem Planteavlsstationens samarbejde med

6. *Chilotrichum diffusum*, klonen "Siska" i fuldt flor.

I.U.F.R.O. (Internat. Union of Forestry Res. Organisations), og sammen organiserede de udenværkerne så godt at vi helt undgik de vanlige, sinkende led ved frøforsendelser. Senest 14 dage efter, at vi havde sendt frø og stiklinger fra det sydlige Argentina, kunne materialet sættes i jord på Planteavlsstationen eller, for buskenes vedkommende, Statens Havebrugsforsøgsstation, Hornum. Resultatet blev et meget stort antal planter: Over 10.000 planter af træarter, især *Nothofagus*, og over 15.000 planter af resten af de 45 arter, hvoraf vi samlede frø eller stiklinger.

Tidligere indsamlinger omkring Bariloche i det sydlige Argentina har afsløret, at det danske klima rummer farer for de sydamerikanske arter, der kommer fra et smalt kontinent, hvor egentlig kontinentalkulde stort set mangler. Ikke mindst vor senvinters tørre østenvind kræver ofre.

På den anden side har mine indsamlinger i Sydchile 1966—68 vist, at planter fra kontinentalt prægede steder ind mod grænsen til Argentina klarer sig ret godt, hvortil svarer, at der visse steder øst for

Andes findes kuldehuller, hvor der hævdes målt 27–28°C. kulde. Men disse er undtagelsen i et klima, der nok præges af kolige somre men samtidigt af ret milde vintre.

Vi lagde da vor rute i grænseområderne mellem steppe og skov langs Andes' østflanke, i håb om på denne vis at finde klimatisk særligt egnede indsamlingssteder. På disse var hovedmålene frø af *Nothofagus*-arter, især *alpina*, *obliqua* og *pumilio*, samt af en række buske, især *Berberis buxifolia*–*B. heterophylla* komplekset, *Chiliodendron diffusum*, *Embothrium coccineum*, og *Pernettya mucronata*. Af de nævnte arter var en holm *Nothofagus obliqua* i Vaar skov lige syd for Limfjorden en direkte anledning til indsamlingerne. På 17 år havde den nået en gennemsnitshøjde og -døjde på 15,6 m og 17,4 cm, men med stammerne stærkt ødelagt af klimaskader. Håbet var at finde provenienser med samme stærke vækst men større sundhed. For *Nothofagus pumilio*'s vedkommende har vi sunde små-

træer fra Cord. Chilena i Magallanes, knapt 200 m.o.h.

De mange planter gav mulighed for en storstilet afprøvning, især af *N. pumilio*. Desværre blev netop den afprøvning delvist ødelagt, bl.a. af en ekstraordinært tør sommer. Der rester dog stadig mange *Nothofagus*-planter. Heldigvis, thi indsamlinger i Andes året efter, ved bl.a. Landbohøjskolens Arboret for den såkaldte Nordiske Arboretikomiteé, indbragte ikke *Nothofagus*-frø. Vi har med andre ord ramt et frøår, hvorfra der altså og heldigvis stadig rester planter.

En stor del af vore *Embothrium*-planter er ødelagt af svampeskader. Der rester dog mange og dermed fortsat håb om, at vi har hjemført typer, der kan overvinde udendørs, hvortil svarer, at enkelte planter af frø, jeg i sin tid fik fra det vintermilde Isla Riesco, dog var såre sejlivede. En enkelt overlevede en halv snes år i Ørkenarboretet. Andre har blomstret på Færøerne.

Langt mere held har vi haft med *Chiliodendron*

Tabel 1
Analyser sommeren 1960 på prøver fra Ørkenarboretet.

Jordtype	Surhedsgrad (pH, i KCl + 0,9)	Fosfor (PO ₄ , mg/40 g)	Kalium (milliækvivalent K/ 2500 g)	Mangan (Mn, mg/kg)	Kobber (Cu, mg/kg)	Bor (B, mg/10 kg)	Molybdæn (Mo, mg/10 kg)	Calcium (Ca, mg/0,1 kg)	Magnesium (Mg, mg/0,1 kg)	Glødetab (%)	Sulfat, kvalitativt (VS = meget stærkt, S = stærkt Sv = svagt O = intet) (Sulfidrester ikke påvist).
A. Kant, blottet ved gravning men endnu ikke omgraved:											
Kvartært skyldesand	5,6	0,9	0,8	0,3	0,1	0,6	1,6	4	0,1	0,2	O
Tertiært, hvidt sand	5,2	0,2	0,6	0,1	0,1	0,2	1,8	3	0,2	0,1	O
Mørkt bånd i dette hvide sand	4,3	0,3	1,8	0,8	0,4	0,6	10,9	7	1,6	0,8	O
Fossil gyttje	4,2	0,2	3,8	25,2	0,3	14,4	1,8	63	17,4	3,4	S
B. Omgraved jord:											
Sand/grus med brunkulssmuld	2,4	0,5	1,4	20,0	0,4	16,1	3,6	403	10,5	5,6	VS
I Ib, sand/grus	4,7	0,9	0,8	0,3	0,4	0,1	2,2	4	1,2	0,7	O
I Ic, sammenføjet sand	4,6	0,7	0,8	0,1	0,2	0,5	0,9	3	1,2	0,3	Sv
I Ic, fossil gyttje ("klæg")	2,7	0,7	0,8	12,6	0,4	6,0	2,6	100	1,7	2,1	VS

diffusum og *Berberis buxifolia*-*B. heterophylla*. Af førstnævnte har planter fra mine tidligere indsamlinger hidtil været helt hårdføre. Et enkelt individ, tiltrukket på Hornum af frø, jeg skaffede udefra, er endda af Klonkildedvalget anbefalet til plante-skoleproduktion som havebusk under navnet "Siska". Og *Berberis*-planter fra mine første indsamlinger befinder sig så godt på Hornum, at de selv-sår sig til overflod. I denne artsgruppe har vi dog endnu til gode at udsøge de helt hårdføre typer. Et første skridt tages på Hanstholm i Nordvestjyl-land, hvor knapt 3.000 *Berberis*-planter er placeret, i øvrigt sammen med 90 *Embothrium coccineum*.

Vildtplantningen har bl.a. behov for stedsegrøn-ne buske, der kan sikre lav vinterdækning. *Chiliotri-chum diffusum*, f.eks. klonen "Siska", og *Berberis buxifolia* samt i nogen måde *B. heterophylla* har mulighed for at imødekomme dette behov. Og hvis fortsat afprøvning bekræfter, at "Siska" vitter-lig er fuldt ud hårdfør, har de særligt landskabs-kyndige intet imod, at den bruges i vildtplantning-er i det åbne land på lige fod med andre eksoter i Vildtplantningens brug.

Så sluttet da ringen: Vi lægger nu op til at afprø-ve "Siska" i Ørkenarboretet og de øvrige dele af systemet, med det mål at føre denne Sydamerika-ner ind i Vildtplantningen og dermed ud i det

åbne land, — som endnu et eksempel på anvendt dendrologi, baseret på et arboret.

Samtlige foton författaren.

LITTERATUR

- Schlätzer, Georg, 1967. *Embothrium coccineum* Forst. En koldhusplante med uventet hårdforhed. Dansk Dendrol. Årsskr. 2 III, pp. 331—350.
- , 1973. Some Experiences with Various Species in Danish Reclamation Work. Ecology and Reclama-tion of Devastated Land, Ed.: Russel J. Hutnik & Grant Davis. Vol. 2, pp. 33—63.
- , 1976. Nogle sydamerikanske Nothofagus. Dansk Skovforen. Tidsskr. LXI, pp. 35—70.
- Skottsberg, Carl, 1910. Übersicht über die wichtigsten Pflanzenformationen Südamerikas S. von 41°, ihre geographische Verbreitung und Beziehungen zum Klima. Kungl. Svenska Vetenskapsakad. Hand-lingar 46, 3.
- , 1916. Die Vegetationsverhältnisse längs der Cor-dillera de los Andes S.von 41° s.Br. — Ibid. 56,5.
- Ødum, Søren, 1968. Udbredelsen af træer og buske i Danmark. Botanisk Tidsskr. 64, pp. 1—118 (her specielt p. 39).
- , 1969. De vildtvoksende Træer og Buske. Udbre-delse og voksesteder. Danmarks Natur (Politikens Forlag), 6, pp. 143—199 (her specielt p. 154).

Föreningens Dalaresa 29-30 maj 1976

Av EBBE GYLLENSTIERNA

När föreningens Dalaresa genomfördes i maj 1976 var det ett under många år av Knut Torberger och Olle Sundell hyst önskemål som gick i uppfyllelse.

Inkvartering var ordnad i Hedemoras trivsamma stadshotell. Därifrån gick färden första dagen, under ledning av Torberger och länsjägmästaren i Kopparbergs län, Gunnar Carlborg, till Styrsjöbo, där vi skulle besöka Irma Ulrichs vackra dalagård "Gnaget". Efter visning av denna, med för dagen extra välansade blomsterrabatter, bjöd värdinnan generöst på en god lunch. Från Styrsjöbo fortsatte resan till Siljansnäs. Under bussfärden dit och uppe på Björkberget talade Gunnar Carlborg med inlevelse om Siljansbygdens förändrade topografi. Han berättade om hur denna bygd förr i tiden var mycket mer öppen och uppodlad än vad nu är fallet och om hur igenväxning och förbuskning har fått landskapsbilden att ändra karaktär. Men han demonstrerade även för oss hur man genom gallringar och omfattande slyrensningar under senare tid har försökt att återvinna förlorade skönhetsvärden.

Från Siljansnäs gick turen vidare via Tällberg — där det blev kaffepaus och souvenirköp — till Karlfeldtsgården Sängs i Sjugare by. Från trappan till sitt hem berättade Fru Karlfeldt med humoristisk glimt i ögat om Sängs i Sjugare och om sin makes stora blomsterintresse. Vi fick titta på skaldens pietetsfullt bevarade arbetsrum och den av honom så varmt omhuldade lilla trädgården.

Sista uppehållet under dagen, innan det blev tid för den traditionella gemensamma middagen, blev vid Grycksbo. Bruksdisponent Fredrik Nisser med maka, båda nyblivna medlemmar i vår förening, tog där emot oss och visade herrgården med tillhörande vacker trädgård.

Andra dagen övertog Olle Sundell ledningen för att föra oss runt den s.k. Husbyringen. Idén med denna, som ordnats av en stiftelse, med bl.a. länsstyrelsen och Korsnäsbolaget som intressenter, är att längs en färdslinga på utvalda platser informera om hur vårt svenska kulturlandskap har växt

fram och förändrats under tidernas lopp. Första anhaltarna på vår rundresa var Näs gamla Kungsgård, boställe under ett par hundra år för Dalregementets chefer, och Husby kyrkby med anor från 1200-talet, som gett sitt namn åt Husbyringen. Turen fortsatte sedan till Berga by med Dalarnas största ättehög och därifrån till Långshyttan med sina många bruksminnen från forna tiders järnhantering. Nästa uppehåll blev vid Skårby, där olika faser av modernt skogsbruk visades på ett instruktivt sätt, och sedan vid Silfhytteå naturskönt belägna ödebruk, där Korsnäsbolaget har restaurerat bl.a. en multimmerhytta och en ur brukshistorisk synpunkt unik rostugn. Vi fortsatte till Stjärnsund, där vi mottogs i det vackra Sundellska hemmet, besökte det välordnade lilla bruksmuseet med Polhems uppfinningar och vandrade i den engelska parken. Efter lunch, där Korsnäsbolaget stod för värdskapet, för vi för att studera en s.k. geologistig, iordningställd av stiftelsen Husbyringen i samarbete med Skogshögskolan för att berätta om hur vårt land växte fram sedan istidens istäcke börjat avsmälta och hur skogen förändrats sedan dess. Sista uppehållet under vår rundfärd gjordes vid Klosters anrika, nu nedlagda bruk. Där diskuterades möjligheten att restaurera den numera till stor del igenväxta parken längs den vackra Klosterdalen med sin bäckravin, sitt lilla vattenfall och små broar.

Återkomna till Hedemora hade intresserade möjlighet att avlägga ett kort besök på Hedemora gamla teater innan det blev tid att kasta oss i våra bilar för att i tät helgtrafik fara tillbaka till våra hemorter.

Dalaexkursionen gynnades av ett strålande väder och förutom många vackra naturupplevelser fick de 48 deltagarna en sakkunnig och instruktiv information om svensk skogsskötsel av idag och om härmed förknippade miljövärdsproblem. Jag tror att alla de som hade förmånen att få delta i resan hade stor behållning av densamma.

En rättelse

Denna bild skulle ha illustrerat skildringen av utflykten till Leufsta den 12 juni 1976 i Lustgården av samma årgång.

På det övre planet står värderna och värdinnan Carl och Maud de Geer.

Bilden kan jämföras med en liknande, tagen den 18 juni 1928 och införd i Lustgården 1929.

Det berättas om en juristprofessor som levde för länge sedan att han vid korrekturläsning prickade av varje bokstav med en knappnål. En sådan noggrannhet är önskvärd men tyvärr inte alltid möjlig. Fel av olika slag — inte bara beroende på brister i korrekturläsningen — insmyger sig då och då även i Lustgården till redaktörens stora förtvivlan.

Bland de beklagligaste kan räknas den förväxling av bilder som skedde i föregående års nummer. Artikeln med rubriken — Dendrologutflykt till Leufsta Bruk — (sid. 85) skulle prydas med ett foto av Wal-

ter Bauer visande deltagarna i exkursionen med värdfolket i mitten uppställda på herrgårdens terrass och trappa som vetter mot den nyrestaurerade parterren.

En extra poäng med denna bild var att den utgjorde en pendang till den som togs vid föreningens besök på Leufsta 48 år tidigare. Den bild som nu i stället publicerades föreställde förvisso dendrologer som med omissskänlig elegans hemvant grupperar sig på en magnifik trappa framför en ståtlig byggnad. Men var är värdfolket? Den fixeringsbil-

Exkursionsdeltagarna före uppbrottet från Löfsta. Foto : E. Malmberg 18 juni 1928 (originalbildtexten)

den hade redaktören till sin oändliga skam inte penetrerat eller så spelade hans fantasi honom ett spratt och lät honom på fotot se friherre Carl de Geers och hans maka Mauds vänliga ansikten. De finns där nämligen inte! Ty fotot är taget under föreningens Münchenresa och inte ens de synliga dendrologerna torde vara desamma.

Som ursäkt kan här endast anföras att dendrologer i grupp utbredda framför ett slott på en trap- pa trots allt i någon mån förlorar sin individualitet

och att två bilder av det slaget kan vara svåra att särskilja inte minst när det gäller att gallra i ett stort bildmaterial.

Men intet ont som inte har något gott med sig. Minnet av de trevliga besöken på Leufsta är alltid värt att återuppliva. Därför här såväl bilden från 1976 som den tagen 1928, den senare reproducerad direkt ur Lustgården årg. 1929 (sid. 161) i brist på original och därför kanske mindre tydlig.

Red.

Smärre meddelanden och notiser

Utsikten med den tuktade alkronan

1. Mitt i vår idylliska utsikt över fjärden växte det upp en industri med fabriksskorstenen som ett pampigt utrops-tecken.

Vid planering av park och trädgård är det inte alltid de kärleksfullt arrangerade närmotiven som är värdefullast. Mången gång kan en fjärran vy fångas in i bilden och bli anläggningens huvudmotiv. Det kan vara blånande åsar, dramatiska bergformationer, stilla vatten eller skummande forsar. I de gynn-samma fall, då Vår Herre skänker oss en sådan gåva, har vi att tacksamt och ödmjukt ta emot. Det betyder att vi med hänsyn till det naturgivna huvudmotivet undviker allt som konkurrerar med detta. I praktiken innebär det dels en indifferent förgrund, fri från sensationer, och dels ett "perspektivfönster" med mått som avpassats efter motivet. Tavlan vinner ofta på att inramas. Ramverket består som regel av de vackra kantträd vi sparade när

2. Stubbskotten från en al, som en gång fällts för att öppna vyn mot fjärden, fick växa upp mitt för den störande bebyggelsen.

vi öppnade utsiktslinjen i trädbeståndet. Allt under förutsättning att träden är våra. Det är inte allom givet att som den storvulne majoren på Rottneros köpa granngården för att genomföra den utsikts-huggning jag föreslagit utan att känna ägo gränserna.

I det fall jag här vill skildra var problemet att vi inte äger stranden på andra sidan Grisslehamns-fjärden. Några sjöbodar med vasstak, ett rödfärgat böcklingsrökeri och ett litet båtvarv var den enda bebyggelsen där. Den störde inte. Vi höll efter alarna längs vår egen strand, hade fri sikt och kunde med intresse följa den livliga sjöfarten.

Men så idylliskt ville inte ödet att det skulle förbli. Under kriget blev det ont om mat. Men torsken gick till i Ålandshav. Konsum i Stockholm köpte det gamla rökeriet och byggde en konservfabrik —

”sardinverket” kallad. Det blev ett stort åbäke med fabriksskorsten och allt. Det dominerade utsikten totalt.

Fabriken måste döljas, men helst inte himmel och fjärd. Men hur? — Jo, en av de alar som tidigare fällts med tanke på utsikten stod mitt för fabriken. Stubben hade skjutit rikligt med skott. Bland dessa gallrades de svaga bort och de fem kraftigaste fick växa upp. De stammades upp så högt att sidogrenarna inte skymde vattnet och kronorna toppades ner så hårt att de inte heller skymde himmelen. Kvar blev bara en smal horisontell krona som lagom täcker den störande bebyggelsen. Grenverket har genom beskärningen blivit så tätt att det t o m gör nytta även på vintern.

Text och foto Sven A. Hermelin

3. De kraftigaste stubbskotten toppades uppifrån och stammades nerifrån. Bara mitt för fabriken sparades en smal kronskärm.

Nikkogranen (Abies homolepis) — ett nomenklatoriskt påpekande.

När jag den 13 juli 1968 som hastigast besökte Köpenhamns botaniska trädgård, fick jag syn på en mycket vacker gran. För att öka effekten hade man planterat en precis likadan gran vid sidan. Men namnet *Abies Tschonoskiana* föreföll mig främmande. I tillgänglig litteratur fann jag, att rektor Josef Eitchen i Altona redan i början av 1920-talet skrivit en artikel om granen i den tongivande *Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft*. Hösten 1920 fick han från hovträdgårdsmästaren vid Wörlitz kottebärande grenar av en gran, som vid denna tid kallades *Abies Tschonoskiana*: Med detta namn belade Regel utan vidare beskrivning en gran, av vilken en samlare vid namn Tschonoski¹ år 1865 hade skickat frön från Japan till Petersburg. Nästa år fick Maximovicz samma slags frön av Tschonoski och inordnade dem under *Abies brachyphylla*. Nu hade dock redan 1842 Siebold och Zuccarini i sin japanska flora beskrivit en gran som *A. homolepis*, vilken visade sig ha likhet med Maximovicz' planta.

Sista tvivlet rörande dessa bägge arters samhörighet föll, när den amerikanske samlaren E.H. Wilson 1914 studerade de japanska konifererna i deras hemland. Som han påpekar i sitt stora verk *The Conifers and Taxads of Japan* (1916) är det mycket obetydliga olikheter, som man anför mellan *A. homolepis* och *A. brachyphylla*, endast ålderskillnader hos olika planter.

I förgrening och barrställning finns visserligen vissa skillnader, men äldre träd liknar fullständigt varandra i motsats till yngre. Slutligen slår förf. fast, att *A. umbellata* (= *A. umbilicata*) inte är någon verklig art utan endast en grönkottig form av nikkogranen.² Nikkogranen är ju Japans mest kända ädelgranart och växer i större delen av mellersta och södra Japans berg, bildande skogar, dock på lägre nivå än *A. Veitchii*.³

Dessutom kan påpekas att *A. brachyphylla* brukar synonymiseras med det äldre *A. homolepis*. *A. Tschonoskiana* har alltså som *nomen nudum* intet som helst berättigande!

Detta klagande synes nödvändigt, då man vid många plantskolor tyvärr har benägenhet att skilja mellan *A. brachyphylla* och *A. homolepis*, alltså att betrakta dem som två skilda arter.

Carl Rylander-Ryl

1. Denne växtsamlare var japan och hette med mera ljudriktig skrivning Chonosuke Sukawa, vilket namn sedan kraftigt förvanskats.

2. Numera betraktas *Abies umbellata* Mayr, Monogr. Abiet. Jap. 34, t.1, fig. 2, (*A. umbilicata* Mayr, Mitt. d.d. G. III, 31, 1894) som en naturhybrid mellan *A. homolepis* och den i varmt tempererat klimat förekommande *A. firma* Sieb. & Zucc. Den skall heta *Abies x umbellata* (Mayr) Liu Tang-shui (enl. den sistnämnda monografi över släktet). Hybriden förekommer i mötesområdet mellan bägge arterna företrädesvis i prefekturen Nagano, C. Japan.

3. Det förtjänar nämnas att japanska skogvaktare i påfallande hög grad känner de folkliga namnen på sitt hemlands växter. Av den anledningen har de sedan länge reda på och namn för de ovannämnda tre *Abies*-typerna: *A. homolepis* kallas Urajiro-momi, *A. firma* rätt och slätt Momi och *A. x umbellata* Mitsumine-momi efter Mitsumine eller Mitzutoge, ett bergsområde i Fuji-regionen. Samtliga finns representerade i Göteborgs botaniska trädgård och Arboretum Fladalt.

Tor G. Nitzelius

Rhamnus imeretina

När delar av trädgården på Leufsta Bruk restaurerades under åren 1970—74 flyttades några äldre träd och buskar som inte kunde stå kvar på sin ursprungliga plats. En av de mera intressanta var *Rhamnus imeretina*, beskriven senast i Lustgården 1976. Här visas en bild av busken ifråga på sin nya plats på sydvästra sidan om växthuset. Walter Bauer foto 1975.

Förekomsten av *Rhamnus imeretina* på Leufsta har tidigare utförligt beskrivits i Lustgården, årg. 1964—1965 p. 252 och p. 256 av Fil. dr Ingvar Nordin.

Den som vill återuppleva Linnés lappländska resa 1732 har möjlighet härtill tack vare den jubileumsresa — eller snarare — de resor som 1978 arrangeras av Nordkalott Resor. Inte mindre än tio sådana exkursioner ordnas under juni och juli och resenärerna får under nio dagar följa Linné i spåren dock ej till häst — väl handledda såväl kulturhistoriskt som botaniskt. Pris omkring 2000:— kr. En resa som skraddarsydd för dendrologer!

hör till de öar dit vår förening ännu ej organiserat någon resa. Det milda och fuktiga klimatet gynnar floran som är överväldigande rik. Där finns en mängd trädgårdsanläggningar som på ett intressant sätt utnyttjar de gynnsamma betingelserna och detta är en turistattraktion som man tagit vara på, framför allt på ön San Miguel. LB resebyrå i Stockholm ordnar resor dit om intresse finns och dendrologer är särskilt välkomna.

Red.

DENDROKRONOLOGISKT SÄLLSKAP BILDAT

Dendrokronologi är en vetenskap som sysslar med studiet av trädens årsringsserier, vilka kan användas på många sätt: inom skoglig forskning såväl som arkeologisk, konstvetenskaplig, byggnadshistorisk och klimatologisk forskning.

Inom den skogliga forskningen har man sedan länge arbetat med årsringsanalys för tillväxtberäkning och för att få information om t.ex. hur skog svarar på åtgärder som gallring, gödsling etc.

Under senare år har man också mer och mer börjat använda sig av dendrokronologi som dateringsinstrument inom arkeologi, konstvetenskap och byggnadsforskning. I Amerika har man lyckats föra årsringsserier tillbaka till ca 5000 f Kr och därigenom kunnat få en kontroll på C14-metodens tillförlitlighet. I Europa har främst tyska forskare arbetat med dendrokronologi för arkeologiska ändamål och, åtminstone i Nordtyskland, nått ned mot ca 500 e Kr. Härigenom har framförallt södra Östersjöområdets kronologi starkt utvecklats. I Sverige har tre forskningsprojekt rörande årsringsanalys för arkeologiska ändamål varit igång sedan flera år (se Fornvännen 1977, s 25). Behovet av fortsatt och utökad årsringsforskning är stort.

Årsringsforskning ger emellertid flera andra aspek-

ter på trämaterialen än den rent kronologiska. Årsringsanalys används för att belysa olika meteorologiska faktors roll i tillväxtprocessen och kan ge kännedom om äldre klimatförändringar och näreologiska faktorer vid äldre bosättningar.

För att stödja och sprida kunskap om denna forskningsgren har, på initiativ av ett antal natur- och kulturhistoriskt intresserade forskare, *Dendrokronologiska sällskapet* bildats. Sällskapet har till uppgift, enligt stadgarnas § 1, att "stödja dendrokronologisk forskning i Sverige och främja samverkan mellan de vetenskapsgrenar som från skilda utgångspunkter arbetar med dendrokronologi". Detta bör ske genom möten ett par gånger om året, varvid information om pågående arbete ges och metoddiskussion kan föras. Avsikten är att sprida information genom stencilerade rapporter till medlemmarna. Vidare kommer sällskapets sekreterare att som kontaktman samla och förmedla uppgifter om litteratur, forskare, viktiga projekt etc.

Sällskapet inbjuder härmed intresserade till medlemskap. För täckande av förekommande kostnader har fastställts en årsavgift av 20 kr.

Inträdesanmälan kan göras till Dendrokronologiska sällskapet, Box 5405, 114 84 Stockholm, varefter inbetalningskort kommer att utsändas.

Red.

Klassiker i ny dräkt

Linnés *Calendarium Florae* utkom 1755 på latin som "et Akademiskt snille prof" och översattes redan nästa år i sina huvuddelar till svenska av Alexander Berger. För en mera fullständig utgåva svarade Th M Fries 1908. Denna klassiker, som blivit flitigt citerad och som utan tvivel är mycket typisk för sin upphovsman, har nu ännu en gång befordrats till trycket: Carl von Linné Blomsteralmanack (Topelius förlag).

Det har blivit en utsökt volym, försedd med kompletterande illustrationer och namnförklaringar. Linnés ande vilar över verket i dess helhet.

Hans syfte var ju här som oftast nyttobetonat, nämligen att visa hur man genom att följa årets förändringar i växt- och djurvärld kunde lära sig bättre planera den privata hushållningen. Detta med avseende på sånings- och slåttetid, när man kunde vänta sig allehanda frukter till mat, när örtarna kunde avtäckas efter vintern, hur trädgårdarna borde inväntas för att ständigt bjuda på blomster och när olika örter kunde insamlas av botaniker och apotekare. Men även sakliga och lakoniska rapporter om årets gång anno 1755 kan förlänas ett poetiskt skimmer, som också medvetet tänds av talrika sentenser ur egen fatabur eller ur den klassiska vishusboden.

Ätminstone ett par av Linnés iakttagelser har eftervärlden ställt sig frågande, för att inte säga tvivlande till. Att hästgödseln hoppade i vinterkylan och att svalan dränkte sig i slutet av augusti vill vi inte gärna tro. Men annat väcker igenkännandets fröjd. Tyvärr har en del läs- eller tryckfel insmugit sig bland växtnamnen, vilket försvårar deras studium. De utgör annars en givande kunskapskälla, till vilken man också vägleds av de avslutande namnförklaringarna av intendent Torsten Hasselrot vid Naturhistoriska riksmuseet. Långt ifrån alla namn får sin förklaring, och endast i undantagsfall försöker sig författaren på en gissning, vilket kanske är förståeligt.

Ifrågasätts kan för övrigt om rabarber och munkrabarber är samma sak, som synes framgå på sid 67: "*Rheum Rhaponticum* = (munk)rabarber".

I Linnés text står: "den rätta rabarbern slutar när munkrabarbern börjar". I det föregående har han nämnt *Rheum Rhaponticum* (16/6) och i det följande nämnes *Rumex patientia* (8/7). Enligt Svensk uppslagsbok anses den odlade rabarbern härstamma från *Rheum Rhaponticum*, men vissa former är möjligen hybrider mellan denna och den närbesläktade *R. undulatum*. Munkrabarbern var *Rumex patientia*, spensatsyra, som infördes på medeltiden.

Kaj Beckmans teckningar är en njutning för ögat i sin svala, eleganta stil, som också rymmer något av charmen hos sticken i gamla örtaböcker. Boken är redigerad av Gunhild Adelswärd.

Ett snart sagt oundgängligt hjälpmedel för dem som mera avancerat sysslar med trädgårdsväxter har varit Våra prydnadsväxters namn på svenska och latin, som utkom i två upplagor 1948 och 1960. Arbetet med en tredje upplaga hade avancerat ganska långt, då författaren professor Nils Hylander avled 1970. Nu har hans verk fullföljts genom en redaktionskommitté bestående av docent Örjan Nilsson, fil dr Ingvar Nordin och akademiträdgårdsmästare Helmuth Wanderoy. Resultatet föreligger under titeln *Våra kulturväxters namn på svenska och latin* (LT:s förlag).

En viss vidgad ram för innehållet framgår av titeln, men annars är nyheterna och ändringarna i jämförelse med tidigare utgåvor inte så stora. Redaktionskommittén har dock sökt följa de internationella nomenklaturreglerna även i de fall där Hylander hade en avvikande mening, vilket medfört en del ändringar av de vetenskapliga namnen. Den gröna vägen och ändrade matvanor har medfört att en del växter tillkommit, medan andra fallit bort av en eller annan anledning. I den mån svenska namn saknats har man försökt skapa sådana. Att en och annan kan ha invändningar att göra på vissa punkter och förresten redan framfört sådana är förståeligt. Sådant väger i alla fall lätt mot det faktum att man här har ett rättesnöre som förhoppningsvis skall utesluta förväxlingar och oklarheter. En försämring i jämförelse med tidigare upplaga är dock att auktorsbeteckningarna har slopats.

Harald Sandahl

Världen som trädgård

Roland Rainer har på Akademische Druck u. Verlagsanstalt i Graz, Österrike, gett ut ett praktverk, som i originalet bär titeln: *Die Welt als Garten — China*.

Det kan genast sägas, att det är en mycket stimulerande och upplysande bok om Kina och kinesernas naturkänsla. Förf. ställer det mekaniska och det hortikulturella mot varandra och talar även om bonde- och trädgårdslandet Kina. Ett kapitel handlar om sparsamhet och skönhet, ett annat om kontinuitet, ett tredje om ordning. Sedan kommer stadsplanen som en bild av världen, naturupplevelse, trädgård, gamla palatsträdgårdar och slutligen trädgårdar i Sutchou och Shanghai.

Det var omkring 600 f.Kr. som Japan fick sin från Kina kommande impuls att skapa trädgårdar i sitt eget land. Men mer än tusen år senare kom den engelska och som en följd därav den kontinentaleuropeiska trädgården till som en efterföljd till den kinesiska.

Kina var tidigt ute med sina idéer, när det gällde trädgårdsanläggning och stadsplanekonst. Abegg lär ha yttrat, att för Kina är människans historia och naturens historia i själva verket ett och det samma. Kineserna går in för decentralisation i såväl staden som på landet. Staden som en av människor uppbyggd värld förkroppsligar också deras föreställning om universum. Kejsarens livfärg var gult, rött betydde universums aktiva kraft, och det av gyllengula tak krönta kejsarpalatset i Peking med höga, cinnoberröda murar över ett hav av svarta tak på låga hovbyggnader symboliserade den kinesiska världs- och samhällsordningen lapidariskt.

Kina är förebildligt, när det gäller att få plats för hundratals miljoner människor på minsta möjliga utrymme och ändå inte göra intrång på deras kulturella och samhällseliga krav. När Paris var en stad på 100.000 invånare, var t.ex. Nanking (6:e årh.) en stad på en miljon invånare. Vid slutet av 13:e årh. hade Peking ett par miljoner invånare. Under 13:e, 14:e och 15:e århundradena lyckades varken Paris, Byzans eller Venedig komma upp till ens halva miljonen invånare. Sådana siffror talar sitt tydliga språk i dylika sammanhang.

Ett gammalt agrarland som Kina med så stora städer måste sedan långliga tider ha varit tätt befolkat, uppenbart som följd av ett intensivt bedrivet lantbruk. Annars hade, som förf. påpekar, den hart när otroliga avkastningen uteblivit. Lantbruk

och trädgårdsskötsel var a och o i den kinesiska hushållningen.

Förf. pekar på raffinerade bevattningssystem i och utanför städerna. Städerna har dessutom sina omsorgsfullt skötta alléator att visa upp.

Man är rädd om träden. Jack Chen berättar, att på nästan varje bondgård försöker man plantera ett stort, skugggivande träd, som bringar svalka under heta sommardagar. Och trädgården omhuldas, fast den läggs upp enligt något annorlunda principer än våra egna.

Kina är ju också trädgårdskonstens moderland. Mycket i trädgårdskonsten är ju att fatta symboliskt, så var t.ex. den stora, centrala vattenytan mellan klippartier mycket länge ett grundmotiv i den kinesiska trädgårdskonsten och bör nog uppfattas som en sinnebild av världen som helhet. Men den strängt kvadratiske persiska trädgården med dess bägge varandra korsande vattenkanaler (Chababagh), som delar trädgårdsytan i fyra likvärdiga delar, måste ju också uppfattas som en symbol av världen.

Mot slutet av T'angtiden skapades vilt romantiska trädgårdar. Ett inte minst intressant studium utgöres av Kinas gamla palatsträdgårdar. Rainers bok *Die Welt als Garten — China* är med sin bilderna beledsagande text ett värdefullt bidrag till vår kännedom om det kinesiska folkets höga materiella och kulturella standard såväl i det förflutna som i närvarande tid.

Carl Rylander-Ryl

Sällsamheter i växtriket

Seltames aus dem Reich der Pflanzen. Författare: Reinhard Höhn med Johannes Petermann som medarbetare. Förlag: Edition Leipzig, Leipzig.

En praktbok med bilder i svartvitt och i färg! Boken är indelad i sex olika kapitel, vart och ett bildande en enhet för sig. Att redogöra för innehållet i varje kapitel vore frestande, men utrymmet är begränsat. Första kapitlet introducerar oss i den tropiska regnskogens trolska värld, visar oss öknar och halvöknar, Medelhavsregionen, växtmuseet "Kananen", den egenartade Kapfloran och det urvärldsliga Madagaskar. Så kommer vi till Australiens "Hartlaubvegetation" och växtvärldens yttersta gränsområden. I sjätte kapitlet talas det om trädjättar och andra växter med anmärkningsvärda mått, tu-

senåriga växter, märkvärdiga former och sällsynta växter. De fyra kapitlen däremellan har också de mycket att bjuda på: växtskönheter av praktiskt användbart slag, särskilt specialutbildade växter, trolldoms- och häxväxter, förstenade växter m.m.

Av bilderna är ett fåtal i svartvitt ganska dåliga, som tagna ur dagstidningar med slitna klichéer. Av färgbilderna, som är i flertal, finns det många helsidor av största prakt och skönhet, såsom den grandiosa bilden av de berömda vattenfallen vid Iqvasu, vilkas stänkvatten klarar av den heta omgivningens vattenförsörjning. Skrämmande verkar de asluktande, direkt på ökensanden liggande *Heurinia zebrina*-blommorna. På s. 24 ser vi en vackert utslagen blomma av *Pleiospilos bolusii*. Leverkorvträdet (*Kigelia pinnata*) har fått sig en helsida anförtrodd. Vacker, så det förslår, är en blomma som *Ophrys scolopax*. I svartbild ser vi *Saxifraga oppositifolia*, som är jordens nordligaste blommande växt. *Lobelia deckenii* står vackert på 4.000 m höjd på Kilimandjaro. Den sydafrikanska ordensstjärnan förtjänar sannerligen att ses den också liksom den röda *Passiflora racemosa*. Guckuskon är vacker som helsida. *Hibiscus rosa-sinensis* med i luften framför blomman stillastående kolibri är sevärd. Till det vackraste i färgbildväg hör utan tvivel den vanliga ögontrösten (*Euphrasia officinalis*). Brödfruktträdet har också det fått en storslagen helsida i färg.

Av det antydda framgår kanske, att Seltsames aus dem Reich der Pflanzen har sin givna plats på växtvännens bokhylla. Den bör inte heller saknas i de offentliga bibliotek, som försvarar sitt rykte som mer representativa.

Carl Rylander-Ryl

Orkidéer och Medelhavsflora

I Wahlström & Widstrands Naturserie har bl.a. utkommit boken *Nordens Orkidéer* med bild av Bo Mossberg och text av Sven Nilsson. Med Svenska orkidéer av Arvid Ohlsson för ögonen är det svårt att finna denna bok överlägsen trots de tecknade och färglagda bilderna av Bo Mossberg. Hos Arvid Ohlsson ser man orkidéerna i svartvita foton av förf. själv, och de är tagna direkt ute i naturen och ger alltså trots bristen på färg en naturligare bild än den Bo Mossberg får fram hemma på ritbordet. Sven Nilsson har lyckats få fram fylliga och ve-

tenskapligt hållbara beskrivningar till varje enskild orkidé. Den intresserade kan ju jämföra de bägge författarnas sätt att närma sig ämnet. Jämförelser är ofta stimulerande och tankeväckande.

En annan bok i samma serie är *Träd och buskar vid Medelhavet* med text av Helge Vedel och bild av Roald Als och Anette Rasmussen. Även här gäller ovanstående omdöme. Bildmaterialet är i färg men inte i färgfoton som hos t.ex. Tore Hylander i *Blommor och träd vid Medelhavet*. Ett exempel: Av *Lagerstroemia indica* ger färgteckningen en mycket blek bild i jämförelse med en närbild i färgfoto. Texten är också skäligen matt till utformningen. Om det persiska silkesträdet kan sägas samma sak. Detta träd, som vi har så nära oss som i Köpenhamns Botaniska Have och som blommar sent på året med sina utsökta, om små lampborstar påminnande blommor, ägnas här tre textrader. Man får bara veta, att det är besläktat med Acacia och att det har rödaktiga, mycket långa, silkestrådlänkande ståndare. Blåpalmen, som jag själv har färgfotograferat i full blomning i Roms största park, finns inte ett ord om, inte heller någon bild av. En så utsökt buske som *Poinciana gillesii*, som jag själv tagit i färgfoto i centrum av Rom, lyser med sin frånvaro.

Då de bägge böckerna är små och behändiga, fyller de dock en viss uppgift. Den intresserade kan ju gå vidare till andra Medelhavsfloror under hand.

Carl Rylander-Ryl

Några populära växtböcker

Intresset för natur, för fåglar och växter har uppenbarligen ökat under de senaste åren. Här några ord om nyutkomna arbeten.

En fin växtfotograf har Gunnar Rönn visat sig vara i *Markernas år* (Harriers förlag). Dessutom är han en fin stilist.

Ingemar Holmåsén har också gjort väl ifrån sig i böcker som *Det okända Sörmland*, *Fårö och Sjaunja*, alla tre på Bonniers. För texten svarar Nils-Erik Landell. Sörmlands vackraste vildblomma är ju den röda skogsliljan eller rödsysslan, men Holmåséns kamera har sett många andra också. I *Fårö*-boken kan man peka på backtimjan, axveronika och gulmåra, i *Sjaunjaboken* på den gula parasollmossan — en av myrlandets klenoder!

Sören Hallgren är en annan mästefotograf, som i *Fåröbilder* gett oss blomsterbilder av storartad skönhet. Texten har Olof Isaksson skrivit. LT:s förlag.

LT:s förlag har också gett ut ett flertal växtböcker med färgfoton. Man kan peka på Sven Gréens

Landskapsblommor (skickligt gjorda färgbilder av Sven Olsson). *Trädgårdens träd* av Roy Lancaster och *Trädgårdens barrväxter* av Adrian Bloom. Rumsväxter som hobby har till författare två namn, Peter Seabrook och T. C. Rochford.

Carl Rylander-Ryl

Föreningsmeddelanden

Styrelseberättelse för år 1976

Föreningen och dess verksamhet har som tidigare rönt ett stort och livligt intresse från medlemmarna. Anslutningen av nya medlemmar har glädjande nog helt kompenserat avgången. Vid årsskiftet 1976/77 var antalet medlemmar 870 (mot 870 föregående årsskifte, inte 890 som felaktigt angavs i styrelseberättelsen).

Lustgården 1976 utkom strax efter årsskiftet. Volymen omfattade 116 sidor. I några uppsatser skildrades föreningens exkursion till Bayern 1975. En skildring av Leufsta bruk ansluter till en av föreningens utfärder 1976. Den senare jämte uppsatsen om Arboretum Drafle hade tidigare under året utkommit som separata förtryck. Lustgården 1977 har enl. rapport från redaktören haft en god manuskripttillströmning.

Föreningens 57:e årsmöte hölls den 7 mars på Sjöfartshuset i Stockholm under närvaro av ca 100 personer, omfattande medlemmar och gäster. Till ordförande 1976 omvaldes Ebbe Gyllenstierna. Till ordinarie styrelseledamöter för perioden 1976—1978 omvaldes G. Adelswärd, G. Engstedt, M. Smedberg och O.-F. Smedberg; på platsen efter Kurt Torberger, som fransagt sig omval, valdes Arne Lindgren. Till suppleanter för samma period valdes S. Segerros och B. Bennet, den senare på platsen efter L. Hildingsson, som fransagt sig omval. Till revisorer för 1976 omvaldes B. Ditzinger och R. Dombrét, som revisorsuppleant valdes P. Boholm på platsen efter H. Landgren som fransagt sig omval. Som ledamöter i valberedningen ingår B. Ditzinger (sammankallande), Mårten Smedberg och Dicken Lagerfeldt. I arbetsgruppen för exkursioner och kurser är M. Smedberg sammankallande.

Årsmötet förelades styrelseberättelsen och den ekonomiska redovisningen som jämte revisionsberättelsen beslöts läggas till handlingarna. Informerades årsmötet om årets arbetsprogram, vilket mötet antog. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för 1975 års förvaltning och årsmötet avslutades med ett bildillustrerat föredrag av docent Ö. Nilsson. Han berättade inför föreningens vårutfärd till Holland om tulpanen och dess odlingshistoria.

Föreningens av årsmötet fastställda arbetsprogram har genomförts. Sex exkursioner och utfärder har ägt rum, varav två utrikes. En kurs i svensk floristik har hållits och i föreningens regi har kvällsvandringar i Stockholms parker företagits. Omkr. 330 personer har under året deltagit i dessa föreningsarrangemang. För dessa lämnas här en kortfattad översikt.

Tisdagskvällar i maj—juni. Kvällsvandringar i några *Stockholmsparker*: S. Djurgården, Ulriksdal och Drottningholm besöktes. De två första vandringarna leddes av M. Smedberg medan W. Bauer var sakkunnig ciceron på den senare. Liksom under tidigare år blev promenaderna mycket uppskattade.

23 april—2 maj. *Holland*. Båt tog deltagarna till Amsterdam, som blev förlägningsorten under hela resan. Givetvis besöktes i blomsterlökslandet framför andra, det värfagra Keukenhof, där odlare från hela landet gör allt för att överträffa varandra och presenterar tulpaner, hyacinter, narcisser och annat i otaliga sorter och i massverkan. Slottsparken studerades liksom arboreta och ljungrädgårdar. Kulturen fick sitt med bla besök på van Gogh-museet i den av sanddynor och tallar utmärkta nationalparken "de Looge Veluwe". Ledare för exkursionen var ambassadören Jan Visser och vår ordförande.

29—30 maj. *Dalarna*. Utgångspunkt var Hedemora. Första dagen ägnades åt trakterna kring Nedersiljan, varvid Irma Ulrich bjöd på god lunch och visade sin vackra Dalagård vid Styrjöbo. Den andra följde den sk Husbyringen. Deltagarna togs i försommarfager tid genom ett uråldrigt kulturlandskap. Urbruket Stjersund vid sjön Grycken besöktes. Kunnigt leddes deltagarna av O. Sundell, K. Torberger och länsjägmästaren i Kopparbergs län Gunnar Carlborg.

12 juni. *Leufsta bruk*. Intresset för denna endagsutfärd hade varit stort. Flertalet fick tillfälle att beundra den nyrestaureerade barockträdgården som initierat demonstrerades av W. Bauer. Värdfolket bjöd på en högt uppskattad lunch. Till programmets höjdpunkter hörde besöket i det ur bla botanisk synpunkt nästan unika biblioteket. Vård och samtidigt ciceron var C. de Geer.

12—18 juni. *Floristikkurs i Skurup*. Den blev mycket uppskattad. Skånes rika flora demonstrerades av Örjan Nilsson, som också lärde deltagarna om ståndare och pistiller och handhavandet av flora och lupp. Utfärder gjordes i alla riktningar, i sydväst besöktes strandängarna vid Skanör och i öst sandhedarna vid Vitemölla. Någonstans i mitten fick deltagarna se våra enda vilda naverlönnar och pröva på svikten i ett rejält gungfly. Närmare 500 arter blev funna, såväl triviala som rara, såväl korsört som smultronfingerört. Orkidékärret vid Smygehuk och Aurora Königsmarks aria ur lundaspexet Karl XII blev typiska minnesdata.

3 juni. *Norrköping*. Från Karl Johans Park med den berömda kaktusanläggningen gick vandrigen via Norra Promenaden. Målet var bl a det omfattande Rosariet vid Himmelstalund och trädgårdsskolan. I Rosariet har en rosenälskande man skapat en för våra breddgrader sällsynt rikhaltig samling, av framförallt "gammeldagsrosor". En bussutfärd till Rodga säteri uppe i Kolmården avslutade dagen. Världinna och ledare var Vera Gade.

30 juli—6 augusti. *Västerbotten*. Omkring 30 dendrologer följde kronojägaren Axel Fjällström och Mårten Smedberg ut i Ransarkungens marker på den nu i vår förening snart sagt traditionsbundna fjällfärden. De fjällbitna fick se och uppleva ett stycke svensk natur av mera ovanligt slag.

3—6 september. *Jylland*. Exkursionen till vårt södra grannland avslutade dendrologåret. Utgångspunkt för utfärderna var Aarhus. En av turerna gick till Rold Skov och Overgaard slott vid Mariagerfjord. Den jylländska heden och de försök man gör att utnyttja den visades nära Frijsenborg. Vid Marselisborgs slott studerades den Forstbotaniske have. Den idé-givande och stimulerande resan leddes av Vera och Hans Gade, som visade stor insiktsfullhet vad beträffar ortsbefolkningens olika läten.

En överslagsberäkning ger att snart sagt varannan medlem under året deltagit i någon av föreningens aktiviteter. Medlemmarnas kontakt med styrelsen har varit livlig under året. Ett flertal frågor och förslag har behandlats och intresset för dem avspglas inte minst i den omfångsrika korrespondensen. Under året har medlemmarna informerats om olika arrangemang, resor och liknande genom ett februari- och ett höstbrev samt reseupplysningar och årsmöteskallelse.

Föreningens styrelse har under året haft ett sammanträde liksom också dess arbetsutskott. Många

aktuella ärenden har också behandlats löpande av arbetsgruppen eller av olika styrelsemedlemmar.

Som funktionärer under året har följande fungerat:

Gösta Adelswärd (redaktör), Örjan Nilsson (sekreterare) och Helmuth Wanderoy (skattmästare).

I arbetsgruppen för resor och exkursionsplanering har Mårten Smedberg, Inga Jungstedt och René Dombrét lagt ner stort arbete. Den förstnämnde har under året med sedvanlig skicklighet varit biträdande ledare under resorna.

Lustgårdens äldre årgångar liksom våra korrespondenskort har rönt stor efterfrågan. En omarbeting av korrespondenskorten är under behandling.

För all den välvilja, oskattbara hjälp, intresse och stora gästfrihet som medlemmarna på allt sätt visat, vill slutligen styrelsen framföra sitt varma tack.

Uppsala den 10 februari 1977.

Föreningen för Dendrologi och Parkvård
Dess styrelse

Ebbe Gyllenstierna
ordf.

Örjan Nilsson
sekr.

Styrelseledamöter och revisorer

PERIODEN 1975—1977

Ordinarie

Ditzinger, Ulla, fru, Bråvallavägen 21, 182 63 Djurs-holm (08/755 12 13)

Hermelin, Sven A., friherre, trädgårdsarkitekt LAR, Uggleviksgatan 13, 114 27 Stockholm (08/20 90 32)
Nitzelius, Tor, intendent, Fladalt, 310 10 Våxtorp (0430/330 55)

Nordin, Ingvar, fil. dr., Botaniska trädgården, 413 19 Göteborg (031/45 81 45)

von Seth, Torgil G., greve, godsägare, Bratteborg, 560 12 Vaggeryd (0393/130 18)

Suppleanter

Nilsson, Örjan, docent, sekreterare, Bellmansgatan 166, 754 28 Uppsala (018/10 35 10)

Rappe, Ulla, fröken, Norra Strandgatan 14, 552 40 Jönköping (030/12 46 66)

Ordinarie

- Adelswärd, Gösta, friherre, Slefringe, 597 00 Ätvidaberg, (0120/103 72)
- Engstedt, Gösta, lantbrukskonsulent, N. Långgatan 8—12, 381 00 Kalmar (0480/141 70)
- Lindgren, Arne, direktör, Vårgårdsvägen 60, 133 00 Saltsjöbaden (08/781 50 05)
- Smedberg, Mårten, akademijägmästare, Fiskartorpsvägen 108, 115 42 Stockholm (08/30 30 65)
- Smedberg, Olof-Fredrik, advokat, Hanstawiik, 151 00 Södertälje (0755/320 32)

Suppleanter

- Bennet, Bengt, friherre, Fjerrestadstorps gård, 260 30 Vallåkra (042/990 68)
- Segeberros, Arne, landskapsarkitekt LAR, Borgvägen 41, 182 38 Danderyd (08/758 37 94)

Ordinarie

- Bauer, Walter, trädgårdsarkitekt LAR, Artillerigatan 76, 115 30 Stockholm (08/61 90 29)
- Fries, Magnus, professor, *vice ordförande*, Ynglingavägen 5 B, 182 62 Djurholm (08/755 73 03)
- Gyllenstierna, Ebbe, överste, *ordförande*, Gyllenstiernsgatan 10, 115 26 Stockholm (08/67 87 65)
- Gyllenstierna, Görvel, friherinna, Spannarp, 262 00 Ängelholm (042/530 58)
- Jungstedt, Inga, trädgårdsarkitekt LAR, Tideliussgatan 43, 116 69 Stockholm (08/84 12 40)

Suppleanter

- Gade, Vera, fru, Bidevindsvägen 15, 603 65 Norrköping (011/11 91 40)
- Sundell, Olof, disponent, Korsnäs-Marma AB, 770 71 Stjärnsund (0225/800 01)
- Wanderoy, Helmuth, akademiträdgårdsmästare, *skattmästare*, Villavägen 8, 752 36 Uppsala (018/10 35 10)

FÖRENINGEN FÖR
DENDROLOGI OCH PARKVÅRD

MATRIKEL 1977

Föreningen för dendrologi och parkvård

Matrikel 1977

FÖRSTE HEDERSLEDAMOT

Hans Maj:t Konung Carl XVI Gustaf

HEDERSLEDAMOT

Larsen Syrach, dr. phil., Forstbotanisk Have, Charlottenlund, Danmark

BRODERORGANISATIONER

Dansk Dendrologisk Forening, Rolighedsvej 23, Köpenhamn V, Danmark

Dendrologiska Sällskapet, c/o Pentti Alanko, Korsutie 34,

SF-00370 Helsingfors 37, Finland

Deutsche Dendrologische Gesellschaft e. V. c/o H. Hardt

BRD — 5608 Dahlhausen/Wupper, Tyskland

STÖDJANDE LEDAMÖTER

Beijer, Kjell, direktör, Säby gård, 150 20 Järna

Karlskoga Kommun, Parkförvaltningen, Fack, 691 00 Karlskoga

Landskrona Kommunstyrelse, Stadskansliet, Box 62, 261 22 Landskrona

Södertälje Kommun, Stadsträdgårdsmästaren, Parkavdelningen, Fack,

151 89 Södertälje

Örebro Kommun, Parkkontoret, Fack, 701 01 Örebro

LEDAMÖTER

Aaltio, Sampsa, agronom, Sotavalta, SF-37500 Lempäälä, Finland

Adams-Ray, Anna-Lisa, fru, Östermalmsgatan 12, 114 26 Stockholm

Adelswärd, Dorothee, fröken, Roslagsgatan 47, 113 54 Stockholm

*Adelswärd, Eric, baron, La Roucoulaire, Chemin de la Pigranel, F-06250 Mougins, Frankrike

Adelswärd, Gösta, friherre, Slefringe, 597 00 Åtvidaberg

Adelswärd, Caroline, fröken

Adelswärd, Gunhild, friherrinna

Adlercreutz, Louise, överstinna, Casa Lugio, CH-6645 Brone S/Minusio, Schweiz

Adolfsson, Lars-Åke, landskapsarkitekt, Odongången 5, 430 80 Hovås

Agrell, Per, fil. lic., Gyllenstiernas väg 60, 183 50 Täby

Alanko, Pentti, hortonom, Korsutvägen, SF-0037 Helsingfors, Finland

* = ständig medlem.

Familjemedlemmar — oavsett eget efternamn — upptages i anslutning till vederbörande fullbetalande medlem — i några fall saknas tyvärr uppgift om förnamnet.

Ahlby, Bennie, fröken, Dalagatan 86 H, 113 43 Stockholm
 Aldén, Björn, amanuens, Carl Skottsbergs gata 20, 413 19 Göteborg
 Alexandersson, S., överingenjör, Posseberg, 681 00 Kristinehamn
 Alfort, Sven, ryttmästare, Box 45006, 104 30 Stockholm
 Ahlin, Anna-Lisa, fr., Banérgatan 46 V, 115 26 Stockholm
 Allander, Anna-Stina, bibliotekarie, Garvargatan 11, 112 21 Stockholm
 Allander, Maja-Lisa, studierektor
 Allard, Margareta, fru, Lundsgård, 590 34 Tjällmo
 Almquist, Sven I. Love, fil. mag., Rubingatan 19, 432 00 Varberg
 Allvik, Virginia, fru, Rosersbergs gård, 260 22 Tågarps
 *Aminoff, Gregor, herr, Margrethelunds slott, 184 00 Åkersberga
 *Andelius, Eva, leg. läk., Nordostpassagen 63, 413 11 Göteborg
 * Andelius, Märta, fru, Drottninggatan 11, 740 70 Östhammar
 Andersson, Carl Erik, Hult, 461 00 Trollhättan
 Andersson, Ingvar, stadsträdgårdsmästare, Älvhyttan 3303, 710 30 Gyttertorp
 Andersson, Lars E., godsägare, Drottninggatan 50—52, 111 21 Stockholm
 Andersson, Sophie, fru
 Andrén, Carl-Axel, direktör, Nytorp 5780, 253 72 Helsingborg
 Andrén, Marianne, fru
 Andrén, Ingrid, doktorinna, Torgerdsvägen 7, 182 63 Djursholm
 Ankarcrona, Ebba, fru, Runsa gård, 194 00 Upplands-Väsby
 Ankarcrona, Willem
 Ankarcrona, Eva, fru, Herrökna gård, 150 12 Stjärnhov
 Ankarcrona, Ted, ryttmästare, Boserup, 260 50 Billesholm
 Ankarcrona, Louise, fru
 Arnborg, Tore, fil. dr., Luthagesplanaden 5, 752 25 Uppsala
 Arpi, Britt, fr., Wittstocksgatan 17, 115 27 Stockholm
 *Atmer, Göran, vattenrättsdomare, Hallqvist, Funbo, 755 90 Uppsala
 * Atmer, Birgitta, fru
 Auby, Jörgen, arkitekt, Sveavägen 108 III, 113 50 Stockholm

Banér, Sten, friherre, Sjöö egendom, 190 63 Örsundsbro
 Barnekow, Ebba, friherrinna, Sinclairsholm, 280 13 Vinslöv
 Barnekow, Carl, friherre
 Barnekow, Sonja, friherrinna, Åraslövs gård, 280 13 Vinslöv
 Bauer, Mait, fru, Tobisborgs gård, 272 00 Simrihamn
 Bauer, Walter, trädgårdsarkitekt LAR, Artillerigatan 76, 115 30 Stockholm
 Bauer, Lisa, fru, Kämpavägen 21, 181 41 Lidingö
 Beck-Friis, Eva, friherrinna, Börringekloster, 233 00 Svedala
 Bendz, Märta, fru, Nya Skottorp, 310 16 Vallberga
 Bengtsson, Göran, trädgårdsmästare, c/o E. Andersson, Regementsgatan 12 I, 502 58 Borås
 Bengtsson, Kai, fru, Skeppargatan 70, 114 59 Stockholm
 Bengtzon, Lillemor, direktör, V. Drottninggatan 3, 522 00 Tidaholm
 Bengtsson, Rune, hortonom, Kirsebergsgatan 9, 212 20 Malmö
 Bengtsson, Saga, fru, Petersminne, 260 35 Ödåkra
 Bennet, Bengt, friherre, Fjerrestadstorps gård, 260 30 Vallåkra
 Bennet, Caroline, friherrinna
 Bennet, Elsa, friherrinna, Vasatorp, 255 90 Helsingborg
 Bennet, Otto, friherre
 *Behrens, Ulla, fru, Ripstigen 1, 171 73 Solna
 Bergh, Ove, överstelöjtnant, Skogsma, 290 17 Everöd
 Bergh, Marianne, fru
 Berg von Linde, Albert, godsägare, Tarstadsgården, 260 22 Tågarps
 Berg von Linde, Märtha, fru
 Bergelin, Eva, fru, Grindtorpsvägen 11 IX, 183 32 Täby
 Bergensträhle, Ebba, fru, Larsavång 5701, 260 90 Båstad

Berggren, Elvi, hortonom, Virvelvindsgatan 4, 417 02 Göteborg
 Berggren, Karl-Erik, herr
 Berggren, Åke, hortonom, Hallbergagatan 69, 602 10 Norrköping
 Bergianska Stiftelsen, 104 05 Stockholm
 Berglund, Jan, landskapsarkitekt, Gräsmossen 8112, 693 00 Degerfors
 Berglund, Margit, fru, Villagatan 13 B, 114 32 Stockholm
 Berglöf, Margot, fru, Strandvägen 39, 114 56 Stockholm
 *Bergman, Eva, fil. dr., Kungsgatan 66, 111 22 Stockholm
 Bergman, Kerstin, fröken, Lilljans plan 3 A, 114 26 Stockholm
 Bergvall, O., herr, Sibyllegatan 31, 114 42 Stockholm
 Bergvall, Margit, fru
 Bernzon-Andersson, Majt, fru, Mossheddinge, 245 00 Staffanstorps
 Bëve, Carl-Gustaf, ambassadör, Karlavägen 74, 114 59 Stockholm
 Beyron-Henriques, Ulla, redaktör, Karlavägen 56 I, 114 49 Stockholm
 Bielke, Madeleine, grevinna, Sturefors Slott, 590 54 Sturefors
 Bielke, Nils, greve
 Billbäck, Ingvar, herr, Utsiktsvägen 13, Svärtinge, 605 90 Norrköping
 Billsten, S. E., fr., Björnvikens säteri, 616 00 Åby
 Birger, Inge, godsägare, Snapparps gård, 233 00 Svedala
 Birger, Ulla-Maja, fru
 *Birkeland, Aina, fru, N. Slottsgatan 6 A, 752 20 Uppsala
 Bjerlöv, Herbert, doktor, Norr Mälarstrand 72, 112 35 Stockholm
 Bjerlöv, Ruth, fru
 Björklund, Bo, disponent, Carlfors bruk, Fack, 561 01 Huskvarna
 Björklund, Birgitta, fru
 Björkman, Allan, doktor, Chem. de Source, S:t Jacques, F-06130 Grasse, Frankrike
 Björkman, Saga, fru
 Blomqvist, Gerd, fru, Svista säteri, 180 40 Brottbys
 Bodén, Sven Axel, herr, Marielunds gård, 755 90 Uppsala
 Bodén, Ebba, fru
 Bodens Kommuns Byggnadskontor, Parkavdelningen, 961 00 Boden
 Bodorff-Gyllenhaal, Ulla, landskapsarkitekt, Birger Jarlsgatan 34, 114 29 Stockholm
 Boholm, Per Christian, hovrättsfiskal, Vikingagatan 15 IV, 113 42 Stockholm
 Bolinder, Gurli, fru, Östermalmsgatan 43, 114 26 Stockholm
 Bolinder, Ulva, fr., Storgatan 48, 114 55 Stockholm
 Boman, Lars, fil. dr., Skogsgårdsgatan 28, 161 37 Bromma
 Bonde, Agneta, grevinna, Bosjökloster, 243 00 Höör
 Bonde, Carl, greve, Hörningsholm, 150 16 Hölö
 Bonde, Gösta, greve, Katrinedals gård, 190 60 Bålsta
 Bondeson, Wolmar, fil. lic., Surbrunnsgatan 28 I, 113 48 Stockholm
 Bonnier, Elisabeth, fru, Eriksbergsgatan 5, 114 30 Stockholm
 Bonnier, Elsa, Bisslinge gård, 191 90 Sollentuna
 Bonnier Tony, fru, Svithiodsvägen 5, 182 62 Djursholm
 Borg, Jan, lektor, Kanalgatan 25, 931 00 Skellefteå
 Borås Stadsbibliotek, Box 55058, 500 05 Borås
 Botaniska Biblioteket, Ö. Vallgatan 18, 223 61 Lund
 Botaniska Trädgården, Carl Skottsbergs gata 22, 413 19 Göteborg
 Bothén, Christer, herr, Granvägen 2, 181 32 Lidingö
 Bratt, Gustaf Adolf, kammarherre, Ekenäs, Pl. 557, 443 00 Lerum
 Bratt, Marianne, fru
 Bredberg, Karen, fru, Ekhults säteri, 597 00 Ätvidaberg
 Bredberg, Lennart, överste
 Brinck, Birgitta, fr., Lojovägen 69, 181 47 Lidingö
 Brinck, Birgit, fru, Larsbergsvägen 51, 181 38 Lidingö
 Brinck, Hugo, arkitekt
 Brodén, Britte, fru, Harebacken 3 B, 443 00 Lerum

Brofalk, Märta, fru, Enbacka, 190 51 Bro
 Broman, Jan, provinsialläkare, Sibyllegatan 67, 114 43 Stockholm
 Bruce, Alf, godsägare, Söfsta gård, Pl. 780, 635 90 Eskilstuna
 Bruce, Anna Greta, fru
 Brundin, Maarit, Innertavle, 905 90 Umeå
 Brunnström, Axel, major, Stureholm 9200, 260 35 Ödåkra
 Brändström, Carl Edvard, byrådirektör, Birkavägen 7, 182 65 Djursholm
 Brändström, Caroline, fru
 Brändström, Greta, fru, Narvavägen 16, 115 23 Stockholm
 Burchardt, Åke, agronom, Kvarnvägen 2 B, 812 00 Storvik
 *Burenus, C. G., Consul General, Consulado de Suecia, Casilla 4884, Lima, Peru
 Burman, Ulla-Stina, fröken, Skytteholmsvägen 5 A V, 171 44 Solna
 Hagström, Håkan, herr
 Burmeister, Carl-Christian, direktör, Malmögade 5, Köpenhamn Ö, Danmark

Campaigne, Curtis, arkitekt, Djurgårdsvägen 124, 115 21 Stockholm
 Cappelen, Louise, fru, Furustal, Ulefoss, Norge
 *Carlborn, Margaretha, fru, l'Avenue des Peupliers 37, CH-1012 Lausanne, Schweiz
 Carlheim-Gyllensköld, Alfild, fröken, Sibyllegatan 54, 114 43 Stockholm
 Carlsson, Sven, apotekare, Backgatan 10, 771 00 Ludvika
 Cedergren & Co, Plantskolan, Box 16016, 250 16 Helsingborg
 Cederlund, Edward, rådman, Gerstaberget, 150 20 Järna
 * Cederlund, Catharina, fru
 Cederström, Agneta, friherrinna, Hedvigsdals gård, 270 21 Glemmingebro
 Cederström, Eugène, friherre
 Cederström, Eva, friherrinna, Norr Mälarstrand 18 VI, 112 20 Stockholm
 Cederström, Inga, friherrinna, Hedvigsdals gård, 270 21 Glemmingebro
 Cederström, Bror, friherre
 Cervin, Marianne, fr., Skolvägen 6, 181 33 Lidingö
 Charpentier, Astrid, förste advokatfiskal, Rålambsvägen 69, 112 56 Stockholm
 Clason, Elin, fru, Magnarp, Pl. 635, 262 00 Ängelholm
 Clemmedson, Carl Johan, professor, Vintervägen 17, 182 74 Stocksund
 Coate, Randall, mr, Braham Gardens, London SW5, England
 Coate, Pamy, Mrs
 Curman, Birgitta, fru, Antuna, 191 90 Sollentuna

Dahl-Ekelund, Cécile, fru, Kaptensgatan 16^{II}, 114 57 Stockholm
 *Dahlbeck, Nils, fil. dr., Tulebo gård, 430 50 Källered
 Dahlgren, Ester, fru, Trebackavägen 1, 182 65 Djursholm
 Dahlgren, Tore, major
 Dahn, Åke, apotekare, Liggaregränden 5, 222 50 Lund
 Dahn, Margit, läroverksadjunkt
 Danielsen, Lisa, fru, Kvarnvägen 17, 713 00 Nora stad
 Danielsson, Dag, major, Erikstad, 585 90 Linköping
 Danielsson, Margareta, fru
 Danielsson, Ragnar, godsägare, Stegeborgs slott, 614 00 Söderköping
 Danielsson, Alice, fru
 Danielson, Ulf, jägmästare, Stöphyttan, 682 00 Filipstad
 Darle, Agneta, fru, Inriggargatan 11, 431 36 Mölndal
 *de Geer, Carl, friherre, Box 16174, 103 24 Stockholm †
 * de Geer, Maud, friherrinna
 de Geer, Dagmar, friherrinna, Strandvägen 65^V, 115 23 Stockholm
 de Geer, Ebba, friherrinna, Brogård, 190 51 Bro
 Degelius, Gunnar, professor, Jättetrytsvägen 3, 436 00 Askim
 Delin, Magnus, agr. stud., Strandvägen 37, 182 62 Djursholm

Dickson, William, kansliråd, Grevgatan 64, 114 59 Stockholm
 *Ditzinger, Björn, forstmästare, Bråvallavägen 21, 182 63 Djursholm
 * Ditzinger, Ulla, fru
 * Ditzinger, Anna, hort. stud., Örnstigen 9, 183 50 Täby
 *Djurgårdens förvaltning, Kungl. Slottet, 111 30 Stockholm
 Dombret, René, byrådirektör, Brantingsgatan 41^{III}, 115 35 Stockholm
 Dombret, Marianne, fru
 Domänverkets Centralförvaltning, Biblioteket, Pelle Bergs backe 3, 791 81 Falun
 Dormling, Ingegerd, fil. lic., Sportvägen 19, 183 40 Täby
 Dormling, John, landskapsarkitekt LAR
 Douglas, Oscar Wilhelm, överstelöjtnant, greve, Kolfall, 590 61 Vretakloster
 Douglas, Dagmar, grevinna
 Dyrssen, Eva, fru, Örberga, 196 90 Kungsängen

Eckerberg, Inga, landshövdingenska, Slottet, 582 28 Linköping
 Edbäck, Lennart, trädgårdsanläggare, Båtmansvägen 5, 182 33 Danderyd
 Edlind, Göran, marinläkare, Verdandigatan 3^I, 114 24 Stockholm
 Edlund, Bengt, överarkitekt, Setterwalls väg 14, 131 00 Nacka
 Edström, Lenore, fru, Strandvägen 57, 115 23 Stockholm
 Edwall, Lennart, professor, Villa Frescati, 104 05 Stockholm
 Edwall, Marianne, tandläkare
 Edwall, Caroline, studerande
 von Ekensteen, Ingel, fru, Barkåkravägen 4, Svarte, 271 00 Ystad
 Eklind, Christer, trädgårdstekniker, Nöthärsvägen 71, 752 57 Uppsala
 Eklund, Britt Marie, fr., Mariebergsgatan 5, 414 56 Göteborg
 Eklöf, Göte, överläkare, Fortuna strand 79, 253 72 Helsingborg
 Eklöf, Eva, doktorinna
 Ekman, Conrad, kapten, Stafsäter, 590 54 Sturefors
 Ekman, Anne-Marie, fru
 Ekman, Gustaf Henrik, fil. kand., Box 230, 401 23 Göteborg
 Ekman, Harald, disponent, Årnäs Bruk, 542 00 Mariestad
 Ekman, Louise, fru
 *Ekman, Oscar, rektor, Bjärka-Säby, 590 54 Sturefors
 Eksjö Gatukontoor, Parkavdelningen, 575 00 Eksjö
 Ekstrand, Gudrun, fil. lic., Skeppargatan 83^{III}, 115 30 Stockholm
 Eldh-Knutson, Gudrun, landskapsarkitekt, Sandbäcksgatan 9, 653 40 Karlstad
 *Eng, Rune, tekn. lic., Högvägen 16, 131 00 Nacka
 Engstedt, Gösta, lantbrukskonsulent, Kungsgatan 16, 381 00 Kalmar
 Engstedt, Gun, fru
 Engström, Astrid, Mörbylund 27^X, 182 30 Danderyd
 Engström, Eva, fru, Kristina Nilssons väg 34, 352 39 Växjö
 Enköpings Kommun, Gatukontoret, Parkavdelningen, Box 901, 199 01 Enköping
 Ehrenberg, Carin, docent, Lappkärrsvägen 46, 104 05 Stockholm
 Ehrensvärd, Gunilla, grevinna, Tosterup, 270 21 Glemmingebro
 Ericsson, Björn, arkitekt, Karlavägen 38, 114 49 Stockholm
 Erixon Britta, Studentgatan 2, 223 62 Lund
 Erixon, Sven
 Eriksson, Karin, fr., Bjurholmsgatan 10^V, 116 38 Stockholm
 Ericsson, Margareta, fru, Odengatan 21^{III}, 114 24 Stockholm
 *von der Esch, Signe, fru, Erikslund, 150 14 Vagnhärad
 Eskilstuna Kommunstyrelse, Tekniska Verken, Parkkontoret, Fack, 631 86 Eskilstuna
 von Essen, Hermine, friherrinna, Skokloster, 190 60 Bålsta
 von Essen, Margareta, grevinna, Signhildsberg, 190 51 Bro
 von Essen, Slettengren, Charlotte, fr.
 von Essen, Marie-Louise, Ljunghem, Vreten, 541 00 Skövde

von Essen, Märta, friherrinna, Kavlås, 522 00 Tidaholm
von Essen, Magnus, friherre
von Essen, Th., friherre, Strömsberg, 555 90 Jönköping
von Essen, Eva, friherrinna
von Euler, Rolf, intendent, Pl. 4250, 140 41 Sorunda
von Euler, Rigmor, fru
Evander, Marion, fru, Österleden 7, 271 00 Ystad
Evans, Åke, kapten, Helmershus, 291 90 Kristianstad
Evans, Ulla, fru

Falk, Helga, fru, Box 3100, 286 03 Örskelljunga
Falkenberg, Kerstin, friherrinna, Lagmansö, 640 23 Valla
Falkenberg, Marie-Louise, grevinna, Odenfors gård, Ledberg, 585 90 Linköping
*Falkenberg, Louise, friherrinna, Värtavägen 23, 115 28 Stockholm
Fant, Fred, direktör, Blockhusringen 35, 115 25 Stockholm
*Fant, Ulla, fru, Orrspelsvägen 10, 182 75 Stocksund
Fischer, Astrid, fru, Sörby säteri, Hidingsta, 705 90 Örebro
Fischer, Hans, dr.
Fjellander, Sigrid, fr., Karlavägen 25 nb, 114 31 Stockholm
Fjellman, Maths, herr, Karlavägen 88, 115 22 Stockholm
Fjellman, Margit, redaktör
Fleetwood, Marie, friherrinna, Näringe, 594 00 Gamleby †
Flinck, Karl Evert, direktör, N. Infartsvägen, 267 00 Bjuv
Fock, Charlotte, fru, Drottninggatan 134, 252 33 Helsingborg
Follin, Agnes, Erik Dahlbergsgatan 30, 115 32 Stockholm
Folin, Ann-Margret, fru, Linnégatan 15, 114 47 Stockholm
Forsberg, Märta, fr., Blexbergstorp, 710 30 Gytörp
*Fraenckel, Gösta, löjtnant, V. Hamngatan 20, 411 17 Göteborg
Frank, Sixten, kyrkogårdsföreståndare, Lännavägen 14, 621 00 Visby
Fredin, Ebba, Kagghamra gård, 140 32 Grödinge
Fredriksson, Gunnar, vattenrättsdomare, Klostergatan 15, 352 31 Växjö
Fredriksson, Malin, fru
Friberg, Per, professor, Villagatan 19, 230 50 Bjärred
Frick, Marianne, direktör, Västerlånggatan 45^{II}, 111 29 Stockholm
Frick, Wera, fru, Skräddargatan 22, 813 00 Hofors
Fridén, Lennart, kontraktsprost, Trollgatan 11 B, 461 00 Trollhättan
Friedländer, Augusta, fru, Tibble, 150 11 Björnlunda
*Fries, Magnus, bitr. professor, Skogshögskolan, 104 50 Stockholm
Fries, Marianne, fru, Ynglingavägen 5 B, 182 62 Djursholm
von Friesendorff, Gösta, jägmästare, friherre, Silvåkra, 240 14 Veberöd
Ingegerd, friherrinna
Friis, Eva, arkitekt, Fack 83, 170 11 Drottningholm
Frohnert, Hans-Ulrich, trädgårdsmästare, Drabantvägen 7^{IV}, 175 00 Jakobsberg
Frykman, Lars Magnus, advokat, Gunnarp, 240 40 Tjörnarps
Frykman, Lena, fil. mag.

Gabrielson, Inga, fru, Baggetorps gård, 594 00 Gamleby

*Gade, Vera, fru, Bidevindsvägen 15, 603 65 Norrköping

* Gade, Hans, arkitekt SAR-MAA

Gerber, Jan, antikvarie, Böösmöllan, 254 24 Lilla Harrie

Gerber, Christina, fil. kand.

*Giertz, Maj, mrs, c/o Bouwcentrum, postbus 299, Rotterdam, Holland

Gotlands Kommun, Gatukontoret, Box 84, 621 01 Visby

Granvik, Ragnar, direktör, S:t Persgatan 31, 753 29 Uppsala

*Gréen, Sven, direktör, Hagvägen 5, 182 33 Danderyd

Grill, Boel, fru, Prästliden, 260 90 Båstad

Gripenberg, Lisbeth, fru, Gripans, SF-10210 Ingå, Finland

- von der Groeben, Elisabeth, grevinna, Munkberg, Vä, 291 65 Kristianstad
 von der Groeben, Knut, greve
- Grossmann, Otmar, trädgårdsarkitekt LAR, Fredrik Jahns gränd 10, 131 01 Nacka
- *Grotte, Gunnila, doktorinna, Vaksala, 755 90 Uppsala
- Gullbring, Eva, adjunkt, Becksjudarevägen 33, 131 00 Nacka
- Gumælius, Iliana, fru, Pl. 4191, Bäcks gård, 545 00 Töreboda
- Gumperts AB, Box 346, 401 25 Göteborg
- Gustafsson, Pär I., hortonom, Hardeberga boställe, 225 90 Lund
- Gustafsson, Ragnar, trädgårdskonsulent, Hvilan, 560 25 Bottnaryd
- *Gyllenkrok, Caroline, friherrinna, Björnstorp, 240 13 Genarp
- Gyllenkrok, Charlotte, friherrinna, Svenstorp, 225 90 Lund
- Sjöstrand, Ebba, fru
- Gyllenstierna, Ebbe, överste, Gyllenstiernsgatan 10, 115 26 Stockholm
- Dalén-Gyllenstierna, Maj, 1:e bibliotekarie
- Gyllenstierna, Görvel, friherrinna, Spannarp, 262 00 Ängelholm
- Gyllenstierna, Wanda, friherrinna, Krapperup, 260 41 Nyhamnsläge
- Gyllensvaan, Ruth, fru, Westanå, 560 30 Gränna
- Göransson, Louise, fru, Engelbrektsgatan 21, 114 32 Stockholm
- Hagberg, Erik, professor, Norrtullsgatan 5, 113 29 Stockholm
- * Hagberg, Margit, fru
- Hageman, Gustaf, godsägare, Nymölla, 271 00 Ystad
- *Hageman, Margit, fru, Bjäresjö gård, 271 00 Ystad
- Hallin, Ingemar, lektor, Box 27, 230 53 Alnarp
- Hallstahammars Bibliotek, Esplanaden 2, 734 00 Hallstahammar
- Halmstads Stadsbibliotek, 302 46 Halmstad
- Hamilton, Birgit, grevinna, Skepparstigen 1, Mörtlös, 130 30 Värmdö
- Hamilton, Eva, grevinna, Stjernarp, 310 31 Eldsberga
- Hamilton, William, ryttmästare, greve
- Hamilton, Marie-Louise, Kevingeringen 51, 182 33 Danderyd
- Hansson, Bror, direktör, Karlavägen 97, 115 22 Stockholm
- Hansson, Gudrun, fru
- Hartman, Ernst, doktor, Strandvägen 5 B, 114 51 Stockholm
- Hartman, Margit, fru
- Hast, Karl E., intendent, Ymervägen 34, 182 63 Djursholm
- Hast, Ingrid, fru
- *Hedberg, John Elvir, bankdirektör, Varpmossevägen 7, 436 00 Askim
- Hedberg, Marga, fru, Fredrikshovsgatan 5, 115 22 Stockholm
- Hedborg, Astri, fru, Jäders bruk, 732 00 Arboga
- Hedlund, Hans, jägmästare, Lokattsvägen 31, 161 37 Bromma
- Hedlund, Carin, fru
- *Hedström, May, fru, Gropgränd 3, 752 35 Uppsala
- Hegardt, Stig, hovjägmästare, Sigurdsvägen 14, 182 64 Djursholm
- Hegardt, Barbro, fru
- Helander, Sture, docent, med. dr., Svista säteri, 180 40 Brottbys
- Hellgren, Märta, Box 16, 170 11 Drottningholm
- Helsingborgs Kommun, Gatu- och parkförvaltningen, Gåsebäcksvägen 4, 252 27 Helsingborg
- Helsingborgs Stadsbibliotek, Bollbrogatan 1, 252 25 Helsingborg
- Henricsson, Yngve, gruvingenjör, Kvarnvägen 6, 710 60 Grythyttan
- *Hermelin, Sven A., trädgårdsarkitekt, friherre, Uggleviksgatan 13, 114 27 Stockholm
- Hermelin, Kerstin, friherrinna
- Hildingsson, Lennart, jägmästare, Skogssällskapet, Stora Torp, Delsjövägen, 412 66 Göteborg
- Hildingsson, Lilly, fru, Lundbacken 7, 443 00 Lerum
- *Hisinger-Jägerskiöld, Marianne, friherrinna, Billnäs säteri, Billnäs, Finland
- *Hjelmqvist, Hakon, professor, St. Algatan 8, 223 50 Lund
- Hjelt, Valborg, fru, Strandvägen 61, 115 23 Stockholm

- *Hjortszberg, Sten, kommandörkapten, Rindögaatn 42, 115 35 Stockholm
- * Hjortzberg, Agneta, fru
von Hofsten, Johan, godsägare, Kilagården, 532 00 Skara
von Hofsten, Gunborg, fru
Holm, Karl, civilingenjör, Ö. Stenby prästgård, 610 24 Vikbolandet
- *Holm, Lennart, docent, Inst. för Systematisk botanik, Box 541, 751 21 Uppsala
Holmberg, Ebbe, trädgårdskonsulent, Nämndemansgatan 51 A, 502 53 Borås
Holmberg, Lillemor, redaktör, Malmgårdsvägen 61 D, 116 38 Stockholm
Holmer, Lars, arkitekt SAR, Källvägen 29, 122 33 Enskede
Holmer, Kerstin, fru
Holmer, Torsten, överstelöjtnant, Östermalmsgatan 42^{IV}, 114 26 Stockholm
Holmer, Vanja, Box 44, 270 33 Vollsjö
Holmer, Arthur
Hooft van Woudenberg-Schumacher, Ebba, Woudenberg, Holland
von Horn, Carl Fredrik, kansliråd, Östermalmsgatan 52, 114 26 Stockholm
von Horn, Gunilla, fru, Källtorp, 705 90 Örebro
von Horn, Jan, överste, Toarps gård, 230 20 Klagstorp
von Horn, Alexandra, fru
- *Horn af Åminne, Ebba, grevinna, Öjervik, 680 12 Rottneros
- * Horn af Åminne, Claes, greve
Hübinette, Barbro, fru, Staby säteri, 190 63 Örsundsbro
Hylmö, Bertil, fil. dr., Bygatan 30, 267 00 Bjuv
Hylmö, Ulla, fru
Hägström, Tyra, fru, Viktor Rydbergsgatan 15^I, 411 32 Göteborg
Hämet-Ahti, Leena, docent, Unionsgatan 44, Helsingfors 17, Finland
- Ihre, Malin, fru, Ekebyhof, 170 10 Ekerö
Ingelög, Torleif, fil. lic., Hällsbovägen 75, 190 30 Sigtuna
Itzel, Morris, bergsingenjör, Vibyhyttan 2287, 810 10 Torsäker
Itzel, Birgitta, fru
- Jansson, Jan, Friherregatan 1 XI, 162 34 Vällingby
Jansson, Marianne, arkitekt SAR, Danviksvägen 11, 150 24 Rönninge
Jensen, Staffan, direktör, Ramlösa plantskola, N. Hunnetorpsvägen 126, 252 62 Helsingborg
Jensen, Birgitta, fru
Jensen, Karin, fru
Johansson, Arne, herr, Hagvägen 69, 194 00 Upplands-Väsby
Johansson, Naima, fru
Johansson, Jan, herr, Dragonvägen 48^V, 194 00 Upplands-Väsby
Johansson, Lars, studerande, Meteorvägen 3, 302 35 Halmstad
Johansson, Ove, landskapsarkitekt, Östloning 612, 860 40 Indal
Johansson, Margareta, fru
Johnson, Axel Ax:son, bergsingenjör, Karlavägen 85, 114 59 Stockholm
Johnson, Dagmar, fru Strandvägen 43, 115 23 Stockholm
- *Johnzon, Holger, godsägare, Skeppsta bruk, 150 11 Björnlunda
Johnson, Magnus, trädgårdssarkitekt, Bangatan 10, 151 32 Södertälje
Johnson, Inez, fru
- *Jonsson, Nels J., mr, 912 Pitner Avenue, Evanston, Ill. 60202, USA
Jonsson, Ulla, fru, Pilgatan 9, 771 00 Ludvika
Jonsson, Carl Victor, lektor
Julin, Magda, fru, Holländaregatan 29, 113 59 Stockholm
- *Jungstedt, Inga, landskapsarkitekt LAR, Tideliugatan 43, 116 69 Stockholm
- * Jungstedt, Matts, konstnär
- Kaldén, Samuel, trädgårdssarkitekt, Våxnäsgatan 3, 653 40 Karlstad
Kalderén, Rudolf, direktör, Chateau de la Barre, 37 Montlouis sur Loire, Frankrike
Kalderén, Maj, fru

Kallio, Tapio, magister, SF-21500 Piikkiö, Finland
 Kalmar Kommun, Parkförvaltningen, Skärfvallén, 381 00 Kalmar
 Kampmann, Hack, arkitekt SAR, St. Södergatan 16, 222 23 Lund
 Kardell, Lars, bitr. professor, Skoghögskolan, 104 05 Stockholm
 Karhiniemi, Anneli, Puutarhantutkimuslaitos, SF-21500 Pikis, Finland
 Karlstads Kommun, Parkkontoret, Box 580, 651 01 Karlstad
 Kasvi, Arno, trädgårdsmästare, Villavägen 8, 752 36 Uppsala
 *Kempe, Anders, fil. kand., Gökropsgatan 10 J, 902 37 Umeå
 *Kempe, Ragnar, fil. dr., Skogsgatan 30, 891 00 Örnsköldsvik
 Kennedy, Douglas, godsägare, Råbelöv 515, 291 00 Kristianstad
 Kennedy, Britta, fru
 *Kiellander, Carl Ludvig, professor, Sveavägen 7 B, 182 62 Djursholm
 Kiellander, Ingrid, fru
 Kiesling, Erika, trädgårdsarkitekt LAR, Roslins väg 20 B, 217 55 Malmö
 Kinch, Magda, fru, Fack 20 030, 750 20 Uppsala
 Kinell, Folke, ingenjör, Idrottsgatan 13, 852 49 Sundsvall
 *Kjellander, Anna, fru, Rönneholm, 240 36 Stehag
 Kjellberg, Carl J., bergsingenjör, Villa Aniara, En Lury, CH-1807 Blonay, Schweiz
 och fru
 Kleberg, John G., direktör, Herserudsvägen 48, 181 35 Lidingö
 Wallenius-Kleberg, Margareta, fru
 Kleen, Anne-Marie, fru, Valinge, 610 50 Jönåker
 Kleen, Catharina, fru, Albavägen 30, 181 33 Lidingö
 af Klercker, Birgitta, fru, Lillebäcksvägen 16, 302 39 Halmstad
 *Klingspor, Brita, grevinna, Råbäck, 530 63 Hällekis
 *Klingspor, Lillemor, grevinna, Hellekis säteri, 530 63 Hällekis
 *Klingspor, Stig, friherre, Råbäck, 530 63 Hällekis
 Klingspor, Christina, friherrinna
 von Koch, Anne-Cathrine, fru, Svalvägen 5, 181 40 Lidingö
 von Koch, Michael, lagman
 Koinberg, Sture, trädgårdsarkitekt LAR, Folkungagatan 95, 116 30 Stockholm
 Krantz, Inga, fru, Linda säteri, 186 00 Vallentuna
 Krantz, Nils-Gustav, argonom
 Krantz, Per Eric, godsägare, Loarp, 260 22 Tågarp
 Krantz, Görel, fru
 Kristiansson, Hans, trädgårdsarkitekt, Restalundsvägen 83, 702 16 Örebro
 KSLA, Kgl Skogs- och Lantbruksakademien, Biblioteket, Box 6806, 113 86 Stockholm
 Kumla Kommuns Drätselkontor, Biblioteket, Box 17, 692 01 Kumla
 Kungl Vetenskapsakademien, Biblioteket, 104 05 Stockholm
 *Kuylenstierna, Ann-Mari, fru, Birger Jarlsgatan 11, 216 12 Malmö
 * Kuylenstierna, Johan, direktör
 Kuylenstierna, Märta, fru, Sperlingsholm, 305 90 Halmstad
 Kylberg, Nils, direktör, Jättegrytgatan 2 A, 412 68 Göteborg
 och fru
 *Lagerfelt, Dicken, fröken, Lagerlunda, 585 90 Linköping
 Lagerfelt, Gustaf, friherre, Lagerlunda, 585 90 Linköping
 Lagergren, Margareta, fru, Banérgatan 81, 115 26 Stockholm
 Lagerman, Dagny, fru, Sjöhults Norrgård, 560 12 Vaggeryd
 Lagerman, Bertil, civilingenjör
 Lagerman, Briquetta, fru, Värtavägen 15, 115 28 Stockholm
 Lagerstedt, Lars civilekonom, Klarbärsvägen 15, 435 00 Mölnlycke
 *Lamberth, Carl, byrådirektör, Artillerigatan 22, 114 51 Stockholm
 Landgren, Hans, agronom, Tynnelsö gård, 150 32 Stallarholmen
 *Lange, Henrik, generalmajor, Dalvägen 14, 260 90 Båstad
 * Lange, Birgit, fru

von Lantinghausen-Wachtmeister, Stephan, greve, Les Maisons Veilles, 83 Tanneron, Frankrike

- *Larsson, Bengt M. P., fil. lic., Johannesbäcksgatan 80 B^{II}, 754 33 Uppsala
- *Larsson, Göran Greyer, jur. kand., Storgatan 56, 115 23 Stockholm
- *Larsson, Margareta, fr., Östermalmsgatan 63, 114 50 Stockholm
- *Larsson, Signe, fru, Valhallavägen 133^{IV}, 115 31 Stockholm
- Laufors, Eric, trädgårdsarkitekt, Hallstensgatan 1, 753 34 Uppsala
- *Laurin, Dagny, fru, Bellmansgatan 6 B, 117 20 Stockholm
- *Leandersson, Olof, skogsförman, Rud, 510 60 Överlida
- Leijonhufvud, Madeleine, friherrinna, Swenneby säteri, 585 90 Linköping
- Lennerstedt, Kenneth, Gavottvägen 1, 196 32 Kungsängen
- Lewenhaupt, Carl Adam, Grevgatan 17, 114 53 Stockholm
- Lewenhaupt, Cecilia, grevinna, Gyllenkroks allé 29^I, 223 54 Lund
- Lewenhaupt, Tony, grevinna, Villa Fortuna, Fortunavägen 165, 253 72 Helsingborg
- Lewenhaupt, Claes, greve
- Lignell, Elsa, fr., Valhallavägen 69^{IV}, 114 27 Stockholm
- Lilliehöök, Ann-Marie, med. lic., Erikslustvägen 63, 216 18 Malmö
- *Lind, Eric, trädgårdskonsulent, Myrstigen 9, 582 63 Linköping
- Lind, Sven, hortonom, Sunnerdahlsvägen 19, 161 38 Bromma
- Lindblad, Birger, agronom, Haga gård, 230 30 Oxie
- Lindblad, Stina, fru
- Lindell, Mats, lektor, Vintertorpsvägen 10, 633 57 Eskilstuna
- Lindell, Gunilla, fru
- Linder, Roswitha, fil. lic., Bikupevägen 2, 230 10 Skanör
- *Lindgren, Arne, byråchef, Vårgårdsvägen 60, 133 00 Saltsjöbaden
- Lindgren, Sigrid, jur. kand., Sagovägen 17, 175 70 Järfälla
- Lindhé, Sten-Erik, civilingenjör, Stora Nygatan 13, 111 27 Stockholm
- Lindholm, Lena, trädgårdsarkitekt, Tuna Nygård, 610 53 Enstaberga
- Lindqvist, Bengt, docent, Stugvägen 12, 905 90 Umeå
- Lindstrand, Ingrid, fru, Studentgatan 17, 223 60 Lund
- Lindstrand, Bertil, doktor
- Linköpings trädgårdsförening, Drottninggatan 40, 582 27 Linköping
- Lundh, Gunhild, fru, Thorsten Levenstams väg 27, 123 85 Farsta
- Lundberg, Ingegerd, fru, Ulvesund, 450 10 Ljungskile
- Lundberg-Szecsödy, Ulla, fru, Topeliusvägen 17, 161 38 Bromma
- Lundbäck, Sven V., agronom, Värtavägen 14, 115 24 Stockholm
- Lundbäck, Maja, fru
- Lundeqvist, Elin, fru, Runebergsgatan 5^{III}, 114 29 Stockholm
- Lundholm, Ingrid, fil. lic., Nockebyvägen 39, 161 40 Bromma
- Lundqvist, Carl Eric, fil. mag., Ljungvägen 11, 260 91 Båstad
- Lunds stadsbibliotek, Box 1006, 221 03 Lund
- Lundstad, Arne, herr, Box 16, N-1432 Vollebakk, Norge
- *Lundström, Amelie, fru, Högstigen 22, 182 74 Stocksund
- Lundström, Britt, fru, Odlarstigen 4, 161 37 Bromma
- *Lundström, Margit, generalska, Hildesborg, 261 90 Landskrona
- Lüning, Eivor, jur. kand., Killinge, 190 30 Sigtuna
- Lycken, Ingarut, fru, Storgatan 34, 732 00 Arboga
- Låftman, Stina, läroverksadjunkt, Bokstigen 16, 181 46 Lidingö
- Låftman, Torkel F., civilekonom
- Löfqvist, Kerstin, landskapsarkitekt, Eriksbergsgatan 38 n.b., 114 30 Stockholm
- Löwenskiöld, Catharina, fru, Fossum, N-3700 Skien, Norge
- Löwenskiöld, Leopold

- *Malm, Lars, ingenjör, bevattningskonsult, Box 24015, 750 24 Uppsala
- Malmgren, Bengt, bergsingenjör, Forsellesgatan 23, 733 00 Sala
- Malmström, Elisabeth, fru, Laboratoriegatan 6, 115 27 Stockholm
- Malmström, Helen, fru, Rosengårdsvägen 15, 186 00 Vallentuna

Malmö Stadsbibliotek, Perriodicaavdelningen, Regementsgatan 3, 211 42 Malmö
 Mattson, Stefan, trädgårdsingenjör, Allégatan 106, 621 00 Visby
 von Mecklenburg, Maud, fru, Solbergagatan 11, 552 65 Jönköping
 Melin, Olof, kommandörkapten, Östanå gård, 560 30 Gränna
 Melin, Lena, fru
 Melin, Helene, fr.
 Mikola Jouni, forst. kand., Mäyrätie 2 D 56, SF-00810 Helsingfors 81, Finland
 Mittag-Leffler, Arne, överstelöjtnant, Pl. 953, 291 90 Kristianstad
 Mo, Bertil, trädgårdsarkitekt, Sätträängsvägen 65, 182 37 Danderyd
 Modin, Bo, Häradsvägen 3, 741 00 Knivsta
 Molin, Ulla, fru, Ingelstråde, 263 00 Höganäs
 Molin, K. G., herr
 Montgomery, Märta, fru, Åsbacken 12, 445 00 Surte
 Montgomery, John Gabriel, direktör
 Montgomery-Cederhielm, Richard, överstelöjtnant, Segersjö, 715 00 Odensbacken
 Montgomery-Cederhielm, Anna-Märta, fru
 Morales, Astri, fru, Strandvägen 13^{IV}, 114 56 Stockholm
 * Morales, Elena, fru, Skolvägen 6, 181 33 Lidingö
 Motala Kommun, Parkförvaltningen, Rådhuset, 591 01 Motala
 Murray, Gustaf, överste, S. Åsum, 275 00 Sjöbo
 Murray, Marianne, överstinna
 Murray, Malcolm, generallöjtnant, Slottsbacken 2, 111 30 Stockholm
 Mörner, Helena, grevinna, Espelunda, 710 23 Glanshammar

Nacka Kommun, Parkkontoret, 131 03 Nacka

*Nannfeldt, John Axel, fil. dr., professor, Sibyllegatan 17 B, 752 29 Uppsala
 Neuendorf, Malte, arkitekt, Odensåker, 540 15 Våring
 Nilsson, Arvid, fil. dr., Sparvägen 2, 261 61 Landskrona
 Nilsson, Erik, tandläkare, Eriksgatan 28, 771 00 Ludvika
 Nilsson, Edith, fru
 Nilsson, Evert, trädgårdsmästare, Pl. 1401, 830 43 Ås
 Nilsson, Gustav, handelsträdgårdsmästare, Villa Gustoli, 291 50 Kristianstad
 Nilsson, Anna-Lisa, fru
 Nilsson, Karl-Åke, hort, stud., Slättängsgatan 27 A, 234 00 Lomma
 Nilsson, Lennart, ambassadsekreterare, Löfsunds säteri, 610 60 Tystberga
 Nilsson, Marie, fru
 Nilsson, Thomas, Tomtebovägen 5, 741 00 Knivsta
 Nilsson, Örjan, docent, Bellmansgatan 166, 754 28 Uppsala
 Nilsson, Åsa, studerande
 Nisser, Fredrik, disponent, Herrgården, 790 20 Grycksbo
 Nisser, Karin, fru
 *Nitzelius, Tor, intendent, Fladalt, 310 10 Västorp
 Nordenmalm, Ragnar, trafikinspektör, Knapptorp, Pl. 3001, 710 30 Gytterp
 Nordenmalm, Signe, kyrkokantor
 Nordin, Ingvar, fil. dr., Storängsgatan 14, 413 19 Göteborg
 *Nordin, Margareta, sömnadslärlarinna, Masergatan 7, 781 00 Borlänge
 Nordiska Muséet, 115 21 Stockholm
 Nordlander, Brita, fru, Torsgatan 6 B, 752 22 Uppsala
 Nordlander, Nils-Brage, överläkare
 Nordmark, Claes, fil. kand., Nora Strand 5, 182 34 Danderyd
 Nordmark, Berit, fru
 Nordstrand, Olov, lantmästare, Stora Bärby, 190 63 Örsundsbro
 Nordstrand, Birgitta, fru
 Nordström, Torkel, justitieråd, Åsbacken 25, 161 39 Bromma
 Nordström, Vera, fru
 Norinder, N. O., leg. läk., Rosengatan 3, 582 45 Linköping
 Norinder, Ingrid, fru

Norrgrén, Ulf, hortonom, Kvarnbyvägen 11, 212 36 Malmö
Norrköpings Kommun, Gatukontoret, Box 165, 601 81 Norrköping
Norrköpings Kommun, Stadsbiblioteket, 601 81 Norrköping
*Nyblom-Holmberg, Gunnel, redaktör, Fridhemsgatan 1^{II}, 112 40 Stockholm
Nyman, Fritz, godsägare, Munka-Tägarps gård, 270 22 Köpingsbro
Nyman, Birgit, fru
Nynäshamns Kommun, Parkförvaltningen, Box 16, 149 01 Nynäshamn
Näsström, Karin, bibliotekarie, Schéelegatan 10, 112 28 Stockholm
Näsström, Sigrid, tandläkare, Korgmakarvägen, 260 91 Förslöv

Odelberg, Monica, fru, Nybrogatan 43, 114 39 Stockholm
Olin, Gunnar, jägmästare, Sigrid Undsets gata 9, 161 58 Bromma
Olin, Inga, fru
Olsson, Anita, landskapsarkitekt LAR, Hovby 15, 290 25 Åsumtorp
Olsson, Elsa-Gunilla, fr., Stramalvägen 32, 161 50 Bromma
Olsson, Gunvor, fru, Fjärdingsmansgatan 8, 252 60 Helsingborg
Olsson, Johan M. A., sjökapten, Svenstorps gård, 260 84 Hjärnarp
Olsson, Ally, fru
Olsson, Kenneth, fil. stud., Duvedsvägen 7 nb., 162 23 Vällingby
Olsson, Mats, civiljägmästare, Gärdesgatan 8, 190 30 Sigtuna
Olsson, Owe, direktör, Varalöv, 262 00 Ängelholm
Olsson, Torbjörn, arkitekt, Stureparken 2, 114 26 Stockholm
Bröderna Olssons Plantskola, Abrahamsfält, 271 00 Ystad
*Orback, Carl O., trädgårdsarkitekt, Bältgatan 4, 114 59 Stockholm
Orvarson, Elisabeth, fru, Kullagård 1377 Fammarp, 305 90 Halmstad
Overödder, Alfhild, fru, Sveavägen 114, 113 50 Stockholm
Oyler, Soldanella, fröken, Järle, 713 00 Nora

Palmer, Karl, herr, Leby gård, 640 25 Julita
Palmer, Ulla, fru
*Palmgren, H., arkitekt SAR, Överåsgatan 14, 412 66 Göteborg
Paoli, Mary, fru, Försvarsgatan 8, 421 76 Västra Frölunda
*Pekkari, Svante, fil. lic., Växtbiologiska institutionen, Villavägen 14, 752 36 Uppsala
*Persson, Gunvor, hortonom, Älgskyttevägen 11, 222 53 Lund
Persson, Hans-Gunnar, landskapsarkitekt, Bondegatan 35, 820 10 Arbrå
Persson, Irja, landskapsarkitekt
Persson-Melin, Signe, formgivare, Sånekullavägen 16, 217 74 Malmö
af Petersens, Magnus, överstelöjtnant, Erstavik, 133 00 Saltsjöbaden
af Petersens, Mamette, fru
Petri, Bengt, landshövding, Länsstyrelsen, 291 00 Kristianstad
Petri, Elisabeth, fru
Peterson, Bo, intendent, Doktor Forselius gata 19, 413 26 Göteborg
Peterson, Gunnel, fru
Pettersson, Einar, verkst. direktör, Gräsandsvägen 27, 123 49 Farsta
Peterson, Ingela, fru, Pl. 2624 Krokudden, 430 34 Onsala
Peterson, Gunnar, direktör
Pettersson, Raymond, trädgårdsmästare, Rosendalsterrassen 13, 115 21 Stockholm
Peyron, Emma, fru, Hilleshög, 260 14 Glumslöv
Pilo, Gunvor, fru, Skeppargatan 20^{III}, 114 52 Stockholm
Piper, C. G., greve, Krageholm, 271 00 Ystad
Piper, Clara, grevinna
von Platen, Doris, fru, Rigagatan 4, 115 27 Stockholm
*von Platen, Mildred, friherrinna, 124 Boulevard Maurice Barret,
F-92200 Neuilly-sur-Seine, Frankrike
von Post, Helena, doktor, Klintehus, 271 00 Ystad
Printzsköld, Gunilla, fru, Krusenhof, 616 00 Åby
Printzsköld, Roland, kapten

*Prytz, Aino, fru, Rosenlund, 440 30 Marstrand

Raihle, Gulli, fru, Österleden 7, 271 00 Ystad

Rainio, Robert, med. lic., Bigatan 17, 542 00 Mariestad

Ralston, Telma, fru, Thulehem, 223 67 Lund

Rambe, Sven, pol. mag., Timrågatan 44, 162 23 Vällingby

Rambe, Birgitta, fru

Ramel, Madeleine, friherrinna, Öveds Kloster, 240 35 Harlösa

Ramnek, Marianne, fru, Smedslättstorget 45, 161 38 Bromma

Ramnek, Lennart, direktör

Ramström, Maj, fru, Fack 3023, 286 03 Örkelljunga

Rappe, Ulla, fröken, Norra Strandgatan 14, 552 40 Jönköping

Rasmusson, Lillemor, fru, Rönnbärsgränd 6, 223 56 Lund

Regnström, Ulf, tandläkare, Fafnervägen 19, 182 64 Djursholm

Regnström, Barbro, fru

Rehn, Nils, doktor, Stenhällsvägen 9, 151 41 Södertälje

Rehnqvist, Ulla, fru, af Klerckers väg 14, 561 00 Huskvarna

Reuterswärd, Clarence, ryttmästare, Disavägen 2, 182 63 Djursholm

Ribers, Ulf, forstmästare, N:a Freberga, 591 00 Motala

Ribers, Age, fru

*Rinde, Maja, fru, Rosengårdsvägen 1, Annexet, 186 00 Vallentuna

Rinman, Maria, fru, Rikstens säteri, 146 00 Tullinge

Rinman, Sven, herr

Rolf, Dagmar, fru, Upsalebo, 590 98 Edsbruk

Rolf, Ludvig, godsägare

Romell, Lars-Gunnar, professor, Sveavägen 52, 182 62 Djursholm

Rosander, Eva, fru, Styrmansgatan 57, 114 60 Stockholm

*von Rosen, Metta, grevinna, 740 60 Örbyhus

Rosenblad, Louise, fru, Lönnstorps gård, 268 00 Svalöv

Rosenblad, Mathias, herr

Rosenlind-Jonsson, Elsa, fru, Bragevägen 5, 114 26 Stockholm

Rosenlind-Jonsson, Erik, direktör

Rosenörn-Lehn, D., friherrinna, Rössjöholm 1026, 262 00 Ängelholm

Rosenörn-Lehn, Carl, friherre

Rydbeck, Arne, jägmästare, Torphagsvägen 6, 104 05 Stockholm

Ryde, Ingvar, direktör, Ö. Vallgatan 8^I, 252 37 Helsingborg

Rösler, Günter, herr, Furusundsgatan 18^{VII}, 115 37 Stockholm

*Sager, Peder, arkitekt, Fredrikshovsgatan 5, 115 22 Stockholm

* Hellsten, Margaretha, fröken

Salander, Karin, fru, Rosengårdsvägen 39, 186 00 Vallentuna

Samuelsson, Ulla, trädgårdsarkitekt, Egron Lundgrens väg 6, 161 55 Bromma

*Sandahl, Birger, trädgårdskonsulent, Lundavårdsvägen 58, 163 53 Spånga

Sandberg, Finn, professor, Bultarbo gård, Skokloster, 190 60 Bålsta

Sandberg, Inger, landskapsarkitekt, Väpnarvägen 36, 145 72 Norsborg

Sandberg, Lars, landskapsarkitekt

Sandin, Stig, ingenjör, Ängsgatan 4, 771 00 Ludvika

Sandström, Carl, överläkare, Bakvägen 12, 133 00 Saltsjöbaden

Sandström, Annie, fru

Sandström, Margareta, redaktör, Runebergsgatan 7, 114 29 Stockholm

von Schinkel, Carl-David, kapten, Tidö, 725 90 Västerås

von Schwerin, Elisabeth, grevinna, Strandvägen 49, 115 23 Stockholm

Schönström, Sven, tandläkare, Östermalmstorg 4, 114 42 Stockholm

Segerros, Arne, trädgårdsarkitekt LAR, Edsviksvägen 117, 182 35 Danderyd

Segerros, Henning E., arkitekt LAR, Bergsstigen 7, 183 42 Täby

Segerros, Kerstin, fru

von Seth, Phyllis, fru, Box 345, Nygården, 150 31 Åkers Styckebruk

- von Seth, Torgil, G., godsägare, greve, Bratteborg, 560 12 Vaggeryd
 von Seth, Elsa, grevinna
 von Seth, Ulla, fröken
- *Setterwall, Erik, civilingenjör, Narvavägen 8^I, 115 23 Stockholm
 Sidenbladh, Göran, arkitekt, Mäster Mikael's gata 11, 116 45 Stockholm
 Sigfridsson, John, tandläkare, Orrstigen 12, 261 90 Landskrona
 Sigfridsson, Vera, fru
 Sikström, Märta, fru, Rosengårdsvägen 45^I, 186 00 Vallentuna
 Silander, Torsten, docent, Strandvägen 43, 114 56 Stockholm
 Silander, Ewa, fru
 Silfverling, Anna, stud., Bergviks kvarn, 130 35 Ingarö
 Silfverling, Jan, herr.
- *Silfverschiöld, Irma, friherrinna, Klågerup, 230 40 Bara
 Silfverschiöld, Lene, friherrinna, Lived, 460 30 Sollebrunn
- *Silfverstolpe, Ebba, fru, Sundsby säteri, 440 74 Hjärteby
 Simlund, Ragnhild, fru, Box 6025, 191 06 Sollentuna
 Sjöstedt, Sture, herr, Narebo gård, 610 40 Gusum
 Skogsbiblioteket, 104 05 Stockholm
- *Skogssällskapet, St. Torp, Alfred Wigelius väg, 412 72 Göteborg
 Skövde Kommun, Parkavdelningen, Stadsträdgårdsmästaren, Box 86, 541 01 Skövde
- *Smedberg, Erling, 1:e arkitekt, Rönningevägen 12, 150 24 Rönninge
- *Smeberg, Märten, akademiägare, Fiskartorpsvägen 108, 115 42 Stockholm
 Smedberg, Brita, fru
 Richard, studerande
 Smedberg, Olof Fredrik, advokat, Hanstawiik, 151 90 Södertälje
 Smedberg, Anita, fru
 Smedberg, Jan-Olof, studerande
- *Snellman, Hans G., advokat, Alexandersgatan 48 A, SF-00100 Helsingfors 10, Finland
 Snellman, Ulla, fru
 Soop, Erik, fil. lic., Palmfeltsvägen 41, 121 63 Johanneshov
 Sore-Söderhielm, Stina, fru, Sturevägen 11, 133 00 Saltsjöbaden
 Sparre, Germaine, grevinna, Kronovall, 270 58 S:t Olof
 Sparre, Erik, greve
- *Stackelberg, Erik, greve, Kallfors, 150 20 Järna
 Stade, Eva, hort. stud., Skomakaregatan 1 B, 754 34 Uppsala
 Stafring, Ulla, fru, Fjärdhundragatan 74, 753 37 Uppsala
 Stalfelt, Ann Marie, doktor, Solbackevägen 8, 702 30 Örebro
 Stalfelt, Sven Olof, lic. lic.
 von Stapelmohr, Louise, fru, Hamre-Viken, 723 48 Västerås
 Stastny, Werner, trädgårdstekniker, Grönkullastigen 38, 150 20 Järna
 Stavenow, Brita, fru, Värtavägen 16, 115 24 Stockholm
 Steen, Ulla, fru, Vasagatan 33, 411 37 Göteborg
 Steen, Jan, herr
 Stiernstedt, Alice, friherrinna, Brandkärrsvägen 64 B, 611 00 Nyköping
 Stiernstedt, Berit, fr., Brahegatan 37, 114 37 Stockholm
- *Stiernstedt, Margareta, friherrinna, Olaigatan 36, 703 61 Örebro
- * Stiernstedt, Ulf, friherre
 Stjernswärd, Brita, amanuens, Furusundsgatan 9V, 115 21 Stockholm
 Stifts- och Landsbiblioteket, Box 3085, 580 03 Linköping
 von Stockenström, Anna, grevinna, Ånhammars säteri, 150 12 Stjärnhov
 von Stockenström, Elisabeth, fru, Ånhammar, 150 12 Stjärnhov
 von Stockenström, Elsa, fru, Berga säteri, 150 31 Åkers Styckebruk
 Stritzke, Klaus, landskapsarkitekt, c/o Hermelin, Uggleviksgatan 13, 114 27 Stockholm
 Strömfelt, Ebba, grevinna, Djulögatan 33, 641 00 Katrineholm
 Ståhlberg, Helja, agronom, Peterson-Bergers väg 13, 752 49 Uppsala
 Sundell, Olof, disponent, Stjärnsunds Skogsförvaltning, 770 71 Stjärnsund

Sundin, Märta, fru, Fortuna strand 75, 255 90 Helsingborg
 Sundin, Sölve, herr
 Sundström, Margareta, Hosjöstrand 99, 791 00 Falun
 *Sundsvalls Kommun, Byggnadskontoret, Box 199, 851 03 Sundsvall
 *Sundt, Carl Olov, naturvårdsintendent, Hagaviksgatan 35, 951 00 Luleå
 Svartbäck, Håkan, trädgårdsarkitekt, Stockholmsvägen 231, 136 66 Handen
 Swedenborg, Karin, fru, Stockholmsvägen 45, 182 74 Stocksund
 Svensson, Gunvor, fru, Herrgården, Skyllberg, 690 45 Åsbro
 Svensson, Ivan, bruksdisponent
 Svensson, Sten G., stadsträdgårdsmästare, Kärrabro, Kungsbackavägen, 431 33 Mölndal
 Svensson, Wainy, trädgårdstekniker, Åsbyvägen 37, 633 22 Eskilstuna
 Svinhufvud, Lennart, kapten, Värnanäs, 380 23 Halltorp
 Svinhufvud, Anne-Charlotte, fru
 von Sydow, Kuno, jur. kand., Floragatan 21, 114 31 Stockholm
 von Sydow, Ulla, fru
 Söderbaum, Bo, byrådirektör, Narvavägen 4, 115 23 Stockholm
 Söderbaum, Anna-Lisa, fru
 Söderbaum, Gunhild, fru, Banérgatan 81, 115 26 Stockholm
 Söderberg, Brita, fru, Mariebergs säteri, 140 32 Grödinge
 Söderblom, Pär, landskapsarkitekt LAR, Rösvägen 28, 163 59 Spånga
 Södergren, Wollmar, hortonom, Byalagsgatan 50, 252 60 Helsingborg
 Söderhielm, Gunilla, fru, Forsby säteri, 643 00 Vingåker

Tamm, Anne, fru, Sveavägen 2, 752 36 Uppsala
 Tamm, Göran, direktör, Strandlida, Söndrum, 305 90 Halmstad
 Tamm, Kerstin, fru
 Tamm, Ulla, fru, Livered, 460 30 Sollebrunn
 Tamm, Vera, friherrinna, Stortorp, 150 10 Gnesta
 Tham, Wilhelm, major, Skärviksvägen 37, 182 61 Djursholm
 Taube, Barbro, fru, Vikingagatan 34 A^{IV}, 113 42 Stockholm
 Tengbom, Madeleine, professorska, Kavaljershuset, 170 11 Drottningholm
 Tengné, Björn, landskapsarkitekt, Ollasgården, S. Bergsäng 6561, 793 00 Leksand
 Tengvall, Inga-Lill, arkitekt LAR, Östra Tynningö, 185 00 Vaxholm
 Terje, Inger, fr., Krigsberg, 610 14 Rejmyra
 Tigerschiöld, Elisabeth, fru, Trudvangsvägen 7, 182 63 Djursholm
 Tillberg, Elisabeth, docent, Kungsholmstorg 16^{IV}, 112 21 Stockholm
 Tinney, Mary, ambassadör, Engelbrektsgatan 21, 114 32 Stockholm
 *Tiveskog, Ingvar, landskapsarkitekt, Kyrkogårdsvägen 145, 122 35 Enskede
 *Tholin, Ulf, major, Drafle 2403, 870 10 Älandsbro
 *Toll, Ulla, fru, Fällnäs, 140 41 Sorunda
 Tolstoy, Astrid, grevinna, Sofielund, 260 23 Kågeröd
 *Tolstoy, Monica, grevinna, Caprigatan 2, 217 53 Malmö
 Torberger, Kurt, jägmästare, Daljunkargatan 16, 791 00 Falun
 Torberger, Astrid, fru
 Thorén, Ingemar, mätningstekniker, Carl Skottsbergs gata 66, 413 19 Göteborg
 Thorner, Lars, direktörsassistent, Stålebo 567, 433 00 Partille
 Tornérhjel, Stina, grevinna, Wrams Gunnarstorp, 260 50 Billesholm
 Tornérhjel, Thyra, fru, Neblegård, Mern, Danmark
 Thorstensson, Lennart, bruksdisponent, 610 40 Gusum
 Torstensson, Ulla, fru
 Thott, Eva, grevinna, Ljunggården, 233 00 Svedala
 *Tottie, Carl-Erik, överste, Hornsgatan 88^{II}, 117 21 Stockholm
 Tottie, Eva, farm. kand.
 Thoursie, Britta, fil. mag., Johan Enbergs väg 23, 171 62 Solna
 Treschow, Johan, godsägare, 725 90 Målhammar

- Treschow, Madeleine, fru, Chemin de la Tourelle 14, Genève, Schweiz
- *Trolle, Nils, friherre, Trolleås slott, 241 00 Eslöv
- Trollhättans Kommun, Parkförvaltningen, Box 7, 461 01 Trollhättan
- *Throne-Holst, Gunhild, fru, Stenbocksvägen 3, 182 62 Djursholm
- Trozelli, Anita, fru, Björnsnäs, 616 00 Åby
- Trozelli, Lars Magnus, herr
- Trozelli, Bride, fru, Björnsnäs, 616 00 Åby
- Tucker, Susanne W., architect M.I.A., Erik Dahlbergsgatan 41—43, 115 32 Stockholm
- Thulin, Marianne, fru, Karlfeldtsgratan 10, 412 68 Göteborg
- Thulin, Stina, fru, Kungsvägen 10, 286 00 Örkellunga
- Thylefors, Inger, fru, Grev Turegratan 44, 114 38 Stockholm
- Thylefors, Holger, byrådirektör
- Täckholm, Vivi, professor, Botany Department, Faculty of Science, Cairo University, Giza, Egypten
- Thögersen, Carl Gustav, dendrolog, Avdelningen för skoglig produktionslära, Universitetet, 901 87 Umeå
- Thögersen, Inge, fru
- Uddenberg, Gunborg, fr., Arkivgratan 8, 223 59 Lund
- Uggla, Elsie, fru, Tiliavägen 5, 181 33 Lidingö
- *Uggla, Evald, docent, friherre, Runstorp, 610 20 Kimstad
- Uggla, Gunilla, fru, Torsvägen 27, 133 00 Saltsjöbaden
- *af Ugglas, Clas, civiljägarmästare, friherre, Frölunda gård, 190 50 Kungsängen
- af Ugglas, Ludvig, greve, Fyrisvalls gård, 755 90 Uppsala
- af Ugglas, Ulla, friherrinna, Forsmark, 740 70 Östhammar
- Ulrich, Irma, fru, St. Frösunda, 171 53 Solna
- Umeå Kommun, Huvudbiblioteket, Box 712, 901 10 Umeå
- Unnéus, Carl-Erik, professor, Havsvindsvägen 5 C, Esbo 12, Finland
- Uppsala Kommun, Parkförvaltningen, Stadsträdgårdsmästaren, 753 20 Uppsala
- Uppsala Kommun, Stadsbiblioteket, Ö. Ågratan 19, 753 22 Uppsala
- von Wachenfelt, Miles, lantbruksråd, Villagratan 13 A, 114 32 Stockholm
- Wachtmeister, Brita, grevinna, Kulla Gunnarstorp, 260 36 Hittarp
- Wachtmeister, Ebba, grevinna, Pedellgratan 40, 223 60 Lund
- Wachtmeister, Eva, grevinna, Wästerlövs gård, 280 62 Hanaskog
- Wachtmeister, Gunvor, grevinna, Trolleberg, 225 90 Lund
- Wachtmeister, Hans A:son, greve, Wambåsa, 370 15 Johannishus
- Wachtmeister, Rosita, grevinna
- Wachtmeister, Maud, grevinna, Engelbrektsgatan 4, 582 21 Linköping
- Wachtmeister, Rutger, godsförvaltare, greve, Knutstorp, 260 23 Kågeröd
- Wachtmeister, Birgitta, grevinna
- Wahlén, Marianne, fru, Nordanvägen 12, 146 00 Tullinge
- Wahlén, Torbjörn, herr
- Valjebeck, Alf, trädgårdsmästare, Nybydalsvägen 5, 774 00 Avesta
- Wallmarks Tvättinrättning, Bosgårdsgatan 31, 431 42 Mölndal
- *Wanderoy, Helmuth, akademiträdgårdsmästare, Botaniska Trädgården, Villavägen 8, 752 36 Uppsala
- Wangmar, Einar, trädgårdsanläggare, Nytorrgsgatan 22, 262 00 Ängelholm
- Waxberg, Clas Göran, arkitekt, Lennart Torstenssonsgatan 10, 541 00 Skövde
- Waxberg, Kerstin, fru
- *Wethje, H. C., godsägare, Ellinge, 241 00 Eslöv
- Wehtje, Hellvi, fru, Fyrvägen 30, 230 11 Falsterbo
- Wendt, Barbro, fru, Grönkullagratan 6, 217 53 Malmö
- Werner, Annmari, fru, Kaplansbacken 3, 112 24 Stockholm
- Werner, Stina, fröken, Göholm, 370 15 Johannishus
- Wersäll, Bo, godsägare, Toppeladugård, 240 13 Genarp
- Wersäll, Gunnel, fru

*Wessman, Barbro, fru, Djäknegatan 23 A, 211 35 Malmö

*Westerberg, Ingrid, fru, Strandvägen 55,*115 23 Stockholm

Westman-Stenkula, Margareta, fru, Lillåkersvägen 12, 181 59 Lidingö

Westring, Anna-Greta, fru, Eskadervägen 10, 183 54 Täby

Westrup, Jadwiga P., fröken, Fiskarhuset, 270 11 Abbekås

Wiberg, Lisbeth, fru, Riddargatan 70^{IV}, 114 57 Stockholm

*Wiberg, Margareta, fröken, Granitvägen 22 A^{III}, 752 43 Uppsala

*Widén, Siw, fru, von Platensgatan 27, 552 58 Jönköping

* Widén, Boo D:son, arkitekt

Wiedesheim-Paul, Gösta, byråchef, Brantinggatan 18, 115 34 Stockholm

Wigner, Ingegerd, fröken, de Geersgatan 10, 115 29 Stockholm

Wijkander, Anders, bankdirektör, Rönnvägen 7, 181 46 Lidingö

Wijkander, Inga-Lisa, fru

Wikström, Margit, fru, Kappsta gård, Runtuna, 611 00 Nyköping

Wiktorsson, Märta, fru, Birgersgränd 5, 621 00 Visby

Willers, Henrik, herr, Danderydsvägen 105, 182 65 Djursholm

Willers, Ulla, fru

*Willhammar, Sigfrid, cand. hort., Falkvägen 27, 230 47 Åkarp

* Willhammar, Karin, exam. trädgårdsmästare

Willner, Sven, disponent, Hjällö gård, 544 00 Hjo

Willner, Gull, fru

Winberg, Claes-Ulrik, direktör, Bofors Herrgård, 690 20 Karlskoga

Winberg, Kristina, fru

Wingborg, Gunilla, fru, Svartmangatan 27, 111 29 Stockholm

Wingårdh, Karin, fru, Thoresta gård, 1950 51 Bro

Winter, Christina, mrs, 26 Harley House, Marylebone Road, London NW1 5HE, England

Winter, Dieter, mr

Visser, Jan, ambassadör, Huize Manpad, Herrenweg 9, Helmstede, Holland

Whitfield, Märta, fru, Brännaröd, 230 23 Anderslöv

*Wold, Anna-Lisa, fru, Kyrkogårdsgatan 19, 752 35 Uppsala

Wohlström, Lena, arkitekt LAR, Åkersbergavägen 12, 184 00 Åkersberga

Wohlström, Christer, hortonom

Wrangel von Brehmer, Margit, friherrinna, Hybyhus, Klågerup, 230 40 Bara

Wrede, Madeleine, friherrinna, Väg 52, 230 21 Bedingestränd

Wählin, Sten, generallöjtnant, Hallunda gård, 145 73 Norsborg

Västerviks Kommun, Gatukontoret, Box 12, 593 01 Västervik

Västerås Kommun, Park- och Idrottsförvaltningen, Box 6, 721 03 Västerås

Västerås Kommun, Stadsbiblioteket, Periodicaavdelningen, Box 717, 721 20 Västerås

Växtbiologiska Institutionen, Box 559, 751 22 Uppsala

Zethelius, Fredrik, godsägare, Torpa, 510 91 Länghem

Zethelius, Dagmar, fru

Zetterberg, Dagmar, fru, Lovisagatan 2, 115 22 Stockholm

von Zweigbergk, Eva, fil. dr., Valhallavägen 160, 115 24 Stockholm

Åkerhielm, Göran, Stortorget 22, 111 29 Stockholm

Åkerhielm, Lea, friherrinna, Dylta Bruk, 710 27 Dyltabruk

Åstrand, Sven-Filip, rådman, Erik Dahlbergsgatan 32, 411 26 Göteborg

Åstrand, Bell, fru

Öller, Brita, adjunkt, Tuvebergsvägen 15, 441 00 Alingsås

Örebro Kommun, Stadsbiblioteket, Box 60, 701 02 Örebro

Örtholm, Fritz, stadsträdgårdsmästare, Irisdalsgatan 2, 621 00 Visby

Örup, Arvid, lantmästare, Örups säteri, 273 00 Tomelilla

Örup, Kerstin, fru

Öster, Birgitta, fru, Pl. 2375, Tullnäs, 940 25 Norrfjärden

Östholm, Bruno, trädgårdsarkitekt, Silvåkragatan 13, 252 57 Helsingborg

Norge

Det norske arboretet, N-5067 Stora Milde
Norges Landbrukshøgskole, Institutt for Dendrologi, Vollebekk
Statens Gartnerskole, Biblioteket, Jensvoll, N-3000 Drammen
Statens Hagebruksskole paa Veia, Rute 1182, N-2390 Moelv

Danmark

Botanisk Centralbibliotek, Gothersgade 130, Köpenhamn K
Den Kgl Veterinær- og Landbohøjskole, Arboretet, Dk-2970 Hørsholm
Den Kgl Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek, Köpenhamn V
Kunstakademiet, Charlottenborg, Kongens Nytorv 1, Köpenhamn K

Finland

*Överby Trädgårds- och Lantbruksskola, Aurora

Polen

Zakład Dendrologi i Arboretum Kornickie, Kornik ad Poznan

